

วารสารเกษตร มสธ.
STOU Journal of Agriculture

ISSN 2773-9937 (Online)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือน มิถุนายน 2567

Volume 6 Number 1 June 2024

วารสารเกษตร มสธ.

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน 2567

STOU Journal of Agriculture

Volume 6 Number 1 June 2024

หน่วยงานผู้จัดทำ

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

9/9 หมู่ 9 ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

โทรศัพท์: 02 504 8046-9 โทรสาร: 02 503 3578

Website: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/stouagjournal>

E-mail: stou.agjournal@gmail.com

ที่ปรึกษา

ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง

รองศาสตราจารย์สงเสริม หอมกลิ่น

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ

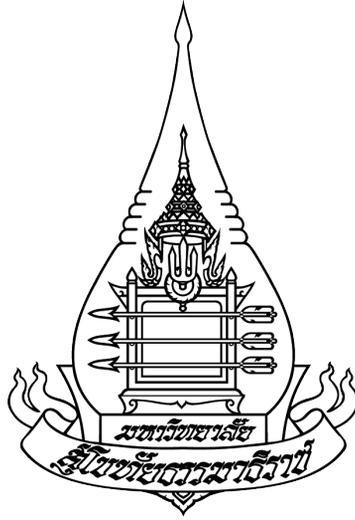
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

วัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการทางด้านการเกษตร สหกรณ์และที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการแก่สังคม ทั้งในแวดวงวิชาการและผู้สนใจทั่วไป

กำหนดออก ปีละ 2 ฉบับ (เดือนมิถุนายนและเดือนธันวาคม)

พิมพ์เผยแพร่ โดยระบบออนไลน์และเว็บไซต์สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์

วารสารเกษตร มสธ.

STOU Journal of Agriculture

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 เดือนมิถุนายน 2567

Volume 6 Number 1 June 2024

บทบรรณาธิการ

วารสารเกษตร มสธ. ก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 โดยการดำเนินการส่วนใหญ่เป็นการทำผ่านระบบเว็บไซต์ “วารสารเกษตร มสธ.” (<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/stouagjournal>) ซึ่งผู้สนใจสามารถสืบค้นได้โดยสะดวก อย่างไรก็ตามคณะผู้จัดทำได้จัดทำเป็นรูปเล่มไฟล์อิเล็กทรอนิกส์ เพื่อความสะดวกในการสืบค้นแบบออฟไลน์ โดยดาวน์โหลดได้ผ่านเว็บไซต์ของสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มสธ. ด้วย

ในเล่มนี้ได้รับเกียรติจาก ศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ ในการเขียนบทความปริทัศน์ในเรื่อง “นโยบายและสถานการณ์ป่าไม้ของไทย” ซึ่งมีข้อมูลและแนวคิดเกี่ยวกับป่าไม้ของไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีบทความวิชาการและบทความการวิจัยที่น่าสนใจทางด้านส่งเสริมการเกษตร การจัดการการผลิตสัตว์ การจัดการทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม และด้านสหกรณ์ด้วย

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า แนวคิดและองค์ความรู้ต่างๆ ที่ท่านผู้อ่านได้รับจากวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สามารถนำไปใช้ได้ตามที่ทุกท่านมุ่งหวัง กองบรรณาธิการยินดีน้อมรับข้อเสนอแนะจากท่าน เพื่อให้วารสารฉบับต่อไป มีคุณค่ามากขึ้น และขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ

บรรณาธิการ

สิงหาคม 2567

สารบัญ

หน้า

บทความปริทัศน์

นโยบายและสถานการณ์ด้านป่าไม้ของไทย

Policies and Situation of Thai Forestation

ดุสิต เวชกิจ

Dusit Wechakit..... 1

บทความวิจัย

ศักยภาพเกษตรกรสูงอายุเพื่อการส่งเสริมงานเคหกิจเกษตร

Potential of Elderly Farmers for Agricultural Home Economics Extension

ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย

Chatsini Hankittichai..... 18

แนวทางการดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตร

คนพิการนานาชาติ ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

Operational Guidelines for Agricultural Product Management of the International

Disabled Agricultural Technology Center in Nong Prue Subdistrict, Bang Lamung District,

Chonburi Province

เตือนใจ กิมหงวน และนาลัน แป้นปลื้ม

Tuenjai Kimnguan and Nalun Panpluem..... 31

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ

กรณีศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ

Development of People's Participation in Forest Resources Conservation in Huai Sor

Forest: A Case Study of Ban Sor and Ban Denphatthana Communities, Pue Sub District,

Chiang Klang District, Nan Province

พัทธนันท์ พริบไหว ชัยวัฒน์ คงสม และสุธิดา มณีเนกคุณ

Patthanan Pribwai, Chaiwat Kongsom and Sutida Maneeanakekul..... 43

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ โตชิบาเซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด Decisions for Using Credit Services of Members Toshiba Semiconductor (Thailand) Savings and Credit Cooperative Limited. สุภัศรา ศรีประเสริฐยิ่ง และสงเสริม หอมกลิ่น Supatsara Sriprasertying and Songserm Homglin	59
ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 Efficiency of Performance of The Cooperative Promotion Officer for Promoting Cooperative Bangkok Cooperative Promotion Office of Area 1 and Area 2 ธนิดา รัตน์วิจิตร และศิริลักษณ์ นามวงศ์ Pitchayaporn Keawtap and Siriluck Namwong	74
Effect of Egg Storage Periods and Broiler Grandparent Stock Age on Chick Quality Nattaphon Sedwong, Monticha Putsakum and Warinthorn Maneerat.....	101
บทความวิชาการ การส่งเสริมนวัตกรรมการผลิตและการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตลำไยตลอดโซ่อุปทานของ เกษตรกร Extension of Production Innovation and Marketing for Increasing Value of Longan Production by Farmer ชูเกียรติ ปันตา และจินดา ขลิบทอง Chookiat Panta and Jinda Khlibtong.....	115

บทความปริทัศน์
นโยบายและสถานการณ์ด้านป่าไม้ของไทย

Thai Forest Policy and Situation

ดุสิต เวชกิจ
Dusit Wechakit

สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
Forestry Alumni Society, Kasetsart University, Chatuchak District, Bangkok 10900

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญที่สุดด้านหนึ่งต่อการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ มาโดยตลอด ทั้งนี้ได้มีการสถาปนากรมป่าไม้ขึ้นมาตั้งแต่วันที่ 18 กันยายน 2439 เพื่อรับผิดชอบ การบริหารจัดการป่าไม้ให้บังเกิดประโยชน์มากที่สุด ซึ่งได้มีการปรับเปลี่ยนแนวทางการ ดำเนินงานมาเป็นระยะๆ ตามบริบทที่เกี่ยวข้องที่ได้เปลี่ยนแปลงไป โดยในปัจจุบันได้มีการ กำหนดในยุทธศาสตร์ชาติและถ่ายทอดเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 บางประการที่ส่งผลการการนำมาจัดทำนโยบายป่าไม้แห่งชาติซึ่งได้ประกาศใช้มาตั้งแต่วันที่ 6 พฤศจิกายน 2562 ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชนและชุมชนที่เกี่ยวข้องต้อง นำไปใช้ประกอบการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศได้เอื้ออำนวย ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม กับทั้งส่งเสริมให้มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เนื่องจากที่ผ่านมาพื้นที่ป่าไม้ของประเทศมีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอดจาก สาเหตุต่างๆ โดยมีสาระสำคัญตามลำดับดังนี้

ยุทธศาสตร์ชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีบทบัญญัติในหมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 65 ว่า “รัฐพึงจัดให้มียุทธศาสตร์ชาติเป็นเป้าหมายการพัฒนา ประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อใช้เป็นกรอบในการจัดทำแผนต่างๆ ให้สอดคล้อง

และบูรณาการกันเพื่อให้เกิดเป็นพลังผลักดันร่วมกันไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ...” ซึ่งจากบทบัญญัติ ในมาตรา 65 นี้ ส่งผลให้มีการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ขึ้น โดยกำหนด วิสัยทัศน์ประเทศ คือ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วย การพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับยุทธศาสตร์ที่ 5 ด้านการสร้างการ เติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการทรัพยากร ป่าไม้และสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนั้น มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญเพื่อนำไปสู่การบรรลุ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ธรรมาภิบาล และ ความเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างกันทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างบูรณาการ ที่ มุ่งหวังให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยยุทธศาสตร์นี้ ประกอบด้วย 6 ประเด็น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ได้แก่

1. สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจสีเขียว โดยมีแนวทางสำคัญ คือ

1.1 เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ด้านการสร้าง ความสามารถในการแข่งขัน

1.2 อนุรักษ์และฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพในและนอกถิ่นกำเนิด

1.3 อนุรักษ์และฟื้นฟูแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติทั่วประเทศ

1.4 รักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

1.5 ส่งเสริมการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

2. สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมเศรษฐกิจภาคทะเล โดยมีแนวทางสำคัญคือ

2.1 เพิ่มมูลค่าของเศรษฐกิจฐานชีวภาพทางทะเล

2.2 ปรับปรุง ฟื้นฟู และสร้างใหม่ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งทั้งระบบ

2.3 ฟื้นฟูชายหาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชายฝั่งทะเลได้รับการป้องกันและแก้ไขทั้ง ระบบ และมีนโยบายการจัดการชายฝั่งแบบบูรณาการอย่างเป็นองค์รวม

2.4 พัฒนาและเพิ่มสัดส่วนกิจกรรมทางทะเลที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3. สร้างการเติบโตอย่างยั่งยืนบนสังคมที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศ โดยมีแนวทางสำคัญ คือ

- 3.1 ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก
- 3.2 มีการปรับตัวเพื่อลดความสูญเสียและเสียหายจากภัยธรรมชาติและผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- 3.3 มุ่งเข้าสู่การลงทุนที่เป็นมิตรต่อสภาพภูมิอากาศในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของภาครัฐและภาคเอกชน
- 3.4 พัฒนาและสร้างระบบรับมือปรับตัวต่อโรคอุบัติใหม่และโรคอุบัติซ้ำที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
4. พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบท เกษตรกรรมและอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ มุ่งเน้นความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยมีแนวทางสำคัญ คือ
 - 4.1 จัดทำแผนผังภูมินิเวศเพื่อการพัฒนาเมือง ชนบท พื้นที่เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม รวมถึงพื้นที่อนุรักษ์ตามศักยภาพและความเหมาะสมทางภูมินิเวศอย่างเป็นเอกภาพ
 - 4.2 พัฒนาพื้นที่เมือง ชนบทเกษตรกรรม และ อุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มีการบริหารจัดการตามแผนผังภูมินิเวศอย่างยั่งยืน
 - 4.3 จัดการมลพิษที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสารเคมีในภาคเกษตรทั้งระบบ ให้เป็นไปตามมาตรฐานสากลและค่ามาตรฐานสากล
 - 4.4 สงวนรักษา อนุรักษ์ พื้นฟู และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางสถาปัตยกรรมและศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์ และวิถีชีวิตพื้นถิ่นบนฐานธรรมชาติ และฐานวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน
 - 4.5 พัฒนาเครือข่ายองค์กรพัฒนาเมืองและชุมชน รวมทั้งกลุ่มอาสาสมัคร ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในท้องถิ่น
 - 4.6 เสริมสร้างระบบสาธารณสุขและอนามัยสิ่งแวดล้อมและยกระดับความสามารถในการป้องกันโรคอุบัติใหม่และอุบัติซ้ำ
5. พัฒนาความมั่นคงน้ำ พลังงาน และเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางสำคัญ คือ
 - 5.1 พัฒนาการจัดการน้ำเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบเพื่อเพิ่มความมั่นคงด้านน้ำของประเทศ
 - 5.2 เพิ่มผลผลิตภาพของน้ำทั้งระบบในการใช้น้ำอย่างประหยัด รู้คุณค่า และสร้างมูลค่าเพิ่มจากการใช้น้ำให้ทัดเทียมกับระดับสากล

5.3 พัฒนาความมั่นคงพลังงานของประเทศและส่งเสริมการใช้พลังงานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

5.4 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานโดยลดความเข้มข้นของการใช้พลังงาน

5.5 พัฒนาความมั่นคงด้านการเกษตรและอาหารของประเทศและชุมชน ในมิติปริมาณ คุณภาพ ราคาและการเข้าถึงอาหาร

6. ยกระดับกระบวนการทัศน์เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ โดยมีแนวทางสำคัญ คือ

6.1 ส่งเสริมคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทย

6.2 พัฒนาเครื่องมือ กลไกและระบบยุติธรรม และระบบประชาธิปไตยสิ่งแวดล้อม

6.3 จัดโครงสร้างเชิงสถาบันเพื่อจัดการประเด็นร่วม ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

6.4 พัฒนาและดำเนินโครงการที่ยกระดับกระบวนการทัศน์ เพื่อกำหนดอนาคตประเทศ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม บนหลักของการมีส่วนร่วม และธรรมาภิบาล

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 เริ่มมีผลบังคับใช้ ณ วันที่ 1 ตุลาคม 2565 ครอบคลุมปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 - 2570 ซึ่งเป็นระยะ 5 ปีที่สองของยุทธศาสตร์ชาติ ทั้งนี้การจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 อยู่บนเจตนารมณ์ในการให้แผนมีจุดเน้นและเป้าหมายของการพัฒนาที่สามารถบ่งบอกทิศทางการพัฒนาอย่างชัดเจนที่ประเทศควรมุ่งไปในระยะ 5 ปีถัดไป เพื่อถ่ายทอดเป้าหมายหลักไปสู่ภาพของการขับเคลื่อนที่ชัดเจนในลักษณะของวาระการพัฒนา ที่เอื้อให้เกิดการทำงานร่วมกันของหลายหน่วยงานและหลายภาคส่วนในการผลักดันการพัฒนาให้เกิดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 จึงได้กำหนดจุดหมายการพัฒนาจำนวน 13 หมุดหมาย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) โดยหมุดหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมได้แก่หมุดหมายที่ 10 และ 11 ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. หมุดหมายที่ 10 ไทยมีเศรษฐกิจหมุนเวียนและสังคมคาร์บอนต่ำ โดยกำหนดไว้จำนวน 3 เป้าหมาย ได้แก่

1.1 การเพิ่มมูลค่าจากเศรษฐกิจหมุนเวียน และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ มี 3 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศจากเศรษฐกิจหมุนเวียนเพิ่มขึ้น สามารถสนับสนุน การขยายตัวทางเศรษฐกิจได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ในปี พ.ศ. 2570

2) การบริโภควัสดุในประเทศมีปริมาณลดลงไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ในปี พ.ศ. 2570

3) ดัชนีการหมุนเวียนวัสดุสำหรับผลิตภัณฑ์เป้าหมาย (พลาสติก, วัสดุก่อสร้าง, เกษตร-อาหาร) เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 ภายในปี พ.ศ. 2570

1.2 การอนุรักษ์ พื้นฟู และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มี 2 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) คะแนนดัชนีสมรรถนะด้านสิ่งแวดล้อมดีขึ้น ดิตอันดับ 1 ใน 3 ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีคะแนนไม่น้อยกว่า 55 คะแนน ภายในปี พ.ศ. 2570

2) พื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น โดยเป็นป่าไม้ธรรมชาติ ร้อยละ 33 และพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ เพื่อการใช้ประโยชน์ร้อยละ 12 ของพื้นที่ประเทศ ภายในปี พ.ศ. 2570

1.3 การสร้างสังคมคาร์บอนต่ำและยั่งยืน มี 3 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) สัดส่วนของการใช้พลังงานทดแทนต่อปริมาณการใช้พลังงานขั้นสุดท้ายเพิ่มขึ้น มีสัดส่วนไม่น้อยกว่าร้อยละ 24 ภายในปี พ.ศ. 2570

2) การนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่เพิ่มขึ้น โดยมีอัตราการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ของประเทศ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ภายในปี พ.ศ. 2570

3) ปริมาณขยะต่อหัวในปี พ.ศ.2570 ลดลงจากปี พ.ศ.2560 ร้อยละ 10

2. หมายเหตุที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศ กำหนดไว้จำนวน 3 เป้าหมาย ได้แก่

2.1 ความเสียหายและผลกระทบจากภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศลดลง มี 3 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) จำนวนประชาชนที่เสียชีวิต สูญหาย และได้รับผลกระทบโดยตรงจากภัย ธรรมชาติลดลง เมื่อเทียบกับ ค่าเฉลี่ยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ในแต่ละภัย

2) ความสูญเสียทางเศรษฐกิจจากภัยธรรมชาติโดยตรงต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ (รวมถึงความเสียหายที่เกิดกับโครงสร้างพื้นฐานและการหยุดชะงักของการบริการขั้นพื้นฐานที่สำคัญ) ลดลงเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

3) จำนวนพื้นที่และมูลค่าความเสียหายจากภัยธรรมชาติลดลงเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12

2.2 ความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศลดลง มี 3 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) มีแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่สำคัญด้านต่างๆ หรือระดับจังหวัดอย่างครอบคลุม เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของ มิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ

2) การมีแผนจัดการป้องกันความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่สำคัญ

3) การเตือนภัยที่มีประสิทธิภาพ (ครอบคลุมภัยสำคัญ สามารถเชื่อมโยงระดับพื้นที่ระดับประเทศ และระดับโลก มีความแม่นยำ ทันต่อเวลา และสามารถเข้าถึงกลุ่มเปราะบางได้)

2.3 สังคมไทยมีภูมิคุ้มกันจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ มี 5 ตัวชี้วัด ดังนี้

1) ชุมชน ท้องถิ่น อาสาสมัคร และเครือข่าย ที่สามารถจัดการความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 80 ภายใน ปี พ.ศ.2570 และมีการจัดฝึกอบรมด้านการป้องกันและบรรเทาผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศ

2) ระดับความสำเร็จในการสร้างความตระหนักรู้ในระดับชุมชนและการมีส่วนร่วมในการส่งข้อมูล จากพื้นที่เกิดภัยเข้าสู่ระบบเตือนภัยส่วนกลาง

3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีองค์ความรู้ และมีแผนในการจัดการด้านภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

4) ประชาชนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากระบบประกันภัยพืชผลทางการเกษตร และภัยธรรมชาติ

5) มีกองทุนเพื่อสนับสนุนการป้องกันและลดผลกระทบจากภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศ รวมถึงการศึกษาวิจัยและเป็นแหล่งเงินรับประกันภัยต่อ

นโยบายป่าไม้แห่งชาติ

รัฐบาลได้กำหนดมาตรการแก้ไขปัญหาทรัพยากรป่าไม้ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวมาโดยตลอด โดยในส่วนของมาตรการระยะยาวด้านหนึ่งได้กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบายว่าด้วยการป่าไม้ของชาติและกำหนดแนวทางการจัดการป่าไม้ในระยะยาว ทำให้ประเทศไทยมี “คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ” ที่ได้รับการแต่งตั้งตามมติคณะรัฐมนตรี เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2528 ต่อมารัฐบาลได้ออกประกาศระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2560 เมื่อวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ” ซึ่งได้มีคำสั่งแต่งตั้ง “คณะอนุกรรมการจัดทำร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติและร่างแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ” เพื่อจัดทำร่างนโยบาย ป่าไม้แห่งชาติและร่างแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ ทั้งนี้ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์และบริบทของการป่าไม้ไทยที่เป็นทั้งปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศในด้านต่างๆ แล้วนำมากำหนดเป็นนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ซึ่งคณะรัฐมนตรี ได้เห็นชอบให้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2562 ประกอบไปด้วย บทบัญญัติ 24 ข้อ ใน 3 ด้านหลัก (คณะอนุกรรมการจัดทำร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติและร่างแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ, 2563) ดังนี้

1. ด้านการจัดการป่าไม้ มีบทบัญญัติ 13 ข้อ คือ

1.1 เชื่อมโยงการทำงานของภาครัฐในการบริหารจัดการป่าไม้ทุกระดับให้มีเอกภาพและประสานกัน ตามห่วงโซ่การพัฒนาาระหว่างการบริหารราชการทุกระดับ รวมทั้งมีการประสานความร่วมมือ และพัฒนากลไกหรือเครื่องมือในการสนับสนุนให้เกิดการบูรณาการในลักษณะหุ้นส่วนการพัฒนาป่าไม้ของชาติในภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยดำเนินการอย่างมีเป้าหมายและต่อเนื่อง

1.2 กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ประกอบด้วย

1) ป่าอนุรักษ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ

2) ป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชนไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ โดยกำหนดให้เพิ่มและพัฒนาพื้นที่ป่าไม้ทั้งป่าอนุรักษ์ ป่าเศรษฐกิจและป่าชุมชน ให้ได้ตามเป้าหมายภายใต้กรอบเวลา ที่กำหนดในแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ

1.3 จำแนกพื้นที่ป่าไม้เพื่อการบริหารจัดการในภาพรวมของประเทศและระดับพื้นที่ พร้อมทั้ง กำหนดแนวทางการบริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม

1.4 ปรับปรุงแนวเขตที่ดินป่าไม้ทุกประเภทของรัฐให้ชัดเจนและมีเอกภาพด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1.5 พัฒนาระบบสารสนเทศทรัพยากรป่าไม้ทั้งในภาพรวมของประเทศและระดับพื้นที่ให้มี มาตรฐาน เอกภาพ ทันต่อสถานการณ์ ครอบคลุมพื้นที่ป่าไม้ทุกประเภท และเชื่อมโยงกับ ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรอื่นของประเทศและกำหนดหน่วยงานหรือคณะบุคคล ผู้รับผิดชอบที่ชัดเจนและเหมาะสม

1.6 ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทและหน้าที่ของทุกภาคส่วนให้มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วม รวมทั้งรับผิดชอบในการอนุรักษ์ การจัดการ และการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

1.7 หยุดยั้งและป้องกันการทำลายทรัพยากรป่าไม้ในที่ดินป่าไม้ของรัฐทุกรูปแบบให้มี ประสิทธิภาพ โดยกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการดำเนินงานที่ชัดเจน

1.8 บริหารจัดการป่าอนุรักษ์เพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งป้องกันภัยธรรมชาติต่างๆ และรักษาสภาพธรรมชาติที่ สวยงามหรือมีจุดเด่น เฉพาะตัว โดยให้คงไว้ซึ่งสภาพธรรมชาติ รักษาคุณภาพของระบบนิเวศให้ มากที่สุด ซึ่งการใช้ประโยชน์ต้อง กระทำเท่าที่จำเป็นตามศักยภาพหรือขีดความสามารถในการ รองรับของพื้นที่ตลอดทั้งเพื่อประโยชน์ ในการศึกษาการวิจัย และนันทนาการ

1.9 จัดระเบียบและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับการครอบครองหรือใช้ประโยชน์ ที่ดิน ป่าไม้ของรัฐอย่างเหมาะสมเป็นธรรม ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และ คำนึงถึงผลกระทบต่อระบบนิเวศป่าไม้และสิ่งแวดล้อมจากการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ โดยให้แล้ว เสร็จภายใต้กรอบเวลาที่กำหนด

1.10 พัฒนากลไกทางเศรษฐศาสตร์และการตลาดเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากร ป่าไม้ อย่างเหมาะสม

1.11 พื้นฟูป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้มีความสมบูรณ์โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายในการ พื้นฟู อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง มีการติดตาม ประเมินผล และเผยแพร่ผลการดำเนินงานต่อ

สาธารณชนพื้นฐาน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและกำหนดความรับผิดชอบของหน่วยงาน ภาครัฐทั้งส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น

1.12 ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนให้มีประสิทธิภาพ สามารถอำนวยประโยชน์ ต่อชุมชน สร้างความตระหนักในการอนุรักษ์ป่าไม้ของประชาชน เป็นส่วนส่งเสริมให้ชุมชนและท้องถิ่นเข้มแข็ง และเป็นการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้อย่างยั่งยืน

1.13 พัฒนาการจัดการสัตว์ป่าทั้งระบบ รวมทั้งแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่า อย่างเป็นรูปธรรม และสัตว์ป่าได้รับการคุ้มครอง รักษา และใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม เพื่อพัฒนาระบบนิเวศ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของประเทศ

2. ด้านการใช้ประโยชน์ผลิตผลและการบริการจากป่าไม้และอุตสาหกรรมป่าไม้ มีบทบัญญัติ 4 ข้อ คือ

2.1 ส่งเสริมการปลูกไม้เศรษฐกิจทั้งในที่ดินของรัฐที่ได้รับการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ และ ในที่ดินกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองที่มีเจ้าของรัฐให้เพียงพอกับความต้องการใช้ไม้ และตอบสนองต่อ อุตสาหกรรมไม้

2.2 ส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลจากป่าไม้ครบวงจรในทุกระดับ และพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานทรัพยากรป่าไม้อย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรม

2.3 พัฒนาและส่งเสริมการรับรองป่าไม้ตามมาตรฐานการรับรองป่าไม้ในประเทศให้เป็นที่ ยอมรับและได้รับการรับรองทั้งในระดับประเทศและระดับสากล

2.4 ส่งเสริมและสนับสนุนการใช้ประโยชน์การบริการจากป่าไม้อย่างสมดุล ยั่งยืน และเกื้อกูล ระบบนิเวศ

3. ด้านการพัฒนากระบวนการและองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้ มีบทบัญญัติ 7 ข้อ คือ

3.1 ปรับปรุงโครงสร้างองค์กรเกี่ยวกับการป่าไม้ให้สามารถบริหารจัดการป่าอนุรักษ์ป่าเศรษฐกิจ และป่าชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขนาดที่เหมาะสม ลดความซ้ำซ้อน และปรับปรุงวิสัยทัศน์ ภารกิจ หรือพันธกิจของหน่วยงานภาครัฐให้สอดคล้องกับการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายป่าไม้แห่งชาติ และแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 พัฒนาและส่งเสริมให้มีธรรมาภิบาลในการบริหารงานป่าไม้ทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรม โดยภาครัฐมีการบริหารอัตรากำลังที่มีความคล่องตัว ยึดระบบคุณธรรม บุคลากรภาครัฐ

ยึดค่านิยมในการทำงาน เพื่อประชาชนและประเทศ มีคุณธรรมและมีการพัฒนาตามเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ

3.3 พัฒนาศักยภาพหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทในการอำนวยความสะดวกในการพิจารณา อนุญาตให้กับประชาชนและการบริการอื่นๆ อย่างมีประสิทธิภาพ สะดวก รวดเร็ว โปร่งใส โดยนำเทคโนโลยี ดิจิทัลมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม

3.4 พัฒนาศักยภาพภาครัฐที่ปฏิบัติงานด้านทรัพยากรป่าไม้ทุกระดับให้มีความเป็นมืออาชีพ ในงานป่าไม้ มีความเหมาะสมกับตำแหน่งงาน รวมทั้งจัดสวัสดิการของบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน ค้ำครอง รักษา ทรัพยากรป่าไม้ในภาคสนามให้มีความเหมาะสมกับลักษณะงานที่ปฏิบัติ และไม่น้อยกว่า บุคลากรสายงานอื่นที่มีลักษณะงานคล้ายคลึงกัน

3.5 กำหนดให้มียุทธศาสตร์หรือแผนการวิจัยภาคป่าไม้ในนโยบาย ยุทธศาสตร์ หรือแผนการ วิจัยระดับชาติ และ/หรือพิจารณาจัดตั้งสถาบันวิจัยป่าไม้ในระดับชาติ รวมทั้งสนับสนุนและพัฒนางานวิชาการ วิจัย และนวัตกรรมให้ตอบสนองต่อการปฏิรูปทรัพยากรป่าไม้ทั้งระบบ

3.6 ปรับปรุงและพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการป่าไม้ และมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของสังคมและสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการป่าไม้ทั้งระบบ รวมทั้งพัฒนาการบังคับใช้กฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพเท่าเทียม และนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมาย

3.7 ให้มีคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติที่จัดตั้งเป็นการถาวรโดยกฎหมาย มีหน้าที่และอำนาจในการกำหนดนโยบายและแผนการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ของประเทศทั้งระบบ รวมทั้งกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ประสาน และให้คำแนะนำแก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และให้พิจารณาจัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนและสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการนโยบายป่าไม้แห่งชาติ

สถานการณ์พื้นที่ป่าไม้

ดุษิต เวชกิจและคณะ (2566) ได้รวบรวมข้อมูลสถานการณ์ป่าไม้ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2504 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีการจัดทำแผนพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 นั้น ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้อยู่ประมาณ 171 ล้านไร่ หรือร้อยละ 53.33 ของพื้นที่ประเทศ จากสถานการณ์พื้นที่ป่าไม้ไทยแสดงให้เห็นว่า พ.ศ. 2504 ถึง พ.ศ. 2531 พื้นที่ป่าไม้มีอัตราการลดลงอย่างต่อเนื่อง จนปลายปี พ.ศ. 2531 เกิดเหตุการณ์น้ำป่าไหลหลากดินโคลนถล่มมาพร้อมกับท่อนซุงจำนวนมากที่ตำบลกระทุง อำเภอฟิปูน จังหวัดนครศรีธรรมราช กวาดบ้านเรือนและประชาชนไปอย่างไม่ทันตั้งตัว ซึ่งความสูญเสียที่ใคร่ไม่อาจคาดคิดนี้ทำให้ภาครัฐตระหนักถึงความสำคัญของป่าไม้ และจำนวนป่าไม้ที่ลดลง จนเป็นที่มาของการปิดสัมปทานป่าบกใน พ.ศ. 2532 อย่างไรก็ตามพบว่าพื้นที่ป่าไม้ก็ยังคงลดจำนวนลงอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งในช่วง พ.ศ. 2543 ตัวเลขพื้นที่ป่าไม้กลับมีอัตราที่สูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด แต่ตัวเลขที่เปลี่ยนแปลงไปไม่ได้เกิดจากการที่มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มมากขึ้น แต่เกิดจากการที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาพถ่ายดาวเทียมในการแปลพื้นที่ป่า จากเดิมใช้แผนที่ในอัตรา 1:250,000 มาเป็น 1:50,000 ทำให้เห็นพื้นที่ป่าได้ละเอียดมากยิ่งขึ้น จึงทำให้พื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น กรมป่าไม้ (2564) รายงานว่า ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ 102.21 ล้านไร่ หรือร้อยละ 31.59 ของพื้นที่ประเทศ ทั้งนี้ ข้อมูลสถิติพื้นที่ป่าของประเทศไทย ในระหว่างปี พ.ศ. 2516 – 2564 (ตารางที่ 1)

ทั้งนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2565) กล่าวว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ในช่วงปี พ.ศ. 2549 – 2563 ค่อนข้างคงที่ และมีพื้นที่ป่าที่ถูกบุกรุกลดลง เนื่องจากภาครัฐมีการส่งเสริมการจัดตั้งป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ มีการนำระบบลาดตระเวนเชิงคุณภาพ (SMART Patrol System) เข้ามาใช้เพื่อหยุดยั้งการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้เพื่อเพิ่มความสมบูรณ์และพื้นที่สีเขียวให้พื้นที่อนุรักษ์

ตารางที่ 1 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2516 - 2564

ปี พ.ศ.	พื้นที่ป่าไม้		
	ไร่	ตารางกิโลเมตร	ร้อยละของพื้นที่ประเทศ
2516	138,566,875.00	221,707.00	43.21
2519	124,010,625.00	198,417.00	38.67
2521	109,515,000.00	175,224.00	34.15
2525	97,875,000.00	156,600.00	30.52
2528	94,291,250.00	150,866.00	29.40
2531	89,876,875.00	143,803.00	28.03
2532	89,635,625.00	143,417.00	27.95
2534	85,436,250.00	136,698.00	26.64
2536	83,471,250.00	133,554.00	26.03
2538	82,178,125.00	131,485.00	25.62
2541	81,076,250.00	129,722.00	25.28
2543	106,319,239.47	170,110.78	33.15
2547	104,744,360.00	167,590.98	32.66
2548	100,625,812.50	161,001.30	31.38
2549	99,157,868.75	158,652.59	30.92
2551	107,241,031.25	171,585.65	33.44
2556	102,119,537.50	163,391.26	31.57
2557	102,285,400.00	163,656.64	31.62
2558	102,240,981.88	163,585.57	31.60
2559	102,174,805.09	163,479.69	31.58
2560	102,156,350.53	163,450.16	31.58
2561	102,488,302.19	163,981.28	31.68
2562	102,484,072.71	163,974.52	31.68
2563	102,353,484.76	163,765.58	31.64

ที่มา: ดัดแปลงจาก กรมป่าไม้ (2564)

สาเหตุที่ทำให้ป่าไม้ของไทยลดลง

พื้นที่ป่าไม้ในภาพรวมของประเทศตามสถิติที่กรมป่าไม้ (2564) ได้รายงานมาข้างต้นสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่ามีแนวโน้มลดลงมาโดยตลอด แม้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งได้มีความพยายามทุ่มเทการดำเนินงาน ทั้งในด้านการป้องกันรักษาและการปลูกฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้มาโดยตลอดก็ตาม ทั้งนี้ ตั้งแต่มีการสำรวจพื้นที่ป่าไม้อย่างเป็นทางการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 มาเป็นระยะๆ จนกระทั่ง ปี พ.ศ. 2562 ดังได้กล่าวมาแล้วพบว่าพื้นที่ป่าไม้ทั้งประเทศในภาพรวมลดลงเฉลี่ยประมาณ 1.2 ล้านไร่ ซึ่งนับว่าเป็นอัตราที่สูงมาก ดุสิต เวชกิจ (2560) ได้สรุปว่ามีมาจาก 15 ปัจจัย โดยจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ นโยบายภาครัฐ การบริหารจัดการของหน่วยงาน นายทุน และราษฎร การควบคุมตามกฎหมายป่าไม้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. **นโยบายภาครัฐ** นับตั้งแต่เริ่มมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้มีนโยบายบางด้านที่เร่งรัดพัฒนาพื้นที่และประเทศในภาพรวม ซึ่งส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ ได้แก่

1.1 นโยบายของรัฐบาลบางประการที่ผ่านมาส่งเสริมให้มีการบุกรุกทำลายป่ามากขึ้น เช่น การนำพื้นที่ป่าไม้มาปฏิรูปเป็นพื้นที่เกษตร การส่งเสริมการปลูกยางพารา และการทำการเกษตรแปลงใหญ่ เป็นต้น วัฏจักรของการทำลายป่าเริ่มต้นตั้งแต่การเข้าไปตัดไม้แผ้วถางป่า การทำกิน การขายที่ดินป่า การเปลี่ยนมือ การครอบครองป่า จนไปถึงการออกเอกสารสิทธิ์ที่ดินในเขตป่า โดยเฉพาะพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การก่อสร้าง โรงแรม รีสอร์ท หรือบ้านพักตากอากาศยังคงมีอยู่มาก

1.2 การถือครองที่ดินป่าไม้ของประชาชนที่ได้รับการยกเว้นหรือชะลอการจับกุมโดยนโยบายของรัฐบาล ยังไม่ได้รับการจัดระเบียบ และหลายพื้นที่ยังคงถือครองโดยผิดกฎหมาย กับทั้งมีความยุ่งยากและซับซ้อนในการแก้ไขปัญหา ทั้งยังส่งผลให้ประชาชนมีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

1.3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากความจำเป็นซึ่งต้องมีการพัฒนาชนบทและประเทศในช่วงระยะเวลาต่างๆ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ไปจัดทำโครงสร้างพื้นฐานบางด้าน เช่น การสร้างเขื่อน การทำอ่างเก็บน้ำ การสร้างทางรถไฟ การสร้างถนน การทำเหมืองแร่

2. การบริหารจัดการของหน่วยงาน การบริหารจัดการพื้นที่ป่าไม้ของประเทศในระยะแรก อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบ ของกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลัก แต่ภายหลังจากได้มีการปฏิรูประบบ ราชการในปี พ.ศ. 2545 ได้ประกาศจัดตั้งกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรม ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งเพิ่มเติมขึ้นมาแบ่งความรับผิดชอบ ในการบริหารจัดการพื้นที่ ป่าไม้ออกไป ทั้งนี้พบว่า มีข้อบกพร่องที่เป็นสาเหตุให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงที่สำคัญ ได้แก่

2.1 การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่รับผิดชอบหลายพื้นที่เจ้าหน้าที่มีการ ทุจริต หรือปล่อยปละละเลยจนกลุ่มผู้บุกรุกมีจำนวนมากในพื้นที่กว้างขวางมากขึ้นยากต่อการ แก้ไขตามหลักกฎหมายได้

2.2 การยุบเลิกหน่วยงานป่าไม้จังหวัดและป่าไม้อำเภอ ส่งผลให้หน่วยงานภูมิภาคใน การบริหารจัดการและประสานหรือบริการหน่วยงานและประชาชนในพื้นที่มีไม่เพียงพอ ส่งผล ต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการป้องกันรักษาและส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคในด้าน ป่าไม้

2.3 งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ที่อยู่ในความ รับผิดชอบและภารกิจที่ได้รับมอบหมายของกรมป่าไม้ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง

2.4 การขาดอัตรากำลังเจ้าหน้าที่และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการปฏิบัติงานของหน่วยงาน การป่าไม้ เช่น อาวุธปืน รถยนต์ วิทยุสื่อสาร ทำให้การปฏิบัติงานในทุกด้านไม่บรรลุเป้าหมาย ตามแผนงานที่ทางราชการกำหนดไว้

3. **นายทุนและราษฎร** พื้นที่ป่าไม้ของประเทศหลายแห่งพบว่า มีปัญหาสำคัญคือ การบุกรุก จากนายทุนและราษฎรเพื่อเปลี่ยนแปลงไปดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ในหลายรูปแบบ ทำให้พื้นที่ ป่าไม้ในทุกภูมิภาคของประเทศมีแนวโน้มลดลง สืบเนื่องจากกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมเป็นอย่างยิ่ง ได้แก่

3.1 การลักลอบตัดไม้ มีการลักลอบตัดไม้อย่างผิดกฎหมายจากป่าธรรมชาติและสวน ป่าที่ปลูกไว้ เพื่อใช้ในครัวเรือนและการจำหน่าย รวมทั้งการแปรรูปจากทั้งนายทุนและราษฎรมา โดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งไม้ที่มีราคาแพงทั้งไม้สัก ไม้พะยูน และชิงชัน

3.2 การขยายการครอบครองพื้นที่ของกลุ่มทุนเพื่อทำการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่ทำเป็น แปลงใหญ่โดยมุ่งผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้คำนึงถึงผลกระทบต่อ

สิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ยังพบว่ามี การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเพื่อประกอบอาชีพอื่น ได้แก่ การทำรีสอร์ทมากขึ้น เป็นต้น

3.3 การขยายพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่เป็นการทำการเกษตรเชิงเดี่ยว เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง ยางพารา เมื่อเกษตรกรต้องการผลผลิตเพิ่มก็ขยายพื้นที่เพิ่ม แทนที่จะพัฒนา รูปแบบและวิธีการทำการเกษตรเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพของผลผลิต รวมทั้งการทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขา ซึ่งการทำการเกษตรยังก่อให้เกิดไฟป่าทำลายพื้นที่ป่าไม้อีกด้วย

3.4 ปัญหาการบุกรุกแผ้วถางป่ารายใหม่ยังคงมีอยู่ทั้งในเขตพื้นที่รกร้างว่างเปล่าที่เป็นที่ดินของรัฐ เช่น ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่สาธารณะ และในเขตป่าอนุรักษ์ เช่น อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า

4. การบังคับใช้กฎหมายป่าไม้ แม้ว่าได้มีการประกาศใช้กฎหมายทางด้านป่าไม้มาตั้งแต่อดีต และมีการปรับปรุงรวมทั้งประกาศใช้เพิ่มหลายฉบับ เพื่อให้ครอบคลุมการบริหารจัดการป่าไม้ในรูปแบบต่างๆ แต่ก็พบว่า การบังคับใช้ที่ครอบคลุมการควบคุมตามกฎหมายป่าไม้ยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอยู่บ้าง อันส่งผลให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง โดยมีประเด็นที่สำคัญได้แก่

4.1 การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า โดยเฉพาะการลักลอบตัดไม้พะยุงและไม้สักอยู่ในชั้นวิกฤติและมีการกระทำกันเป็นขบวนการใหญ่มีชาวต่างชาติ ผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะการลักลอบตัดไม้พะยุง เพื่อส่งไปขายยังต่างประเทศ เนื่องจากไม้พะยุงมีราคาสูงมากทำให้คนกล้าที่จะกระทำความผิดเพื่อแลกกับผลประโยชน์ และเมื่อไม้พะยุงมีจำนวนเหลือน้อยก็จะมี การลักลอบตัดไม้ชิงชัน ไม้ประดู่ มาทดแทนมากขึ้น

4.2 การลักลอบล่าและค้าสัตว์ป่า ยังคงมีขบวนการที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งในส่วนที่เป็นสัตว์ป่าในประเทศและสัตว์ป่าต่างประเทศทั้งนี้ประเทศไทยได้ถูกจัดให้เป็นประเทศทางผ่านของขบวนการล่าและค้าสัตว์ป่านานาชาติ ทั้งนี้ได้มีการใช้ไฟเผาทำลายป่า หรือการทำลายพื้นที่ป่าเพื่อมุ่งในการล่าสัตว์ป่าได้สะดวกขึ้น ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลง บางแห่ง

4.3 การปฏิบัติงานในพื้นที่ป่าที่มีพื้นที่ติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน มีราษฎรของประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาลักลอบตัดไม้และขนลำเลียงกลับไปประเทศของตน เช่น ในส่วนของป่าสาละวินที่มีแนวเขตติดต่อกับประเทศเมียนมาร์หรือป่ารอยต่อตามแนวเขตประเทศกัมพูชา และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการลักลอบตัดไม้พะยุง ประดู่ ชิงชัน บางครั้งมีกอง

กำลังติดอาวุธคุ้มกันการลักลอบตัดไม้ ซึ่งการป้องกันดังกล่าวเกินขีดความสามารถในการป้องกันของเจ้าหน้าที่ป่าไม้

4.4 ผู้กระทำผิดได้รับโทษทางแพ่งที่ไม่ร้ายแรงเมื่อเทียบกับความผิดข้อหาอื่นๆ การทำลายป่าไม้ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งในด้านต้นไม้และพื้นที่ที่มีมูลค่าสูงแล้ว ยังก่อให้เกิดความเสียหายในด้านอื่นๆ ตามมาทั้งการทำลายหน้าดิน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ น้ำท่วม ฯลฯ ซึ่งหากคิดเป็นมูลค่าแล้วนับว่ามหาศาลมาก แต่กฎหมายได้ลงโทษผู้กระทำผิดเพียงเล็กน้อย ไม่คุ้มค่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้น ยิ่งเมื่อเทียบกับความผิดอื่นๆ แล้วนับว่าบทลงโทษยังน้อยมาก จึงทำให้มีความกล้าเสี่ยงในการบุกรุกทำลายพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้น

นโยบายและสถานการณ์ด้านป่าไม้ของประเทศที่ได้นำเสนอข้างต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงไปได้ในอนาคตตามบริบทที่เกี่ยวข้องในด้านต่างๆ ทั้งนี้หน่วยงานที่รับผิดชอบกับการจัดการป่าไม้ต้องทำการติดตามข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน เพื่อนำมาปรับใช้ประกอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับภารกิจและความรับผิดชอบได้อย่างเหมาะสม อันจะช่วยส่งเสริมให้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศมีความอุดมสมบูรณ์มากขึ้นที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อทุกภาคส่วน อันจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามที่กำหนดเป้าหมายไว้

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2564). ข้อมูลสถิติกรมป่าไม้ ปี 2564. กรุงเทพฯ: ศูนย์สารสนเทศ สำนักแผนงานและสารสนเทศ
- ขวัญชัย ดวงสถาพร. (2563). แนวทางการจัดทำร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติ. เอกสารประกอบการประชุม คณะอนุกรรมการจัดทำร่างนโยบายป่าไม้แห่งชาติและร่างแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้. [อัดสำเนา]
- คณะอนุกรรมการจัดทำร่างนโยบายแห่งชาติ และร่างแผนแม่บทพัฒนาการป่าไม้แห่งชาติ. (2563). นโยบายป่าไม้แห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้ สำนักแผนงานและสารสนเทศ
- ดุสิต เวชกิจ. (2560). การจัดการป่าไม้ ใน ประมวลสาระชุดวิชาความรู้พื้นฐานด้านการเกษตร (เล่มที่ 1, หน้าที่ 5). นนทบุรี: สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ดุสิต เวชกิจ สุธิดา มณีอเนกคุณ อิงอร ไชยยศ และอภิษฐา เรืองเกตุ. (2566). หน้าที่ 1 ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม (เล่มที่ 1, หน้าที่ 1). นนทบุรี: สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ.2566-2570. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2559. กรุงเทพฯ: สำนักติดตามผลกระทบสิ่งแวดล้อม สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

บทความวิจัย
ศักยภาพเกษตรกรสูงวัยเพื่อการส่งเสริมงานเคหกิจเกษตร
Potential of Elderly Farmers for Agricultural Home Economics
Extension

ฉัฐสิณี หาญกิตติชัย
Chatsini Hankittichai

กรมส่งเสริมการเกษตร เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900
Department of Agricultural Extension, Chatuchak District, Bangkok 10900

*Corresponding author: chatsinee9660@mail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ข้อมูลทั่วไป 2) ความรู้งาน 3) ศักยภาพของเกษตรกรสูงวัย และ 4) การนำศักยภาพของเกษตรกรสูงวัยเพื่อส่งเสริมงานเคหกิจเกษตร การวิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ การสังเกตและการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลหลักคือ เกษตรกรสูงวัย ใช้วิธีการเลือกประชากรแบบเฉพาะเจาะจง จากผู้ที่เกี่ยวข้องโครงการส่งเสริมเคหกิจเกษตรในครัวเรือนเกษตรกรสูงวัย ตัวแทนภูมิภาคๆ ละ 1 จังหวัด จำนวน 6 จังหวัด จังหวัดละ 10 ราย รวมจำนวน 60 ราย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรสูงวัยผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีทั้งที่ทำการเกษตรหลังจากเกษียณจากงานประจำ และทำการเกษตรมาแต่เดิม ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลายชนิด เลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด วัว ควาย และปลา เป็นต้น และการปลูกพืชสวนครัวเช่น ชিং ข่า ตะไคร้ พริก โหระพา มะนาว และกะเพรา เป็นต้น พื้นที่ทำการเกษตรมีขนาดไม่ใหญ่ สวนใหญ่ทำการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือน แจกจ่ายเพื่อนบ้านและเหลือขายเพื่อเป็นรายได้เสริมโดยไม่มีการทำบัญชี ทำการเกษตรเป็นแบบดั้งเดิมและผสมกับการใช้เครื่องทุ่นแรง 2) ความรู้งานเป็นความรู้ที่นำมาใช้ทำกิจกรรมที่ว่างจากการทำการเกษตร เช่น การทำงานฝีมือ งานหัตถกรรมและแปรรูปจากพืชผลการเกษตร เป็นต้น มีความสามารถพิเศษ เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การทำขนมไทย การแปรรูปจากพืชผลการเกษตร การทำงานฝีมือ และงานศิลปหัตถกรรม เป็นต้น มีความคิดสร้างสรรค์ ประดิษฐ์งานศิลปหัตถกรรม งานฝีมือต่างๆ ตามบริบทท้องถิ่น เช่น ลายพวงมะโหด ลายผาทอ ลายผาบาคิก ลายถัก เครื่องจักสาน สูตรสมุนไพรลูกประคบจากสมุนไพรท้องถิ่น และสูตรอาหารจากพืชผลการเกษตร เป็นต้น มีความยินดีจะถ่ายทอดให้ผู้อื่น และเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มด้วยความเต็มใจ ให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่ม ยินดีให้ความร่วมมือในทุกๆ กิจกรรม รวมทั้งการเป็นจิตอาสา

บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน 3) เกษตรกรสูงวัยมีศักยภาพตามองค์ประกอบสมรรถนะ 5 ด้าน เป็นดังนี้ (1) ด้านแรงจูงใจ คือต้องการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ไขพื้นที่ให้เป็นประโยชน์ สืบทอดจากบรรพบุรุษและดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (2) ด้านคุณลักษณะเฉพาะ ไม่ย่อท้อต่อปัญหา คิดเชิงบวก ยอมรับการเปลี่ยนแปลง (3) ด้านอัตมโนทัศน์จะเปิดรับข้อมูล พร้อมพัฒนาตนเองให้ความร่วมมือกับสวนรวม พร้อมที่จะเป็นผู้ให้และสร้างประโยชน์ต่อชุมชน (4) ด้านความรู้เป็นผู้มีองค์ความรู้ในตน ค้นหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อรอบตัวหรือเจ้าหน้าที่ หน่วยงานของรัฐเพื่อพัฒนาตนเองให้ตนเองมีคุณค่าไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น และ (5) ด้านทักษะ มีทักษะพื้นฐานซึ่งสืบทอด มาจากบรรพบุรุษ สามารถใช้อุปกรณ์การเกษตรพื้นฐานและขยายพันธุ์พืชได้ และ 4) ความรู้ฝังลึกและศักยภาพของเกษตรกรสูงวัย อันทรงคุณค่าทั้งแนวคิดและการปฏิบัติ การส่งเสริมงานเคหกิจเกษตรจึงควรใช้กระบวนการจัดการความรู้ในชุมชนแบบมีส่วนร่วมในการจัดการสุขภาวะที่ดีในครัวเรือน และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเกษตรกรสูงวัย การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน และการส่งเสริมเพิ่มรายได้จากการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อต่อยอดและสืบสานสู่รุ่นต่อไป

คำสำคัญ เกษตรกรสูงวัย ความรู้ฝังลึก ศักยภาพ เคหกิจเกษตร การส่งเสริม

Abstract

The objectives of this research were to study: 1) general information; 2) tacit knowledge; 3) the potential of elderly farmers; 4) the potential of elderly farmers for the extension of agricultural home economics. This research was qualitative research using purposive sampling method from elderly farmers participating in the agricultural home economics extension project, with one provincial representative from each region and ten people from each of the six provinces, totaling 60 participants through interviews, observations, and focus groups. The data were analyzed using content analysis. The findings revealed that: 1) most of the elderly farmers were female. Some worked in agriculture after their retirement from full-time jobs, while others had always worked in the agricultural field. They adopted integrated agriculture, growing various types of plants, rearing of animals such as chickens, ducks, cows, buffaloes, and fish, as well as cultivation of kitchen garden plants like ginger, galangal, lemongrass, chili, coriander, lime, and basil, are examples of agricultural practices commonly undertaken. The agricultural areas were not large. Most of them worked in agriculture for household consumption, distributed to neighbors, and helped to increase additional revenue without formal accounting. They used a traditional way of agriculture mixed with labor-saving machines. 2) The tacit knowledge was adopted for activities outside of agricultural work, such as handicrafts and agricultural product processing. Some skills came

from personal talents, such as cooking local cuisine, Thai desserts, agricultural product processing, handmade work, and handicrafts. They were creative and produced handicrafts such as weaving, Batik, knitting, basketry, herbal formulas for local herbs, agricultural products, and food recipes. They were willing to transfer knowledge to others and actively participated in community activities. 3) The potential according to five aspects were as follows: (1) *motivation* - they needed to reduce household expenses, utilize the land for benefits, inherit from ancestors, and operate sustainably; (2) *characteristics* - they were not afraid of encountering problems, thought positively, and accepted changes; (3) *self-concept* - they were open to receiving information, ready for self-development, cooperative, and willing to share with the community; (4) *knowledge* - they possessed knowledge within themselves and acquired additional knowledge from the media and government agencies to improve themselves and add more value independently; (5) *skills* - they had basic skills inherited from their ancestors and could use basic agricultural equipment for plant reproduction. 4) Tacit knowledge and the potential of elderly farmers were valuable in both approach and practice. The agricultural home economics extension should therefore utilize a participatory community-based knowledge management process to facilitate the management of well-being in households and the environment that is suitable for elderly farmers. This includes improving working conditions, promoting income generation through agricultural product processing, in order to advance and sustain for future generations.

Keywords: elderly farmer, tacit knowledge, potential, agricultural home economics, extension

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561- พ.ศ. 2580) ได้กำหนดแผนพัฒนาประเทศเพื่อสร้างความมั่นคงของประเทศชาติ ด้วยการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในประเทศชาติ การสร้างโอกาสและสร้างเสมอภาคทางสังคม เพื่อสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม จากการพัฒนาและพัฒนาระบบบริหารจัดการภาครัฐ และภายใต้ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างโอกาสและเสมอภาคทางสังคม มีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญ โดยการดึงเอาพลังของภาคส่วนต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและเตรียมความพร้อมของประชากรไทยในทุกมิติให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพสามารถพึ่งตนเอง และทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุดด้วยแผนแม่บทด้านการเสริมสร้างพลังทางสังคมซึ่งมีแผนย่อยเพื่อการรองรับสังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ เน้นการเตรียมคนและสังคมเชิงรุกให้คนทุกช่วงวัยตระหนักรู้ถึงความพร้อมรองรับการเป็นสังคมสูงวัยในทุกมิติ (สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ, 2561) จากแผนยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บททำให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้สนองนโยบายโดยการจัดทำแผนปฏิบัติการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - พ.ศ. 2570) สู่วิสัยทัศน์คือ เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดีและมีรายได้เพิ่มขึ้น (กองแผนงาน กรมส่งเสริมการเกษตร, 2564)

ภาคการเกษตรมีความสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย เนื่องจากจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมด 37.63 ล้านคน ประกอบด้วยผู้ทำงานในภาคบริการและการค้า 18.08 ล้านคน ภาคเกษตรกรรม 10.52 ล้านคน และภาคการผลิต 9.03 ล้านคน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) และทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ในช่วงเดือนเมษายน พ.ศ. 2563 มีมูลค่า 1,351,042 ล้านบาท ขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.62 โดยปัจจุบันมีครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมดจำนวน 8,025,712 ครัวเรือน สมาชิกในครัวเรือนประมาณ 30 ล้านคน ซึ่งมีอายุเฉลี่ยของเกษตรกร 58 ปี (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2654 ข้อมูล ณ วันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2564) โดยในอีกประมาณ 10 ปีข้างหน้าประเทศไทยคาดว่าจะเข้าสู่การเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด ในปี พ.ศ. 2574 และจากการสำรวจภาวะการทำงาน ประจำปี พ.ศ. 2562 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ผู้สูงอายุที่ทำงานมีจำนวน 4,235,680 คน จากจำนวนผู้สูงอายุทั้งหมด 12,269,291 คน คิดเป็นร้อยละ 34.52 โดยประกอบอาชีพด้านเกษตรและ

ประมวงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 58.7 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2562) จากข้อมูลจะก่อให้เกิดโอกาสใหม่ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภครุ่นสูงวัยที่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการคาดการณ์ว่าครอบครัวไทยจะมีขนาดเล็กลงและมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น ประชากรในประเทศไทยจะมีช่วงอายุที่แตกต่างกันและจะมีกลุ่มคนช่วงอายุใหม่ๆ เพิ่มขึ้นซึ่งจะส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การเตรียมความพร้อมของประชากรให้มีคุณภาพและการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการผลิตและการบริการของประเทศจะเป็นความท้าทายสำคัญในระยะต่อไป การเข้าสู่สังคมสูงวัยเป็นปัญหาลำดับต้นๆ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ซึ่งอาจส่งผลต่อคุณภาพแรงงานและผลิตภาพ จึงเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่สำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเกษตรซึ่งเป็นภาคการผลิตที่ใช้แรงงานเข้มข้นสูง (High Labor Intensive) แรงงานไม่สามารถทดแทนโดยเทคโนโลยีหรือปัจจัยการผลิตอื่นๆ ได้ง่ายนัก และยังคงมีระดับผลิตภาพต่ำ นอกจากนี้ยังอาจส่งผลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรซึ่งคิดเป็นเกือบหนึ่งในสามของประชากรไทยอีกด้วย ซึ่งสถานการณ์สูงวัยในครัวเรือนเกษตรอาจเป็นปัจจัยฉุดรั้งต่อการพัฒนาของภาคเกษตรไทย เพราะครัวเรือนเกษตรกว่าหนึ่งในสามมีแรงงานสูงวัย และเป็นหัวหน้าครัวเรือนด้วย ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำคัญในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มผลิตภาพในภาคการผลิตได้ ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีสัดส่วนประชากรวัยแรงงานและวัยเด็กที่ลดลงและประชากรสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาประเทศในมิติต่างๆ มีความท้าทายมากขึ้นทั้งในส่วนของเสถียรภาพทางการเงิน การคลังของประเทศในการจัดสวัสดิการเพื่อดูแลผู้สูงวัยที่เพิ่มสูงขึ้น การลงทุนและการออม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ความมั่นคงทางสังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนซึ่งจะเป็นประเด็นท้าทายต่อการขับเคลื่อนประเทศไปสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรสูงวัย
2. ความรู้ฝังลึกของเกษตรกรสูงวัย
3. ศักยภาพของเกษตรกรสูงวัย
4. การนำศักยภาพของเกษตรกรสูงวัยเพื่อส่งเสริมงานเคหกิจเกษตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพเกษตรกรสูงวัยเพื่อการส่งเสริมงานเคหกิจเกษตร เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาความรู้ฝังลึก (tacit Knowledge) และสมรรถนะ (competency) ที่มีศักยภาพของเกษตรกรสูงวัย โดยการวิจัยมีขั้นตอนการดำเนินการแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ฝังลึก สมรรถนะที่มีศักยภาพของเกษตรกรสูงวัย 2) ขั้นตอนการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรสูงวัย และ 3) ขั้นตอนการสร้างแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรสูงวัยสู่สังคมเกษตรกรสูงวัยเข้มแข็ง

ประชากรเป้าหมายของการวิจัย โดยประชากรผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการวิจัยนี้ได้แก่เกษตรกรสูงวัย ที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมเคหกิจเกษตรในครัวเรือนเกษตรกรสูงวัย ซึ่งคัดเลือกตัวแทนภูมิภาคละ 1 จังหวัด จำนวน 6 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสิงห์บุรี จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดจันทบุรี จังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดชุมพร และจังหวัดพิษณุโลก จังหวัดละ 10 ราย รวมจำนวนทั้งหมด 60 ราย เลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสังเกต และแบบสนทนากลุ่ม (focus group interview) เครื่องมือประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ที่สร้างจากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการค้นหาความรู้ฝังลึกและสมรรถนะของเกษตรกรสูงวัยซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรสูงวัยผู้ให้ข้อมูลหลัก ข้อมูลเกี่ยวกับการทำการเกษตรของเกษตรกรสูงวัย ความรู้ฝังลึก และสมรรถนะของเกษตรกรสูงวัย 2) แบบสังเกต เป็นเครื่องมือใช้สังเกตพฤติกรรมของผู้ให้ข้อมูลหลักในขณะที่ให้สัมภาษณ์และการเยี่ยมชม ซึ่งประกอบด้วย บุคลิกลักษณะภายนอก ทักษะการคิด ทักษะการทำงาน ทักษะการสื่อสาร และ ความรับผิดชอบและการพัฒนาคุณภาพชีวิต และ 3) แบบสนทนากลุ่ม โดยวิธีการจัดเวทีสนทนากลุ่ม ได้แก่ นักวิชาการด้านส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการด้านนวัตกรรมจัดการเกษตร นักวิชาการด้านสมรรถนะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อวางแผนการพัฒนาเสริมให้เกษตรกรสูงวัยมีความเข้มแข็ง ไม่สร้างภาระต่อครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ร่วมกับการสังเกตแบบไม่เข้าร่วม โดยเก็บข้อมูลกับเกษตรกรสูงวัยผู้ให้ข้อมูลหลักที่เข้าร่วมโครงการวิจัย และดำเนินการสนทนากลุ่มกับกลุ่มบุคคลที่ได้กำหนดไว้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ฝังลึกและศักยภาพของเกษตรกรสูงวัย พร้อมทั้งวิเคราะห์ผลจากการสังเกตด้านบุคลิกลักษณะภายนอก การแสดงออกทัศนคติ ทักษะการทำงาน ทักษะการสื่อสาร

และความรับผิดชอบและการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากนั้นสกัดข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและตีความตามมิตินิยม (constructionism) ให้มีความสำคัญกับความคิดรวบยอดที่สรุปออกมา มีเนื้อหาสำคัญที่สุดจากประเด็นที่ปรากฏ โดยมีรูปแบบการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ดังนี้

1. ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (data triangulation) โดยตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์เปรียบเทียบไปในทิศทางเดียวกัน เรื่องเดียวกัน

2. ตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิเคราะห์ข้อมูล (analyst triangulation) โดยใช้ผู้วิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บข้อมูลจากภาคสนามตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปต่างคนต่างวิเคราะห์ข้อมูล ได้ข้อค้นพบและนำมาเปรียบเทียบข้อมูลวิจัย

การสนทนากลุ่ม โดยเป็นการนำสรุปประเด็นผลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาดำเนินการ เพื่อวางแผนแนวทางการพัฒนา สร้างเสริมให้เกษตรกรสูงวัยมีความเข้มแข็ง ไม่สร้างภาระต่อครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า โดยกลุ่มเป้าหมายคือนักวิชาการด้านส่งเสริมการเกษตร นักวิชาการด้านนวัตกรรมจัดการเกษตร นักวิชาการด้านสมรรถนะ นักวิชาการด้านการจัดการ และเกษตรกรสูงวัย รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรสูงวัยผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักคือ 1) กลุ่มทำการเกษตรหลังจากเกษียณจากงานประจำ และ 2) กลุ่มทำการเกษตรตั้งแต่เดิมก่อนแล้ว โดยทั้ง 2 กลุ่มจะมีแนวความคิดคล้ายคลึงกันโดยทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลายชนิดเช่น ทำนา ทำไร่อ้อย ทำไร่มันสำปะหลัง ปลูกมะม่วง และปลูกลำไย เป็นต้น ทำการเลี้ยงสัตว์ เช่น ไก่ เป็ด วัว ควาย และปลา เป็นต้น และการปลูกพืชสวนครัว เช่น ขิง ข่า ตะไคร้ พริก โหระพา มะนาว และกะเพรา เป็นต้น พื้นที่ทำการเกษตรมีขนาดไม่ใหญ่มากนัก ทั้งนี้เกษตรกรสูงวัยยังมีผลิตภัณฑ์เสริมจากการเกษตรซึ่งส่วนใหญ่แล้วทำการเกษตรของเกษตรกรสูงวัยเพื่อบริโภคในครัวเรือน แจกจ่ายเพื่อนบ้าน และหากเหลือก็จะจำหน่ายเพื่อเป็นรายได้เสริม โดยไม่มีการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายใดๆ ซึ่งการทำการเกษตรของเกษตรกรสูงวัยนี้จะเป็นแบบดั้งเดิมและผสมกับการใช้เครื่องทุ่นแรง เช่น ระบบน้ำหยด สปริงเกอร์ เป็นต้น ด้านความรู้ฝังลึกของเกษตรกรสูงวัยสามารถสรุปประเด็นนำเสนอต่อไปนี้

1. เกษตรกรสูงวัยจะมีกิจกรรมทำเมื่อมีเวลาว่างจากการทำการเกษตร เช่น การทำงานฝีมือ งานหัตถกรรม และแปรรูปจากพืชผลการเกษตร เป็นต้น โดยเหตุผลคือต้องการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และต้องการแสดงให้เห็นว่าตนเองยังมีคุณค่า

2. เกษตรกรสูงวัยจะมีความสามารถพิเศษอื่นนอกเหนือจากการทำการเกษตร เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การทำขนมไทย การแปรรูปจากพืชผลการเกษตร การทำงานฝีมือ และงานศิลปหัตถกรรม เป็นต้น โดยสามารถถ่ายทอดให้กับผู้อื่นได้และยินดีจะถ่ายทอดให้ผู้อื่นด้วย

3. เกษตรกรสูงวัยมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถคิด ประดิษฐ์ หรือออกแบบงานศิลปหัตถกรรม งานฝีมือต่างๆ ตามแต่บริบทท้องถิ่นของแต่ละคน เช่น การออกแบบลายพวงมะโหตร ออกแบบลายผ้าทอ ลายผ้าบาติก ออกแบบลายถัก เครื่องจักสาน สุนทรสมุนไพรรักษาโรคจากสมุนไพรรักษาโรค สุนทรอาหารจากพืชผลการเกษตร เป็นต้น

4. เกษตรกรสูงวัยเข้าร่วมทำกิจกรรมกลุ่มด้วยความเต็มใจ ให้ความสำคัญต่อการรวมกลุ่ม ยินดีให้ความร่วมมือในทุกๆ กิจกรรม รวมทั้งการเป็นจิตอาสา บำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน

การศึกษาสมรรถนะของเกษตรกรสูงวัย โดยแบ่งเป็น 5 ประเด็นคือ แรงจูงใจ คุณลักษณะเฉพาะ อัตมโนทัศน์ ความรู้ และทักษะ สรุปได้ดังนี้

1. แรงจูงใจของเกษตรกรสูงวัยสำหรับการทำการเกษตรคือต้องการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ สืบทอดจากบรรพบุรุษ และดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. คุณลักษณะเฉพาะของเกษตรกรสูงวัยเมื่อเกิดปัญหาจะไม่คิดย่อท้อ หาวิธีแก้ไขและคิดว่าเกิดขึ้นได้ก็ต้องแก้ไขได้ มีความคิดเชิงบวก ยอมรับการเปลี่ยนแปลง โดยการทำการเกษตรของเกษตรกรสูงวัยนั้นจะไม่มีตารางหรือแบบแผน จะทำตามบรรพบุรุษที่สืบทอดกันมาหรือทำจนเป็นกิจวัตรประจำวัน

3. อัตมโนทัศน์ของเกษตรกรสูงวัยจะเปิดรับข้อมูล พร้อมพัฒนาตนเอง ให้ความร่วมมือกับส่วนรวม พร้อมทั้งจะเป็นผู้ให้และสร้างประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรต่างๆ ในชุมชนเพื่อทำกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ และ การเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้ไปสู่เกษตรกรอื่นๆ หรือผู้ที่สนใจที่จะไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ

4. ความรู้ของเกษตรกรสูงวัย เป็นผู้มีองค์ความรู้ในตน สามารถทำกิจกรรมหรือความสามารถ ทักษะต่างๆ ได้โดยไม่ต้องเปิดตำรา พร้อมทั้งยังหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อรอบตัวหรือเจ้าหน้าที่ หน่วยงานของรัฐเพื่อพัฒนาตนเองให้ตนเองมีคุณค่า ไม่ต้องพึ่งพาคนอื่น

5. ทักษะด้านการเกษตรของเกษตรกรสูงวัยทุกคนมีทักษะพื้นฐานซึ่งสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ โดยใช้อุปกรณ์การเกษตรพื้นฐานได้เช่น รถไถนา และเครื่องสูบน้ำ เป็นต้น รวมทั้งการขยายพันธุ์พืชเช่น การตอนกิ่ง การทาบกิ่ง การเพาะเมล็ดพันธุ์ และการติดตาม เป็นต้น

ผลการสังเกตพฤติกรรมของเกษตรกรสูงวัยจากการสัมภาษณ์ และการเยี่ยมชมกิจกรรมสรุปเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

1. **บุคลิกลักษณะภายนอก** เกษตรกรสูงวัยส่วนใหญ่การพูดคุยมีความสุข ยิ้มแย้ม สายตาบ่งบอกถึงความต้องการถ่ายทอดข้อมูล สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และมีลักษณะความเป็นผู้นำ

2. **ทัศนคติ** เกษตรกรสูงวัยส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวก แสดงความคิดเห็นเชิงบวก และสร้างสรรค์ พร้อมยอมรับการเปลี่ยนแปลง ยอมรับเทคโนโลยี มีการสร้างกำลังใจให้กับตนเองและผู้อื่น พยายามเรียนรู้และพัฒนา สามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์

3. **ทักษะการทำงาน** เกษตรกรสูงวัยส่วนใหญ่มีองค์ความรู้เชิงปฏิบัติในงานของตนเอง ได้อย่างดี รวมทั้งมีการพัฒนาวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่นได้

4. **ทักษะการสื่อสาร** เกษตรกรสูงวัยส่วนใหญ่มีทักษะการสื่อสาร ทั้งการพูด อ่าน เขียน และการสร้างความเข้าใจกับบุคคลภายในครอบครัวได้อย่างดีเยี่ยม รวมทั้งบุคคลที่ร่วมงานด้วย

5. **ความรับผิดชอบและการพัฒนาคุณภาพชีวิต** เกษตรกรสูงวัยส่วนใหญ่มีความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ของตนเองเป็นอย่างดี มีการวางแผน ใช้เวลากับการทำงานได้อย่างคุ้มค่า สามารถแบ่งเวลาสำหรับงานอดิเรกหรือเข้าร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานท้องถิ่นหรือหน่วยงานอื่นๆ ได้

ผู้วิจัยได้ถอดบทเรียนเพื่อเป็นการเรียนรู้และสามารถนำไปปรับใช้กับสถานการณ์ที่อาจพบได้ในอนาคตที่มีการทำวิจัยซึ่งแตกต่างกันตามแต่ละบริบทของประชากรเป้าหมาย รวมถึงความแตกต่างในบริบทด้านวัฒนธรรมท้องถิ่น ทรัพยากรแต่ละท้องถิ่น สำหรับการถอดบทเรียนจากการวิจัย ดังนี้

1. เมื่อดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีและลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยจะพบข้อเท็จจริงเชิงลึกที่มีบางประเด็นไม่สอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรม เนื่องจากการเป็นการเป็นการเรียนรู้พูดคุยเชิงลึก มีความรู้ฝังลึก ที่ซ่อนอยู่ภายในของผู้ให้ข้อมูลซึ่งมีความแตกต่างกันในแต่ละบริบทพื้นที่ วัฒนธรรม และทรัพยากรท้องถิ่น และเป็นองค์ความรู้ที่ประชากรเป้าหมายไม่สามารถบ่งบอกได้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยใช้วิธีการพูดคุยสร้างความเป็นกันเองเพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลหลักผ่อนคลายเล่าข้อมูลและแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่

2. ประชากรเป้าหมายผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นเกษตรกรสูงวัยซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลักคือผู้ที่เกษียณจากงานประจำ และกลุ่มที่เป็นเกษตรกรดั้งเดิม

อภิปรายผล

การอภิปรายผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลและข้อค้นพบข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นการอภิปรายโดยแยกเป็นวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลจากวิจัย พบว่าเกษตรกรสูงวัยผู้ให้ข้อมูลหลักส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลักคือ กลุ่มทำการเกษตรหลังจากเกษียณจากงานประจำ และกลุ่มทำการเกษตรตั้งแต่เดิมาก่อนแล้ว โดยทั้ง 2 กลุ่มจะมีแนวความคิดคล้ายคลึงกันโดยทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชหลากหลายชนิด เลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืชสวนครัว เพื่อสร้างเสริมให้เกษตรกรสูงวัย ไม่สร้างภาระต่อครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า จากผลการวิจัยนำไปเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา สร้างเสริมให้เกษตรกรสูงวัยมีความเข้มแข็ง ไม่สร้างภาระต่อครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าโดยการส่งเสริมเคหกิจเกษตรให้แก่เกษตรกรสูงวัยในการผลิตอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ การถนอมอาหาร การแปรรูปผลิตเกษตร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า เพื่อให้เกิดการยอมรับและนำไปปฏิบัติให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่งผลให้มีสุขภาพที่ดี ชีวิตความเป็นอยู่มีคุณภาพ และมีรายได้ที่มั่นคง สามารถเสริมสร้างงานเคหกิจเกษตรต่อไปได้

ข้อเสนอแนะ

ในส่วนนี้ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจำนวน 3 ประเด็น คือ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากผลการวิจัย 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับสำนักงานเกษตรจังหวัดและเกษตรกรสูงวัย และ 3) ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากผลการวิจัย ใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวนโยบายในการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมเกษตรสูงวัยเพื่อการขับเคลื่อนภาคเกษตรของประเทศไทยให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับสำนักงานเกษตรจังหวัดและเกษตรกรสูงวัย ผลจากการวิจัยสามารถนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการสำหรับสำนักงานเกษตรจังหวัดและเกษตรกรสูงวัย เพื่อการพัฒนา สร้างเสริมให้เกษตรกรสูงวัยมีความเข้มแข็ง ไม่สร้างภาระต่อครอบครัว สังคม และดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ควรเตรียมความพร้อมหรือดำเนินการตามแนวทาง เช่น การขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกษตรกรสูงวัย ส่งเสริมการจ้างงานเกษตรกรสูงวัย การพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตของเกษตรกรสูงวัย และ ส่งเสริมความรู้ด้านดิจิทัลเทคโนโลยี (digital literacy) ให้เกษตรกรสูงวัย เป็นต้น

3. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาการใช้กระบวนการจัดการความรู้ในชุมชนแบบ มีส่วนร่วมในการเพิ่มศักยภาพของเกษตรกรสูงวัย ศึกษาแนวทางการส่งเสริมสร้างความรอบรู้ด้านดิจิทัลเทคโนโลยีในเกษตรกรสูงวัย และศึกษาแนวทางการขยายโอกาสทางเศรษฐกิจให้เกษตรกรสูงวัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างรายได้ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร ปราชญ์นคร. (2550). การพัฒนาหลักสูตรอบรมเสริมสร้างสมรรถนะข้าราชการประจำศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดจังหวัด. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปบัณฑิต. สาขาการศึกษาผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2550). มารู้จัก Competency กันเถอะ (พิมพ์ครั้งที่ 3). บริษัท เอช อาร์ เซ็นเตอร์ จำกัด. นิสตารักษ์ เวชยานนท์. (2549). Competency-based approach. กรุงเทพมหานคร: กราฟิโกซิสเต็มส์.
- พิชัย อุন্নนภาศ. (2552). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชากับความผูกพันต่อองค์กรของพนักงาน บริษัท ลัทธิยูเนี่ยนฟู้ดส์ จำกัด. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มยุรี กมลบุตร. (2556). การพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารการพยาบาลระดับต้น โรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข. ดุษฎีนิพนธ์ ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2551). ภาวะผู้นำของผู้ประกอบการความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณลักษณะทางจิตวิทยาการทำงานเป็นทีม และความสำเร็จในการประกอบธุรกิจ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์บัณฑิต สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ สาขาส่งเสริมการเกษตรและคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- วารรัตน์ เขียวโพรี. (2550). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD). กรุงเทพฯ: สิริบุตรการพิมพ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2552). ความรู้. สารานุกรมวิชาชีพรู เฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในโอกาส มหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. หน้า 181-184
- สุกัญญา รัตมีธรรมโชติ. (2549). แนวทางการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ด้วย Competency (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2552). คู่มือสมรรถนะหลัก คำอธิบาย และพฤติกรรมบ่งชี้. กรุงเทพฯ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). จำนวนประชากรจากการทะเบียน จำแนกตามกลุ่มอายุ รายจังหวัดและภาค พ.ศ. 2553-2562 สืบค้นจาก <http://statbbi.nso.go.th/staticcreport/page/section/th/01.aspx>
- อารณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2551). พจนานุกรมพฤติกรรมความสามารถ (พิมพ์ครั้งที่ 2). บริษัท เอช อาร์ เซ็นเตอร์ จำกัด
- อารณ์ ภูวิทย์พันธุ์. (2554). เทคนิคการจัดทำแผนการสื่อสารงาน HR. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- DeSimone, R. L. & Harris, D. M. 1998. Human Resource Development. 2nd ed. Fort Worth: The Dryden Press, Harcourt Brace College.
- Durand, D.E. (1975). Factors of Achievement motivation and Skill training on the Entrepreneurial behavior of black businessmen. *Organizational Behavior and Human Performance*, 14(1) 76-90
- Green, C. P. (1999). Building Robust Competencies: Linking Human Resource System To Organization Strategies. San Francisco: Jossey Bass.
- Hamel, M.T. & Prahalad, C.K. (1994). Competing for the Future Massachusetts: Boston, Harvard Business School Press.
- Joy-Matthews, J., Megginson, D., & Surtees, M. (2008). Human Resource Development.
- Kathleen, L. M. (1990). Special training for special needs: A competency-based training program for personnel working with your children who have special needs. Boston: Allyn and Bacon.
- Klapalová, A. (2013). Knowledge, Skills and Competencies of Hospitality Companies in the South Moravian Region. *Journal of Competitiveness*, 5(2).
- Mankin, D. 2009. Human Resource Development, New York : Oxford University Press.

- Mikaew, R. (2005). Physiological and Morphological Responses to Drought Stress of 8 Groundnut Cultivars Grown under Different Water Regimes (Master Thesis). Khon Kaen University, Khon Kaen.
- Nadaillac, A. D. (2003). Competency system. Bangkok: SEAMEO.
- Sherman, D. (2004). Competency Based HRM: A Strategy Resource for Competency Mapping Assessment and Development Centre. New Delhi: Mc Graw-Hill.
- Spencer, L.M. Jr and Spencer, S.M. (1993), Competence at Work: Models for Superior Performance, John Wiley & Sons, New York, NY.
- Wang, C., Walker, E.A., & Redmond, J. (2007). Explaining the lack of strategic planning in SMEs: The importance of owner motivation. *International Journal of Organizational Behavior*, 12(1), 1-16.

แนวทางการดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตร
คนพิการนานาชาติ ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
Operational Guidelines for Agricultural Product Management
of the International Disabled Agricultural Technology Center
in Nong Prue Subdistrict, Bang Lamung District, Chonburi Province

เตือนใจ กิมหงวน¹ และนาลัน แป้นปลื้ม^{2*}
Tuenjai Kimnguan¹ and Nalun Panpluem^{2*}

¹ศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี 20150

²สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย 11120

¹The International Disabled Agricultural Technology Center in Nong Prue Subdistrict, Bang Lamung District,
Chonburi Province 20150

²School of Agriculture and Cooperatives, SukhothaiThammathirat Open University, Nonthaburi 11120

* Corresponding author: pp.pilun@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ 2) ความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ และ 3) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดของสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ การศึกษานี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ จำนวน 5 ราย และการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้บริโภคสินค้าเกษตรตามบัญชีรายชื่อลูกค้าของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ จำนวน 550 ราย โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างผู้บริโภคสินค้าของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ จำนวน 60 ราย เลือกแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า 1) การดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตร พบว่า มีการมอบหมายให้คนพิการทำการปลูกผักร่วมกับเจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลตลอดกระบวนการผลิต ภายหลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งหมดจะถูกบรรจุและวางจำหน่ายด้านหน้าศูนย์ฯ มีการติดสติ๊กเกอร์สโลแกนของศูนย์ เพื่อแสดงถึง

ที่มาของผลผลิต โดยกำหนดราคาสินค้าตามราคาตลาด สำหรับการจัดจำหน่ายมี 2 ช่องทาง ทั้งแบบออนไลน์ ได้แก่ กลุ่มไลน์ของบริษัทเอกชน กลุ่มของผู้พิการที่เข้าอบรม และแบบออฟไลน์ ได้แก่ หน้าศูนย์ฯ 2) ความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าเกษตร พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการซื้อสินค้าเกษตรเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก จำแนกเป็นรายด้านกลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การมีช่องทางการชำระเงิน ทั้งเงินสดและสแกนผ่านแอปพลิเคชัน ในระดับมาก ได้แก่ การได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพนักงานขาย ผลผลิตมีความน่าเชื่อถือ และราคาของผักที่จำหน่ายมีความเหมาะสมกับคุณภาพ 3) แนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมการตลาด ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ควรจัดหาตู้แช่ผลผลิตเพื่อยืดอายุผลผลิต และเร่งดำเนินการขอการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ด้านราคา ควรใช้กลยุทธ์การกำหนดราคาเหนือคู่แข่ง ด้านการจัดจำหน่าย ควรเพิ่มช่องทางการจำหน่ายโดยการขยายร้านสาขา และด้านการส่งเสริมการตลาด ควรใช้กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดตามสถานการณ์/เทศกาล โดยใช้การประชาสัมพันธ์แบบมวลชนร่วมกับเครือข่ายพันธมิตรองค์กร

คำสำคัญ: สินค้าเกษตร ศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ส่วนประสมการตลาด

Abstract

The objectives of this study were to 1) study the agricultural product management operations of the International Disabled Agricultural Technology Center; 2) study the consumers demand in purchasing agricultural products of the International Disabled Agricultural Technology Center and 3) study guidelines for developing marketing mix strategies for agricultural products at the International Disabled Agricultural Technology Center. This study was a mixed methods study, including qualitative research by in-depth interviews with five executives and staff of the International Disabled Agricultural Technology Center and the population studied was 550 agricultural product consumers according to the customer list of the International Center for Agricultural Technology for the Disabled, using a questionnaire with a sample group of 60 consumers, selected purposively. Statistics used in data analysis include frequency, percentage, mean, and standard deviation, and content analysis was used to analyze qualitative data.

The results of the study found that: 1) Agricultural product management operations found that the organization assigned disabled people to grow vegetables together with staff who acted as chaperones to take care of them throughout the production process. After harvesting, all produce will be packaged and sold in front of the organization. Stickers with the organization's slogan were put up. to show the origin of the product by setting product prices

according to market prices. For distribution, there are 2 channels, both online, including Line groups of private companies. Group of disabled people attending training and offline, such as in front of the center. 2) Consumer needs in purchasing agricultural products, it was found that most of the sample group had an overall average desire to purchase agricultural products at a high level. Classified by aspect, the sample group gave importance to the highest level including the payment channels, both cash and scanning through the application. At a high level, including receiving care and attention from sales staff, reliable produce and the price of the vegetables sold is appropriate to the quality. 3) Guidelines for developing marketing mix strategies include Product; produce freezers should be provided to extend the life of the produce, and expedite the process of applying for organic agricultural standard certification. Price; a strategy should be used to set prices above those of competitors. Place; should increase distribution channels by adding branch stores. Promotion; should be used according to the situation/festival by using mass public relations together with a network of corporate partners.

Keyword: Agricultural Products, the International Disabled Agricultural Technology Center, Marketing Mix

บทนำ

ประเทศไทยมีคนพิการจำนวน 2.10 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 3.18 ของประชากรทั้งประเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) การเคลื่อนไหวหรือร่างกาย 2) การมองเห็น 3) การได้ยินหรือสื่อความหมาย 4) ทางจิตใจหรือพฤติกรรม 5) การเรียนรู้ 6) ออทิสติก และ 7) สติปัญญา ในจำนวนนี้แบ่งเป็นคนพิการที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) ราว 850,000 คน ซึ่งมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำงานแต่เป็นผู้ว่างงานถึง 81,500 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 10 ของจำนวนคนพิการวัยทำงานทั้งหมด ขณะที่ตัวเลขคนพิการซึ่งประกอบอาชีพมีทั้งสิ้น 313,000 คน คิดเป็นร้อยละ 37 ของจำนวนคนพิการวัยทำงานทั้งหมด คนพิการที่มีงานทำส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรม รองลงมาคือการรับจ้างทั่วไป ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะออกกฎหมายสนับสนุนให้หน่วยงานของรัฐต้องเปิดโอกาสจ้างงานคนพิการ แต่ข้อมูลสะท้อนว่ามีสัดส่วนคนพิการรับราชการหรือทำงานกับรัฐวิสาหกิจเพียงร้อยละ 1.18 ของคนพิการที่มีงานทำเท่านั้น (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2565) ข้อมูลจากรายงานผลการปฏิบัติตามกฎหมายจ้างงานคนพิการในหน่วยงาน

ของรัฐ ประจำปี 2561-2565 พบการจ้างงานคนพิการในหน่วยงานของรัฐลดลงอย่างต่อเนื่อง จาก 10,594 คน ในปี พ.ศ. 2561 เหลือเพียง 3,726 คน ในปี พ.ศ. 2565 อย่างไรก็ตามปี พ.ศ. 2566 รัฐบาลมีความพยายามในการส่งเสริมและผลักดันให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์มีนโยบายส่งเสริมการจ้างงานคนพิการเชิงสังคม ประเภทจ้างเหมาบริการ โดยขยายการมีงานทำให้ผู้พิการเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 จากปีพ.ศ. 2566 ที่มีการจ้างงานคนพิการ 1,499 คน จะเพิ่มเป้าหมายเป็น 1,800 คน ในปี พ.ศ. 2567 นอกจากนี้สำหรับผู้พิการที่ไม่พร้อมรับงานจ้างเหมาบริการ หรือทำงานในหน่วยบริการสาธารณะ ยังสามารถรับสิทธิในสัมปทานพื้นที่ทำกิน และพื้นที่เพื่อจำหน่ายสินค้าแทนได้ (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2565)

ศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ อยู่ภายใต้การบริหารจัดการของมูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ ดำเนินงานในด้านส่งเสริมการมีงานทำของคนพิการ ให้คนพิการมีความรู้เพิ่มศักยภาพในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรและเทคโนโลยี และสร้างรายได้อย่างยั่งยืนให้กับคนพิการและครอบครัว โดยเน้นการทำเกษตรในรูปแบบเกษตรอินทรีย์มีทั้งการปลูกผัก เลี้ยงไก่ เลี้ยงไส้เดือน และทำปุ๋ย โดยการนำทรัพยากรภายในศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังสร้างความยั่งยืนให้กับสิ่งแวดล้อม และสุขภาพของผู้บริโภค ทั้งนี้ศูนย์ฯ มีคนพิการทางการเคลื่อนไหว และผู้พิการทางสติปัญญาและทำอาชีพด้านการเกษตร มีการปลูกผักสวนครัว ผักสลัดที่ปลอดภัยอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ขาดช่องทางการจำหน่ายสินค้า และรูปแบบบรรจุภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์กว่าผู้ผลิตรายอื่นๆ รวมไปถึงคนพิการยังขาดความรู้เกี่ยวกับช่องทางการจำหน่ายสินค้า ทำให้การจำหน่ายสินค้าของคนพิการมีเพียงผู้บริโภคในพื้นที่ใกล้เคียงเท่านั้น ในส่วนของผลผลิตยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ, 2565) อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ยังพบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในด้านการบริหารจัดการองค์การ เช่น ประสิทธิภาพในการดูแลของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ด้านการจัดการการผลิต อาทิ การจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช การจัดการสภาพดินและพื้นที่ ตลอดจนถึงปัญหาเกี่ยวกับการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตร ทำให้การดำเนินงานของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติขาดความต่อเนื่อง ทำให้ได้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่ากับการดำเนินงาน จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการ

นานาชาติ ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เพื่อหาแนวทางการพัฒนาสินค้า
เกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ เพื่อนำไปเป็นต้นแบบให้กับหน่วยงาน
ภาครัฐ และหน่วยงานเอกชนที่ให้การช่วยเหลือกลุ่มคนพิการให้มีอาชีพที่มั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตร
คนพิการนานาชาติ
2. เพื่อศึกษาความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตร
คนพิการนานาชาติ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดสินค้าเกษตรของศูนย์
เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการ
สัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ จำนวน
5 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำแหน่ง Social Enterprise Manager จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ตำแหน่ง
Social Enterprise จำนวน 3 คน และ เจ้าหน้าที่ตำแหน่ง Digital Marketing จำนวน 1 คน
และงานวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ศึกษา คือ ผู้บริโภคสินค้าเกษตรตามบัญชีรายชื่อลูกค้าของ
ศูนย์ฯ ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ปี 2566 จำนวน 550 คน โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างโดย
ผู้วิจัยเลือกใช้กลุ่มตัวอย่างที่ร้อยละ 0.10 ของประชากรตามบัญชีรายชื่อ จึงใช้กลุ่มตัวอย่าง
จำนวน 60 คน โดยเลือกแบบเฉพาะเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่
ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง
คุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

จากการรวบรวมข้อมูลแนวทางการดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า

1. การดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์ฯ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล

1.1 ด้านการบริหารจัดการองค์การ พบว่า เจ้าหน้าที่ที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางการทำงานในด้านการวางแผนการผลิต การควบคุมการผลิตตามหลักของเกษตรอินทรีย์ และการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรในหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนพิการ และผู้ดูแลคนพิการ โดยได้รับงบประมาณจากบริษัทเอกชนที่สนับสนุน และรายได้จากการขายผลผลิต ซึ่งมาจากคนพิการ บุคคลทั่วไป มูลนิธิพระมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ บริษัทเอกชน และมหาวิทยาลัยต่างๆ ทั้งนี้ลักษณะการทำงานของคนพิการจะต้องแบ่งหน้าที่ให้สอดคล้องกับความสามารถของแต่ละคน

1.2 ด้านการจัดการการผลิตและการตลาด พบว่า ผักที่ปลูกจะต้องเป็นผักทั่วไป ซึ่งคนพิการจะสามารถนำไปดูแลต่อที่บ้านเองได้ การดูแลรักษาผลผลิต และการเก็บเกี่ยวผลผลิตจะดำเนินการโดยคนพิการทั้งหมด โดยมีเจ้าหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงคอยดูแลตลอดกระบวนการผลิต ภายหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิตทั้งหมดจะถูกบรรจุ และวางจำหน่ายบริเวณหน้าศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ในส่วนของบรรจุภัณฑ์มีการติดสติ๊กเกอร์ และเขียนสโลแกนของศูนย์เพื่อแสดงถึงที่มาของผลผลิต การตั้งราคาสินค้ากำหนดตามราคาตลาดทั่วไป การจัดจำหน่ายมี 2 ช่องทางทั้งแบบออนไลน์ เช่น กลุ่มไลน์ของบริษัทเอกชน กลุ่มของผู้พิการที่เข้าอบรม Facebook ที่ส่วนใหญ่มีสมาชิกเฉพาะกลุ่ม และแบบออฟไลน์ คือ ทางหน้าฟาร์ม ทั้งนี้การกระจายสินค้ายังไม่สามารถจำหน่ายไปยังท้องที่อื่นๆ ส่วนการส่งเสริมการตลาดเลือกใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านทางมูลนิธิและเครือข่าย ซึ่งเป็นที่รู้จักในฐานะคนพิการ ผ่านแฟนเพจ โดยแจ้งข่าวสารเกี่ยวข้องกับสถานที่จัดจำหน่าย และที่มาของผลผลิต รวมถึงกลยุทธ์การตลาดที่ใช้ คือ การสื่อสารผ่านทางเพจ Facebook โดยผู้บริโภคจะได้ทราบกระบวนการทำงานของคนพิการ และการบอกเล่าปากต่อปาก สำหรับปัญหาที่พบในการจำหน่าย คือ ตู้แช่ผลผลิตไม่เพียงพอ และปริมาณผลผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค

1.3 ด้านปัญหาและอุปสรรค พบปัญหา สภาพดินแข็ง น้ำท่วมในช่วงฤดูฝน และโรคที่เกิดจากแมลง

2. ความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าเกษตรของศูนย์ฯ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.00 มีอายุระหว่าง 20-29 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.30 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 58.30 มีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท คิดเป็นร้อยละ 71.70 และส่วนใหญ่รับประทานผัก 4-5 ครั้ง/สัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 38.30

นอกจากนี้ได้ทำการวิเคราะห์ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาด โดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.15) มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดภาพรวม

ปัจจัยส่วนประสมการตลาด	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.13	0.82	มาก
2. ด้านราคา	4.07	0.82	มาก
3. ด้านการจัดจำหน่าย	4.24	0.82	มากที่สุด
4. ด้านส่งเสริมการตลาด	4.16	0.80	มาก
เฉลี่ย	4.15	0.82	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดภาพรวม พบว่า

2.1 ด้านผลิตภัณฑ์ ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.13) โดยให้ความสำคัญกับผลผลิตมีความน่าเชื่อถือ

2.2 ด้านราคา ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.07) โดยให้ความสำคัญกับราคาของผักที่จำหน่ายมีความเหมาะสมกับคุณภาพ ซึ่งผู้บริโภคให้ข้อเสนอแนะว่าสามารถตั้งราคาขายให้สูงกว่านี้ได้

2.3 ด้านการจัดจำหน่าย ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.24) โดยให้ความสำคัญกับการมีช่องทางการชำระเงิน ทั้งเงินสด และสแกนผ่านแอปพลิเคชัน ทั้งนี้ผู้บริโภคมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่ายควรเพิ่มมากขึ้น

2.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.16) โดยให้ความสำคัญกับการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพนักงานขาย และควรมีการประชาสัมพันธ์เป็นเพียงการบอกต่อๆ กัน อยากให้กระจายไปให้กว้างขวางกว่านี้

3. แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ จากปัญหาที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยสามารถเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรของศูนย์ฯ ได้แก่

3.1 ด้านการบริหารจัดการองค์การ จากการดำเนินงานของศูนย์ฯ ซึ่งพบปัญหาสภาพ ดินแข็ง น้ำท่วมในช่วงฤดูฝน และโรคที่เกิดจากแมลงศัตรูพืช แนวทาง: ควรให้บุคลากรเข้ารับการ ฝึกอบรม ฝึกทักษะ กระบวนการผลิต เพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

3.2 ด้านการจัดการการผลิตและการตลาด จากปัญหาตู้แช่ไม่เพียงพอและปริมาณ ผลผลิตไม่เพียงพอ แนวทางจัดการ ได้แก่ 1) จัดหาเงินทุนจัดซื้อตู้แช่ 2) เพิ่มกำลังการผลิตรวมทั้ง เพิ่มเติมความรู้ด้านอารักขาพืชโดยประสานขอความร่วมมือจากพันธมิตรองค์กร

3.3 แนวทางการพัฒนาส่วนประสมการตลาด

1) ด้านผลิตภัณฑ์ ควรจัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บ ดูแลรักษา ผลผลิตให้มีอายุยาวนานขึ้น พัฒนาสภาพดินที่ใช้ในการปลูกผักให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เข้า รับการฝึกอบรมการอารักขาพืช และดำเนินการขอการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

2) ด้านราคา ปรับเกณฑ์การกำหนดราคาเป็นราคาเหนือกว่าคู่แข่ง

3) ด้านการจัดจำหน่าย ขยายช่องทางการจำหน่ายมากขึ้น อาทิ การเพิ่มร้านสาขา

4) ด้านการส่งเสริมการตลาด ปรับกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดให้เหมาะสมกับ สถานการณ์/เทศกาล ใช้การประชาสัมพันธ์แบบมวลชนร่วมกับเครือข่ายพันธมิตรองค์กร

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการดำเนินงานการจัดการสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคน พิการนานาชาติ พบว่า เจ้าหน้าที่มีหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางการทำงานในด้านการวางแผนการผลิต การควบคุมการผลิตตามหลักของเกษตรอินทรีย์ และการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรในหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงให้กับคนพิการ และผู้ดูแลคนพิการ โดยได้รับงบประมาณจากบริษัทเอกชนที่สนับสนุน และรายได้จากการขายผลผลิต ซึ่งเป็นการทำร่วมกัน ระหว่างคนพิการ บุคคลทั่วไป มูลนิธิพระมหาไถ่ บริษัทเอกชน และมหาวิทยาลัยต่างๆ ลักษณะ การทำงานของคนพิการจะต้องแบ่งหน้าที่ให้สอดคล้องกับความพิการของแต่ละคน โดย สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุรียนต์ สูงคำ และลัดดา ปินดำ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการ ห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัยของ บริษัท เชียงใหม่วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด พบว่า บริษัท

เชียงใหม่วิสาหกิจเพื่อสังคม จำกัด มีการกำหนดนโยบาย วางแผนการผลิต การจำหน่าย ไปจนถึงการจัดซื้อจัดหา โดยพิจารณาถึงศักยภาพในกำลังการผลิต เครือข่ายทำการผลิตสินค้า เพื่อให้ได้ปริมาณตามที่ตลาดต้องการ นอกจากนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของนัทธิหทัย เกาตระกูล และภัทรพรรณ วรรณลักษณ์ (2565) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรครบวงจรมีการดำเนินงาน 3 ส่วน คือ 1) การกำหนดนโยบาย วางแผนในการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตร 2) การจัดการการผลิตและการตลาดทางการเกษตร เช่น การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร การวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายในการผลิตและกระบวนการผลิต การวิเคราะห์ ผลผลิตในแต่ละฤดูการผลิต การเก็บรักษาสินค้าเกษตร การแปรรูปสินค้าและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการขนส่งสินค้าเกษตร รวมถึง 3) การพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตรให้ขยายตลาดมากขึ้น ทั้งนี้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ได้แก่ สภาพดินแข็ง น้ำท่วมในช่วงฤดูฝน และโรคที่เกิดจากแมลงศัตรูพืช โดยการดำเนินการจัดการสินค้าของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ ให้มีความสำคัญกับการวางแผนการผลิต เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานเป็นคนพิการ จึงต้องมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้สอดคล้องกับทักษะความสามารถของผู้พิการแต่ละคนอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผลการวิจัยของพรสวรรค์ เพชรรัตน์ และคณะ (2565) พบว่า ในการเพาะปลูกสินค้าเกษตรพบปัญหาจากการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช ปัญหาวัชพืช การขาดแคลนน้ำสำหรับการผลิตผักในฤดูแล้ง น้ำท่วมขังพื้นที่ผลิตผักในฤดูฝน

สำหรับความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับปัจจัยส่วนประสมการตลาดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) ด้านการจัดจำหน่าย กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการมีช่องทางการชำระเงิน ทั้งเงินสด และสแกนผ่านแอปพลิเคชันมากที่สุด อาจเนื่องมาจากกลุ่มตัวอย่างได้รับความสะดวกกับการชำระเงินในช่องทางที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของชนนิกันต์ จงไกรจักร (2561) พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในเรื่องช่องทางการจัดจำหน่ายในระดับมาก ให้ความสำคัญกับประเด็นความหลากหลายของช่องทางการชำระเงิน และสอดคล้องกับผลการศึกษาของมาริสา ชนมานะวัตร (2562) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผักและผลไม้สดของผู้บริโภคในระบบสายโซ่ความเย็น (Cold Chain) จากร้านค้าปลีกสมัยใหม่ พบว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับด้านช่องทางการจัดจำหน่ายในระดับมาก ในประเด็นความสะดวกของการชำระเงินค่าใช้จ่าย และสามารถโอนชำระผ่านแอปพลิเคชันธนาคารได้ 2) ด้าน

ส่งเสริมการตลาด กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพนักงานขาย อาจเนื่องมาจากพนักงานผู้จำหน่ายสินค้าเกษตรของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ มีศักยภาพในการให้บริการและเสนอขายสินค้าเกษตรให้กับลูกค้าที่เข้ามาซื้อผัก และสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษานิตยา วงศ์ยศ (2564) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคในตลาดเกษตรจังหวัดพะเยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเกี่ยวกับการที่คนขายหรือพนักงานคอยให้คำแนะนำแก่ลูกค้าได้เป็นอย่างดี รวมถึงสอดคล้องกับผลการศึกษาศศิโสสม สิงห์คนอง (2561) ศึกษากระบวนการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับส่วนประสมการตลาดบริการด้านการส่งเสริมการตลาด ในระดับมาก ซึ่งผู้วิจัยให้ความเห็นว่าคุณบริโภคได้รับการดูแลเอาใจใส่จากพนักงานขาย และคำแนะนำเกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรเป็นอย่างดี 3) ด้านผลิตภัณฑ์ กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับแหล่งผลิตสินค้าเกษตรมีความน่าเชื่อถือ อาจเนื่องมาจากศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติเป็นหน่วยงานที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิพระมหาไถ่ จึงได้รับความไว้วางใจจากกลุ่มตัวอย่าง โดยสอดคล้องกับผลการศึกษาศศิโสสม สิงห์คนอง (2561) กระบวนการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ประชากรในเขตกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญเกี่ยวข้องกับส่วนประสมการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ ในประเด็นผู้บริโภคจะซื้อผักปลอดสารที่ได้รับการการันตีความปลอดภัยตามมาตรฐานสากล สินค้าเป็นที่ยอมรับ และผู้ผลิตมีความน่าเชื่อถือ สามารถไว้วางใจได้ และสอดคล้องกับผลการศึกษากชวรรณ เวชพิทักษ์ (2562) กลยุทธ์การตลาด และการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภค พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับปัจจัยส่วนประสมการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ในประเด็นสินค้าเกษตรอินทรีย์จะต้องควบคุมคุณภาพให้ผลิตภัณฑ์ได้รับการรับรองจากสถาบันที่น่าเชื่อถือทั้งในประเทศและต่างประเทศ และ 4) ด้านราคา กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับราคาของผักที่จำหน่ายมีความเหมาะสมกับคุณภาพ อาจเนื่องมาจากราคาที่วางจำหน่ายเป็นราคาที่กลุ่มตัวอย่างสามารถจับต้องได้ อีกทั้งยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับราคาของสินค้าเกษตรที่วางจำหน่ายสามารถตั้งราคาได้สูงกว่านี้ เพราะเน้นการผลิตในระบบอินทรีย์ ซึ่งมีขั้นตอนในการดูแลรักษามากกว่าผักทั่วไป สอดคล้องกับผลการศึกษาของธีรชัย พันธุ์คง และปรียากร บุญส่ง (2565) แนวทางกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดข้าวอินทรีย์ของเกษตรกร ในอำเภอรอนดง จังหวัดสงขลา พบว่า จากความต้องการของผู้บริโภค ให้

ความสำคัญกับราคาจำหน่ายมีความเหมาะสมเมื่อเทียบกับปริมาณและคุณภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของนิตยา วงศ์ยศ (2564) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคในตลาดเกษตรจังหวัดพะเยา พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับด้านราคาว่าราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้าเกษตรของผู้บริโภคในตลาดเกษตรจังหวัดพะเยา

ข้อเสนอแนะ

1. การบริหารจัดการองค์การ จัดการฝึกอบรมและฝึกทักษะ พนักงานประจำร้านในการให้บริการการตอบคำถามลูกค้า และเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับระบบการผลิตพืชอินทรีย์

2. การจัดการการผลิตและการตลาด จัดหาตู้แช่ผัก อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บ เพื่อยืดอายุการเก็บรักษาสินค้าเกษตร ปรับสภาพดินที่ใช้ในการปลูกผักให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น โดยประสานงานกับพันธมิตรองค์กร เช่น มหาวิทยาลัย ให้เข้ามาทำการตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหารในดินเพื่อปรับปรุงบำรุงดินให้สมบูรณ์ต่อไป จัดอบรมเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดจากแมลงศัตรูพืช โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตระบบเกษตรอินทรีย์มาให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

3. การจัดการส่วนประสมการตลาด เร่งดำเนินการขอการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตร ปรับราคาของผลผลิตผักที่จำหน่ายให้มีความเหมาะสมกับคุณภาพ เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายให้มากขึ้น และให้การฝึกอบรมพนักงานขายให้มีความพร้อมในการให้ความรู้เกี่ยวข้องกับสินค้าเกษตรที่จัดจำหน่าย และควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

4. ควรมีการศึกษาเรื่องการยอมรับสินค้า และความต้องการของผู้บริโภคสินค้าเกษตรจากศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรในศูนย์อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์เกษตรในเครือข่ายของมูลนิธิพระมหาไถ่ รวมไปถึงประเด็นที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาการจัดจำหน่ายสินค้าของศูนย์เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ เพื่อให้มีความยั่งยืน และเพิ่มศักยภาพของการผลิตผลผลิตของคนพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กขวรรณ เวชพิทักษ์. (2562). กลยุทธ์การตลาด 5A และการตัดสินใจซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์ของผู้บริโภค.

วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2565). รายงานข้อมูลสถานการณ์ด้านคนพิการในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2566, จาก <http://dep.go.th/images/uploads/Downloads/pdf>.
- ชนนิกันต์ จงไกรจักร. (2561). ส่วนประสมทางการตลาด คุณค่าตราสินค้า และทัศนคติที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ณัฐวุฒิ จันทร์ทอง อัมธิกา เสงี่ยมใจ และพหล ศักดิ์คะทศน์. (2565). การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตกล้วยหอม ตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีและเหมาะสม (GAP) ของเกษตรกรในเขตภาคกลางตอนบน. วารสารวิจัยและส่งเสริมวิชาการเกษตร, 40 (1), 150-160.
- เจียรชัย พันธัง และปริยากร บุญส่ง. (2565). แนวทางกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดข้าวอินทรีย์ของเกษตรกรในอำเภอระโนด จังหวัดสงขลา.การประชุมมหาดใหญ่วิชาการ ระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13, 3287-3298.
- นัทธ์หทัย เกาตระกุล และภัทรพรรณ วรรณลักษณ์. (2565). การพัฒนาการตลาดสินค้าเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ให้มีความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศอาเซียน. วารสารราชภัฏเพชรบูรณ์ สาร, 24 (1), 25-33.
- นิตยา วงศ์ยศ. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารพิษของผู้บริโภคในตลาดเกษตร จังหวัดพะเยา.วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์, 3(1), 133-145.
- พรสวรรค์ เพชรรัตน์ อรุณี ม่วงแก้วงาม วิไลวัลย์ แก้วตาทิพย์ สมทบ เวทโอสถ และนิราณี ป้อราเฮง. (2565). การผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มรย. ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2565. หน้า 28-36.
- มาริสา ชนมานะวัตร. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อผักและผลไม้สดของผู้บริโภคในระบบสายโซ่ความเย็น (Cold Chain) จากร้านค้าปลีกสมัยใหม่.สารนิพนธ์.ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศศิโสสม สิงห์คนอง. (2561). กระบวนการตัดสินใจซื้อผักปลอดสารในเขตกรุงเทพมหานคร. การค้นคว้าอิสระ. บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศุภนัย เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการนานาชาติ. (2565). ศุภนัย เทคโนโลยีการเกษตรคนพิการ - 20raiorganicfarm. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2566, จาก <https://www.facebook.com/watch/?v=605441014450005>
- สุริยนต์ สูงคำ และลัดดา ปินดำ. (2565). การจัดการห่วงโซ่อุปทานสินค้าเกษตรปลอดภัยของ บริษัท เชียงใหม่ วิสาหกิจเพื่อสังคมจำกัด.วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ราชชมงคลล้านนา,10(2), 1-18.

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
บริเวณป่าห้วยส้อ กรณีศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา
ตำบลเปือ อำเภอ เชียงกลาง จังหวัดน่าน

Development of People's Participation in Forest Resources
Conservation in Huai Sor Forest:
A Case Study of Ban Sor and Ban Denphatthana Communities,
Pue Sub District, Chiang Klang District, Nan Province

พัทธนันท์ ปรีบไหว^{1*} , ชัยวัฒน์ คงสม² และสุธิดา มณีเอนกคุณ²
Patthanan Pribwai¹ Chaiwat Kongsom² and Sutida Maneeanakekul²

¹ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 (แพร่) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ 54000

²สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

¹Protected Area Regional Office 13 (Phrae), Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, Phrae Province 54000

²School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi province, Thailand 11120

*Corresponding author: aompat67@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการ 2) สภาพการจัดการการมีส่วนร่วม 3) ระดับการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วม และ 4) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอ เชียงกลาง จังหวัดน่าน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 190 คร้วเรือน โดยการสุ่มแบบมีระบบจากประชากรทั้งหมด 360 คร้วเรือน ในชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เลือกแบบเจาะจง จำนวน 6 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุ 55 ปีขึ้นไป เป็นหัวหน้าครัวเรือน การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า นับถือศาสนาพุทธ อาชีพเกษตรกร รายได้เฉลี่ย 3,000 – 6,000

บาทต่อเดือน เป็นสมาชิกกลุ่มรักษาน้ำส้อ และไม่มีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน 2) การจัดการการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ พบว่ามีองค์กรชุมชนร่วมกันจัดตั้งกลุ่มรักษาน้ำส้อขึ้น เพื่อบริหารจัดการและร่วมกันจัดกิจกรรมด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง โดยสมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง 3) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วม อยู่ในระดับน้อย และ 4) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อที่สำคัญได้แก่ 4.1) จัดโครงการอบรม ให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชนในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4.2) จัดกิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4.3) สนับสนุนให้ประชาชนเข้ารับการศึกษาอบรมในหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4.4) จัดกิจกรรมต่างๆ ให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น และ 4.5) สนับสนุนให้หน่วยงานในท้องถิ่นให้ความสำคัญ และสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การพัฒนาการมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ป่าห้วยส้อ ชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา จังหวัดน่าน

Abstract

The objectives of this research were to study 1) the social and economic characteristics of people in forest resources conservation in Huai Sor forest, 2) the situation in the management of people's participation in forest resources conservation, 3) the level of people's participation and problems associated with forest resources conservation, and 4) guidelines for improving people's participation in forest resources conservation. The study employed both qualitative and quantitative research methods. Questionnaires were used for collecting quantitative data from 190 sample households by systematic sampling from a total of 360 households in Ban Sor and Ban Denphatthana communities. Statistics for analyzing the data were percentage and mean. The interviews and focus group method were used for collecting qualitative data from contributors using the purposive sampling method comprise of community leaders in Ban Sor and Ban Den Phatthana communities, representatives of Rak Nam Sor group committee, and watershed management unit officers in the area were totally 6 people and gathered from related documents. Data were analyzed by content analysis.

The results showed that 1) the majority of samples were male, the average age of 55 years and over, educated to elementary level or lower, Buddhism religion, farmers with an average income of less than 5,000 baht per month, be Rak Nam Sor group members, and no social position in the community, 2) For management of people's participation in forest resources

conservation, community organizations are joining together to establish Rak Nam Sor Group to manage and jointly organize activities on conservation and restoration of forest resources continually. The group members participate in activities under a process of community participation and among all stakeholders. 3) People's participation level in forest resources conservation activities mostly was high and problems and limitations are at a low level, and 4) The guidelines for improving people's participation in forest resources conservation consist of 4.1) organize training projects to educate, create understanding, and raise awareness among the public, 4.2) organize public relations activities on the conservation of forest resources and community forests, 4.3) encourage people to attend training courses related to forest resource conservation, 4.4) organize activities for public participation more, and 4.5) Government agencies and local government bodies should give priority and support the process of public participation in forest resource conservation continuously.

Keywords: Development of People's Participation, Forest Resources Conservation, Huai Sor Forest, Huai Sor Forest, Ban Sor and Ban Denphatthana, Nan

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ทั้งในแง่การเป็นแหล่งปัจจัยสี่ของมนุษย์ ได้แก่เป็นวัตถุดิบของอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และยังมีประโยชน์ในการรักษาสมดุลของสิ่งแวดล้อม เมื่อป่าไม้ถูกทำลายก็จะส่งผลกระทบต่อปฐพีดินและแหล่งน้ำด้วย เพราะเมื่อเผาหรือถางป่าไปแล้ว พื้นดินจะถูกเปิดโล่งขาดพืชปกคลุม เมื่อฝนตกลงมาก็จะชะล้างหน้าดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินไป นอกจากนี้เมื่อขาดต้นไม้คอยดูดซับน้ำไว้ น้ำก็จะไหลบ่าท่วมบ้านเรือน และที่ลุ่มในฤดูน้ำหลาก พอถึงฤดูแล้งก็ไม่มีน้ำไหลซึมไปได้ผิวดินเพื่อหล่อเลี้ยงต้นน้ำลำธาร ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำลำธารมีปริมาณน้อยลง ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม เช่น การขาดแคลนน้ำในการชลประทานและการผลิตกระแสไฟฟ้า เป็นต้น จากที่กล่าวมาข้างต้น ป่าไม้จึงนับได้ว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อให้เกิดสิ่งมีชีวิต และหล่อเลี้ยงชีวิตของมนุษย์ พืช สัตว์ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในป่ามีความผูกพันกับป่าไม้อย่างไม่สามารถแยกจากกันได้ ต้องอาศัยพึ่งพากันและกัน สิ่งมีชีวิตที่เอาเปรียบป่าไม้โดยอาศัยผลประโยชน์จากการดำรงชีพ และยังเป็นผู้ทำลายป่าไม้เสียเอง ทั้งโดนตั้งใจและมีได้ตั้งใจ หรือทำลายไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คือ “มนุษย์” ผู้ที่เป็นทั้งผู้สร้างและทำลายทรัพยากรป่าไม้ที่ส่งผลกระทบ

ต่อสิ่งมีชีวิตอื่นจนสูญพันธุ์ไปในที่สุด ซึ่งใน พ.ศ. 2563 ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าไม้ จำนวน 102,353,484.76 ไร่ หรือร้อยละ 31.64 ของพื้นที่ประเทศ (สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้, 2563)

การป่าไม้ชุมชน (Community Forestry) วิถีปฏิบัติ และเป็นการปรับตัวของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนเพื่อช่วยลดปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมของคนในชุมชน และเป็นแนวทางหนึ่งในการรักษาพื้นที่ป่าและความสมบูรณ์ของนิเวศป่าไม้ เพื่อให้ระบบนิเวศคงความสมดุล เป็นช่องทางให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ จัดการ พื้นฟูให้ป่ามีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น และมีการใช้ทรัพยากรและผลผลิตจากป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความมั่นคงแห่งชีวิตของคนในชุมชน ดังนั้นเมื่อคนในชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นจึงไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน และที่สำคัญยิ่งคือเพิ่มความสามารถให้กับมนุษย์ได้เรียนรู้การอยู่อย่างสมดุลกับธรรมชาติและดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุข (สมหญิง สุนทรวงศ์, 2557) ป่าชุมชนจึงเป็นผืนป่าที่มีการบริหารทรัพยากรป่าไม้ โดยใช้หลักการป่าไม้ชุมชน ซึ่งเปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ อย่างสมดุล ยั่งยืน โดยยึดหลักการ“ป่าอยู่คนยัง” โดยประชาชนผู้ได้รับประโยชน์เป็นผู้กำหนดแผนการและควบคุมการดำเนินการให้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ป่าห้วยส้อ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติน้ำยาวและปาน้ำสวด เป็นแหล่งต้นน้ำที่อุดมสมบูรณ์และเป็นป่าชุมชนของหมู่บ้านส้อ หมู่ที่ 9 และหมู่บ้านเด่นพัฒนา หมู่ที่ 12 ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดยโสธร และให้ประชาชนในชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นของตนเอง และจากการที่หมู่บ้านส้อ หมู่ที่ 9 และหมู่บ้านเด่นพัฒนา หมู่ที่ 12 ตำบลเปือ สามารถดูแลรักษาป่าห้วยส้อเอาไว้ได้นั้น ทำให้มีความสนใจที่จะศึกษาว่ามีปัจจัยทางสังคมด้านใดบ้างที่ทำชาวบ้านเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนผืนนี้ และทราบถึงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนว่ามีมากระดับใดถึงทำให้ป่าผืนนี้ยังคงดำรงอยู่ได้จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นอื่นที่จะใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและวางแผนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อันจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่สมดุลและยั่งยืนตลอดไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของประชาชนบริเวณป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ
2. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ
3. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ
4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ครอบคลุมศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการศึกษาระดับปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องที่หมู่บ้านส้อ หมู่ที่ 9 และบ้านเด่นพัฒนา หมู่ที่ 12 ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 360 ครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือสมาชิกที่เป็นตัวแทนครัวเรือน ผู้ศึกษาได้ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดตัวอย่างของ Taro Yamane (1973) กำหนดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 190 ครัวเรือน จากนั้นนำไปคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างของแต่ละหมู่บ้าน โดยใช้สูตรการกระจายตามสัดส่วน (สุบงกช จามิกร, 2526) โดยหมู่ที่ 9 และ หมู่ที่ 12 มีจำนวนครัวเรือนตัวอย่างที่ต้องการศึกษาเท่ากับ 89 และ 101 ครัวเรือน ตามลำดับ ผลการศึกษาที่ได้จะนำมาใช้ในการตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 1 ข้อที่ 3 และข้อที่ 4

1.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ กำหนดให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการป่าห้วยส้อ แล้วทำการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน/

ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา คณะกรรมการกลุ่มรักษ์น้ำส้อ และเจ้าหน้าที่หน่วยจัดการต้นน้ำในพื้นที่ รวมจำนวน 6 คน ผลการศึกษาที่ได้ นำมาตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยข้อที่ 2

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการของประชาชนบริเวณป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ภูมิศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อวัดระดับการมีส่วนร่วมของประชากร โดยตั้งคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลปัญหา อุปสรรค เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ภูมิศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของประชากร โดยตั้งคำถามเกี่ยวกับปัญหา/อุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ภูมิศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของประชากร โดยตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยกำหนดรายละเอียดประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา 2) สภาพทั่วไปของป่าห้วยส้อ 3) การบริหารจัดการป่าห้วยส้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนกลุ่มตัวอย่างบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ผ่านการทดสอบและตรวจสอบเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ไปทำการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 190 ครั้ง

3.2 การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้นำชุมชน/ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา คณะกรรมการกลุ่มรักษาน้ำส้อ และเจ้าหน้าที่หน่วยจัดการต้นน้ำในพื้นที่ จำนวน 6 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้จากแบบสอบถามทั้งหมดมาเข้ารหัส (coding) และประมวลผลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป นำเสนอข้อมูลในรูปตารางและแสดงค่าสถิติอย่างง่าย เช่น ร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงพรรณนา โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจสังคมบางประการของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ เพศชาย (ร้อยละ 70) อายุ 55 ปีขึ้นไป และเป็นหัวหน้าครัวเรือน (ร้อยละ 67.37) มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 62.11) นับถือศาสนาพุทธทั้งหมด มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 1-3 คน (ร้อยละ 61.05) อาชีพหลักเป็นเกษตรกร (ร้อยละ 84.21) รายได้เฉลี่ย 3,000 – 6,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 64.74) เป็นสมาชิกกลุ่มรักษาน้ำส้อ (ร้อยละ 70.53) และส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมในชุมชน (ร้อยละ 42.63)

2. ผลการศึกษาสภาพการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดยโสธร พบว่าชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา มีการจัดตั้งกลุ่มรักษาน้ำส้อขึ้น เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 254 เพื่อรวมกลุ่มและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และป่าต้นน้ำบริเวณป่าห้วยส้อ และวันที่ 5 มกราคม 2544 ได้ขยายเครือข่ายกลุ่มรักษาน้ำส้อไปสู่หมู่บ้านหนองผุก หมู่ที่ 10 การบริหารจัดการป่าห้วยส้อเป็นการดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหารกลุ่มรักษาน้ำส้อ และคณะอนุกรรมการ มีหน้าที่กำหนดข้อบังคับและบริหารจัดการกลุ่มรักษาน้ำส้อ ให้เป็นไปตามกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มรักษาน้ำส้อ พ.ศ. 2543 และมีสมาชิกเป็นประชาชนทุกครัวเรือนในหมู่บ้านส้อ และหมู่บ้านเด่น ปัจจุบันมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มรักษาน้ำส้อ จำนวน 1 คณะ มีสมาชิกจำนวน 18 คน และมีคณะอนุกรรมการฝ่ายพิทักษ์ป่า 1 คณะ จำนวน 12 คน มีการจัดการรูปแบบและการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของป่าห้วยส้อ โดยแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ป่าต้นน้ำ มีเนื้อที่ประมาณ 6,701.63 ไร่

เป็นผืนป่าอนุรักษ์ทั้งหมด 2) ป่าชุมชนหมู่บ้านเด่นพัฒนา หมู่ 12 เนื้อที่ 2,135 ไร่ ได้รับอนุมัติโครงการป่าชุมชนจากกรมป่าไม้ พ.ศ. 2553 และ 3) ป่าไม้ใช้สอย เนื้อที่ประมาณ 300 ไร่ อยู่ติดเขตพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน โดยสมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าห้วยส้อ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน ดังนี้

2.1 สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเข้าร่วมประชุม เสนอปัญหาความต้องการของชุมชน และวางแผนงานในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพของชุมชน

2.2 สมาชิกมีส่วนร่วมในการนำแผนงาน/กิจกรรมด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ไปปฏิบัติ โดยชาวบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนาได้เข้ามาร่วมลงมือในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ได้แก่ การทำแนวกันไฟป่า การปลูกป่า การสำรวจป่า ตรวจสอบลาดตระเวน เผ่าระวังการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และเผ่าระวังไฟป่า โดยการบูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่และหน่วยงานภาคี

2.3 สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำหนดและปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ โดยกำหนดเป็นกฎระเบียบข้อบังคับกลุ่มรักษาน้ำส้อ พ.ศ. 2543 ขึ้น เพื่อร่วมกันจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในป่าห้วยส้อ ให้มีความสมดุลและยั่งยืน และสมาชิกสามารถปฏิบัติได้จริง

2.4 สมาชิกมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากป่าห้วยส้อ ได้แก่ ผืนป่าห้วยส้อกลับมามีความอุดมสมบูรณ์ ทำให้มีดินมีความอุดมสมบูรณ์ มีความชุ่มชื้น มีความหลากหลายของพืชและสัตว์ป่า เป็นแหล่งต้นน้ำของชุมชน เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยให้สัตว์ป่าน้อยใหญ่ เป็นแหล่งอาหารและสมุนไพรของคนและสัตว์ และเป็นแหล่งไม้ใช้สอยในชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ยังส่งผลให้อ่างเก็บน้ำมีน้ำตลอดทั้งปี และเป็นแหล่งน้ำที่ชาวบ้านใช้อุปโภคและบริโภค รวมถึงเป็นแหล่งเลี้ยงปลา ซึ่งเป็นอาหารและรายได้ที่สำคัญ ตลอดจนมีการจัดทำโครงการประปาภูเขาซึ่งสามารถหล่อเลี้ยงการดำรงชีพของคนในชุมชนที่ทำการเกษตรและปลูกข้าวได้ปีละ 3 ครั้ง สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้ทุกครัวเรือนได้อย่างพอเพียง ตลอดจนสามารถรักษาวิถีวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนจนถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น สรุปได้ว่าสมาชิกสามารถรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.5 สมาชิกมีส่วนร่วมในการกำกับติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน ได้แก่ การติดตามกิจกรรมต่าง ๆ ของคณะกรรมการกลุ่มรักษาน้ำส้วม และการติดตามผลงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ/อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ

จากการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ ถือเป็นตัวอย่างของการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่ก่อให้เกิดประโยชน์และอยู่คู่กับชุมชนได้อย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งเห็นได้จากกรณีที่หมู่บ้านเด่นพัฒนา หมู่ที่ 12 ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดน่าน ได้รับรางวัลจากการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบริเวณป่าชุมชนบ้านเด่นพัฒนา อาทิเช่น รางวัลชนะเลิศ ระดับจังหวัดในโครงการ “คนรักป่า ป่ารักชุมชน” พ.ศ. 2554 รางวัลป่าชุมชนดีเด่น ด้าน”การพัฒนาสู่ความยั่งยืน ประจำปีโครงการ “คนรักป่า ป่ารักชุมชน” พ.ศ. 2555 รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทชุมชน ครั้งที่ 16 พ.ศ. 2557 และรางวัลอื่นๆ อีกมากมาย เป็นต้น

3. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อโดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับมาก โดยประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรม 5 อันดับแรก ดังนี้ 1) ร่วมสร้างแนวกันไฟไหม้ป่า 2) ร่วมตรวจป่าและการเฝ้าระวัง 3) ร่วมสร้างและปรับปรุงแนวเขตติดต่อรอบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 4) ได้เข้าร่วมกิจกรรมปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) ร่วมปลูกป่า บำรุงรักษาป่า และฟื้นฟูป่าในวันสำคัญต่างๆ และประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมน้อย คือการเลี้ยงวัวในพื้นที่ป่า

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ โดยรวมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ระดับน้อย ได้แก่ 1) ไม่มีการแบ่งหน้าที่และบทบาทในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ชัดเจน 2) หน่วยงานภาครัฐไม่ดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจัง 3) ขาดงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานภาครัฐ 4) ไม่มีการประสานงาน และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน 5) ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 6) ไม่มีเวลาเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 7) ไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ทั้งนี้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอปัญหา อุปสรรค เรื่องการแบ่งเขตป่า เขตที่ทำกินและที่อยู่อาศัยยังไม่ชัดเจน

4. แนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้หลัก ๆ ที่กลุ่มตัวอย่าง
อยากให้อำนาจการแบ่งออกเป็น 5 แนวทาง ได้แก่

4.1 จัดโครงการอบรม ให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชน
ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

4.2 จัดกิจกรรมรณรงค์ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
และป่าชุมชน ให้ประชาชนได้รับรู้เพิ่มมากขึ้นและทั่วถึงในสื่อต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เช่น จัดทำ
แผ่นป้ายเผยแพร่ความรู้ติดไว้ตามชุมชน หรือเผยแพร่ข้อมูลตามสื่อออนไลน์ต่างๆ

4.3 สนับสนุนให้ประชาชนเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ
อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เช่น หลักสูตรการป้องกันไฟป่า หลักสูตรราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า
หลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หลักสูตรป่าชุมชน

4.4 จัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ประชาชนมีส่วนร่วม
เพิ่มมากขึ้น เช่น กิจกรรมประกวดหมู่บ้านรักษาป่า กิจกรรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมเผยแพร่
ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

4.5 หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญและ
สนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

ผลการศึกษา เรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้
บริเวณป่าห้วยส้อ กรณีศึกษาชุมชนบ้านส้อและบ้านเด่นพัฒนา ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย
จังหวัดน่าน สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย และอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมบางประการ พบว่า ส่วนใหญ่
เป็นเพศชาย (ร้อยละ 70) เป็นหัวหน้าครัวเรือนเกินกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 67.37) และมีการศึกษา
อยู่ในระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 62.11) สอดคล้องกับผลการศึกษาของณรงค์ศักดิ์
สาริตตานนท์ (2550) ที่ศึกษาข้อมูลส่วนบุคคลของหัวหน้าครอบครัว พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศชาย
มากกว่าเพศหญิง โดยเห็นว่าครอบครัวส่วนใหญ่จะมอบภาระการดูแลครอบครัวให้เป็นหน้าที่ของ
ผู้ชาย และวิถีชีวิตของคนในชนบทที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ และในอดีต
ที่ผ่านมาการจัดการศึกษาภาคบังคับไม่ได้บังคับว่าจะต้องศึกษาถึงระดับใด การเรียนในระดับสูง
จึงยึดถือความสมัครใจ ค่านิยม และรายได้ของครอบครัวเป็นหลัก

2. ผลการศึกษาสภาพการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ สถานภาพและบริบทการจัดการป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นป่าที่อยู่ในเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติน้ำยาวและป่าน้ำสวด มีการแบ่งรูปแบบการจัดการป่า เป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ป่าอนุรักษ์หรือป่าต้นน้ำ 2) ป่าชุมชนบ้านเด่นพัฒนาหมู่ 12 และ 3) ป่าไม้ใช้สอย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดรูปแบบการจัดการป่าชุมชนของมณฑล จำเริญพุกฤษ และนิติยา เมียนมิตร (2556) ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการป่าชุมชน คือรูปแบบของป่าชุมชนตามวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้ประโยชน์ของชุมชนได้ 3 รูปแบบ รูปแบบที่ 1 ป่าชุมชนแบบอนุรักษ์ เป็นรูปแบบการดำเนินงานชุมชนเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ และอื่นๆ การป้องกันภัยธรรมชาติ ตลอดจนความเชื่อและประเพณีในท้องถิ่น รูปแบบที่ 2 ป่าชุมชนแบบเศรษฐกิจ เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อหวังผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ในรูปของผลผลิตจากต้นไม้และของป่า รูปแบบที่ 3 ป่าชุมชนแบบเนกประสงค์ เป็นรูปแบบการดำเนินงานป่าชุมชนเพื่อหวังผลตอบแทนด้านการอนุรักษ์และด้านเศรษฐกิจควบคู่กันไป โดยมีการบริหารจัดการและได้รับการฟื้นฟู ดูแล และบริหารจัดการร่วมกันระหว่างประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานภาครัฐด้านป่าไม้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จนทำให้ป่าห้วยส้อมีความอุดมสมบูรณ์ โดยเริ่มจากการที่ชุมชนได้รวมกลุ่ม และจัดตั้งเป็นกลุ่มรักษาน้ำส้อขึ้น โดยมีคณะกรรมการกลุ่มรักษาน้ำส้อบริหารจัดการ และมีชาวบ้านส้อ หมู่ 9 และบ้านเด่นพัฒนา หมู่ 12 ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นสมาชิก เพื่อรวมกลุ่มและร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และป่าต้นน้ำ โดยมีการดำเนินกิจกรรมด้านอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง โดยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการป่าห้วยส้อ ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การนำแผนงาน/กิจกรรมไปปฏิบัติ 3) การกำหนดและปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชน 4) การรับผลประโยชน์จากป่าชุมชน 5) การกำกับติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับจริยา รัมมนต์ และชัยวัฒน์ คงสม (2562) กล่าวว่า สภาพการบริหารและการจัดการป่าชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินการโดยคณะกรรมการหมู่บ้านและ/หรือคณะกรรมการป่าชุมชนและ/หรือคณะกรรมการชุมชนอื่นร่วมกับองค์กรภาครัฐ และ/หรือภาคเอกชน ในลักษณะแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การบริหารจัดการป่าชุมชน ตามหลักการจัดการพื้นฐานสำคัญ 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การนำ และ 4) การควบคุม

3. ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณป่าห้วยส้อ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ จูติพงศ์ ศาสตร์แก้ว

(2560) พบว่า ระดับความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน ในจังหวัดอุบลราชธานี อยู่ในระดับมาก เพราะประชาชนให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วม ในกิจกรรมด้านการดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็น คณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้านที่มีความสนใจในการจัดการป่าชุมชนและมีตำแหน่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ เป็นงานอาสาสมัครโดยชาวบ้านสมัครใจเข้ามาทำหน้าที่ด้วยจิตอาสา ที่ปรารถนา ให้ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์อยู่ต่อไปถึงรุ่นลูกรุ่นหลาน และสอดคล้องกับ เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ. (2536) พบว่าเงื่อนไขการเกิดและความสำเร็จของป่าชุมชน มี 8 ประการ ได้แก่ 1) มีความเป็นชุมชนสูง 2) มีทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ที่อยู่ในสภาพที่ใช้ได้ 3) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน 4.) มีจิตสำนึกในการรักษาป่าที่มีความเข้มข้นและความลึกซึ้ง มากกว่าการมีผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น 5) ผู้นำชุมชนทั้งผู้นำทางธรรมชาติ และผู้นำที่เป็น ทางการที่มีความเข้มแข็งและมีภูมิปัญญาสูง 6) มีการจัดตั้งองค์กรประชาชน 7) มีจารีตของ การจัดการทรัพยากรที่ถือว่าทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชน 8) มีการจัดการ ทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม

ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ บริเวณป่าห้วยส้อ พบว่าภาพรวมมีปัญหา อุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับ น้อย ได้แก่ ไม่มีการแบ่งหน้าที่และบทบาทในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่ชัดเจน หน่วยงานภาครัฐไม่ดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างจริงจัง ไม่มีงบประมาณสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้จากหน่วยงานภาครัฐ ไม่มีการประสานงาน และประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ จากหน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เซสเตอร์ไอ บาร์นาร์ด ได้ให้ ความสำคัญกับการประสานงานมากที่สุด และปัญหางบประมาณไม่เพียงพอต่อโครงการที่เสนอ และสอดคล้องกับการวิจัยของกมลรัตน์ ศรีพลกรัง และคณะ (2560) ที่พบว่าปัญหา อุปสรรค ของการดำเนินการโครงการป่าชุมชนบ้านนาข่า ได้แก่ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการบริหาร จัดการป่าชุมชนไม่เพียงพอ การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนไม่เพียงพอและ ขาดความต่อเนื่อง

4. ผลการศึกษาแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้บริเวณป่าห้วยส้อ พบว่ามี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) จัดโครงการอบรม ให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างจิตสำนึกให้กับประชาชน ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 2) จัดกิจกรรมรณรงค์

ประชาสัมพันธข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชน ให้ประชาชนได้รับรู้เพิ่มมากขึ้นและทั่วถึงในสื่อต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ 3) สนับสนุนให้ประชาชนเข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ 4) จัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น และ 5) หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้ความสำคัญและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของจรรยาแห่งทองทิบ (2553). ที่พบว่าแผนปฏิบัติการที่ได้จากการทำงานแบบมีส่วนร่วม หากได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมแล้ว ก็จะช่วยในการพัฒนาการมีส่วนร่วมที่มีทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน และมีความเห็นว่า การให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญที่ควรนำมาปฏิบัติเป็นลำดับแรก ต่อมาคือการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ รวมไปถึงการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาทในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนจะเกิดผลสัมฤทธิ์อย่างแท้จริง และจะส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ที่สมดุลและยั่งยืนตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. คณะกรรมการกลุ่มรักษาน้ำส้อ สามารถนำข้อมูลไปใช้ถ่ายทอดเรื่องราวประวัติความเป็นมาของป่าห้วยส้อ และข้อมูลที่บอกเล่าความสำเร็จของชุมชน โดยผ่านสื่อต่างๆ เช่น เฟซบุ๊ก เอกสารเผยแพร่ และจัดทำเป็นฐานข้อมูลแสดงไว้ที่ศาลาประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้สมาชิกและเยาวชนกลุ่มรักษาน้ำส้อ เข้าไปศึกษาหาความรู้ ตลอดจนคนในหมู่บ้านอื่น หรือบุคคลที่สนใจ มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลด้วย

2. ชุมชนใกล้เคียงที่มีพื้นที่ป่าชุมชน สามารถนำแนวทางการจัดการทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อนำไปสู่การจัดการป่าของชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

3. หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง สามารถนำแนวทางการจัดการป่าที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมด้านการจัดการทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชน ควรบูรณาการกับ

ผู้นำชุมชน จัดเจ้าหน้าที่เข้าไปให้ความรู้ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ ธรณรีและทั่วถึงในสื่อต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว เฟซบุ๊ก เอกสารเผยแพร่ หรือ จัดทำหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้แก่เด็ก เยาวชน และประชาชน เพื่อส่งเสริม การสร้าง จิตสำนึกให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ให้มากยิ่งขึ้น ให้มี ความรู้สึกรักหวงแหนเป็นเจ้าของและรู้สึกว่าเป็นสมบัติของส่วนรวม และร่วมกันรับผิดชอบ ดูแลรักษาทรัพยากรของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนที่จะเติบโต และเป็นกำลังสำคัญในการ อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญในการดูแลรักษาป่าไม้ได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปให้มากขึ้น โดยสัมภาษณ์ เชิงลึกทั้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานรัฐบาล เอกชน และองค์กรที่ไม่ใช่องค์กรของรัฐ (NGO) เพื่อจะ ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมเนื้อหาในเชิงลึกและภาพรวม เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาการส่งเสริม การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และป่าชุมชนให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรเพิ่มตัวอย่างประชากรในการศึกษาโดยให้ครอบคลุมหมู่บ้าน ที่ใช้ประโยชน์จากป่าห้วยส้อ หรือมีการศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมกับชุมชนอื่นที่อยู่ ใกล้เคียง เพื่อที่จะได้เห็นถึงปัจจัย/ผลสำเร็จที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร ป่าไม้และป่าชุมชนในภาพรวมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมป่าไม้. (2533). *ป่าชุมชนในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กองจัดการที่ดินป่าสงวนแห่งชาติ.
กมลรัตน์ ศรีพลกรัง, ปัทมาภรณ์ เดชยาภิรมย์, กาญจนา รูปะวิเชตร, วิภาวรรณ สิ้นไชย, ชานิล กุรินทร์, ศิริรัตน์ บินสะนิ, วรพล คหฺภูฐา.(2560). รายงานการศึกษาโครงการป่าชุมชนบ้านนาข่า ตำบลนาข่า อำเภอลำปาง จังหวัดมหาสารคาม.โครงการอบรมหลักสูตร “นักบริหารระดับกลาง กระทรวงการคลัง รุ่นที่ 4/2560”. กรุงเทพฯ:กระทรวงการคลัง.
กาญจนา ทิพย์มาก. (2547). *การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนมุสลิม กรณีศึกษา ตำบลกาลอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- กษิณาจ หลิมสวัสดิ์. (2543). *การมีส่วนร่วมของราษฎรในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการพึ่งพิงป่าชุมชน โคกสะอาด ตำบลสะแกโพรง อำเภอมือง จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- กิตติศักดิ์ แก้ววาริ. (2553). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนเขาราวเทียนทอง จังหวัดชัยนาท*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- จารุตา แห่งทองทิพย์. (2553). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของ ประชาชนตำบลคลองพา อำเภอนาทน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี.
- จริยา รัมมมนต์, และชัยวัฒน์ คงสม (2562) การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการจัดการป่าชุมชน : กรณีศึกษาป่าชุมชนในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย. *วารสารเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*, 3(1):21.
- ชโลมพร วรอนุวัฒน์กุล. (2545). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ กรณีศึกษา ประชาชนในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอลำลูกกา จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ชัยวัฒน์ คงสม (2552). *ทรัพยากรป่าไม้ สิ่งแวดล้อมและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง*. ใน *ประมวลสาระชุดวิชากฎหมาย เกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อม* (หน่วยที่ 1, น. 1-24) นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ฐิติพงษ์ ศาสตร์แก้ว. (2560). *ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัด อุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ณรงค์ศักดิ์ สาธิตานนท์. (2550). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนบ้านทุ่งมหา ตำบลปากคลอง อำเภอลำลูกกา จังหวัดชุมพร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี, สุราษฎร์ธานี.
- ณัฐกานต์ ประกอบเที่ยง. (2552). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของประชาชน ในพื้นที่ลุ่มน้ำปิง ตอนบนส่วนที่ 1 อำเภอลำปาง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- พันธุ์พงษ์ คงเดชอดิศักดิ์. (2557). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะช้าง จังหวัดตราด*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์. (2532). “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ใน *เอกสารประกอบการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาและ ส่งเสริมความร่วมมือด้านป่าไม้*. กรมป่าไม้, กรุงเทพฯ.
- ไพสุดา ตรีเดซี. (2546). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าทุ่งสูง จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.

- มณฑล จำเริญพุกฤษ และ นิตยา เมี้ยนมิตร. หน่วยที่ 3 รูปแบบการป่าไม้ชุมชน. ใน เอกสารการสอนชุด
วิชาการป่าไม้ชุมชน หน่วยที่ 1-8. นนทบุรี: สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มานะ บุณยานันต์. (2542). *การมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนซับจำปา อำเภอลำลูกกา
จังหวัดลพบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- รักษักล่า สถานสุข. (2547). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของราษฎร
ที่อาศัยอยู่ที่โครงการพัฒนาห้วยแม่เพรียงตามพระราชดำริห้วยแม่เพรียง อำเภอกำแพงกระเจาน
จังหวัดเพชรบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วาริณี เอี่ยมสวัสดิกุล และคณะ. (2562) *การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อนำไปสู่การเป็น
โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพพระดัดเพชร: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดสลักเหนือ จังหวัดนนทบุรี*. รายงานการ
วิจัย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วิชุดา ขวัญชุม. (2550). *ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านพืชสมุนไพรจากป่าห้วยส้อ ตำบลเปือ อำเภอยางชุมน้อย
จังหวัดน่าน*. สารนิพนธ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปทุมธานี.
- วิภาวรรณ มะลิวรรณ และคณะ. (2560). *แนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนเขาหลวง ตำบลเขา
หลวง อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี*.วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 10(1),707-706. สืบค้น
จาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/874405/69047>
- สมหญิง สุนทรวงษ์. (2557). *ป่าชุมชนกับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า –RECOFTC.
- สำนักจัดการที่ดินป่าไม้ กรมป่าไม้. (2563). *โครงการจัดทำข้อมูลสภาพพื้นที่ป่าไม้ ปี พ.ศ. 2563*.
กรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
- อภิชาติ ภัทรธรรม และ สุรศักดิ์ อนุสรณ์. (2553). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชาวเขาใน
พื้นที่หน่วยจัดการต้นน้ำน้ำสวด อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดน่าน*. วารสารวิทยาสารเกษตรศาสตร์ สาขา
สังคมศาสตร์, 31 (3): 393-400
- อุดมเพียร วงศ์ชัย. (2547). *ปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคมที่มีผลต่อการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้และการมีส่วนร่วมใน
การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนรายรอบป่าสงวนแห่งชาติป่าแม่ต๋ำและป่าแม่เนาเรือ จังหวัดพะเยา*.
(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ไม้ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- สงบ กจามิกร. (2526). *การศึกษาปัญหาและทัศนคติของนิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เกี่ยวกับการ
การเรียนการสอนและบริการอื่นๆ*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา)
กรุงเทพฯ.
- เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ. (2536). *ป่าชุมชนในประเทศไทย แนวทางการพัฒนา*. กรุงเทพฯ สถาบัน
ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์
โตชิบาเซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด

Decisions for Using Credit Services of Members Toshiba
Semiconductor (Thailand) Savings and Credit Cooperative Limited.

สุภัศรา ศรีประเสริฐยิ่ง และ ส่งเสริม หอมกลิ่น*
Supatsara Sriprasertying and Songserm Homglin

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Pakkret, Nonthaburi, 11120

*Corresponding author : songserm.hom@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกในการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์ 2) การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ 3) ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ และ 4) ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยส่วนประสมการตลาดกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ สมาชิกของสหกรณ์ที่ใช้บริการสินเชื่อจากสหกรณ์ในรอบปี 2564-2566 ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน โดยสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า 1) สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่เพศหญิง อายุเฉลี่ย 39.29 ปี สถานภาพสมรส การศึกษา ระดับปริญญาตรี รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 32,592.33 บาท และระยะเวลาการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 8.02 ปี 2) การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ส่วนใหญ่ใช้บริการสินเชื่อประเภทเงินกู้สามัญ ทั้งวงเงินกู้ และจำนวนครั้งที่ใช้บริการเงินกู้ 3) ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 4) ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ($p < .05$) ได้แก่ อายุ มีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้ฉุกเฉิน ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค้ำประกัน และระยะเวลาการเป็นสมาชิก มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งเงินกู้ฉุกเฉิน ปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ($p < .05$) ได้แก่ *ด้านผลิตภัณฑ์* มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค้ำประกัน *ด้านราคา* มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งเงินกู้ฉุกเฉิน และการใช้บริการเงินกู้สามัญ *ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การขอใช้บริการสินเชื่อ* มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการเงินกู้สามัญ และวงเงินกู้สามัญ *ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณาประชาสัมพันธ์* มีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้สามัญ *ด้านบุคลากร/*

เจ้าหน้าที่สหกรณ์ มีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้สามัญ และด้านกระบวนการบริการมีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน

คำสำคัญ : การตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อ สหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด

Abstract

This study aims to study 1) personal factors of members in deciding to use credit service of the Cooperatives, 2) the decision in the use of credit service of the cooperative members, 3) the level of significance of marketing mix factors relating to the decision in the use of credit service of the cooperative members, and 4) the relationship between personal factors and marketing mix factors in the decision to use credit service of the cooperatives. The population in this study was members of cooperative who used credit service in the year 2021-2023. The sample size was 100 people. Simple random sampling method was deployed. Tool used in this study was questionnaires.

The results of the study found out that 1) the cooperative members, most of them were female with the average age of 39.29 years old, married, graduated with bachelor degree, earned the average monthly income of 32,592.33 Baht, and had the average membership time of 8.02 years. 2) The decision in the use of credit service of members most of them used the ordinary loan of the credit service for the entire credit limit and the times of the loan service. 3) The level of significance of marketing mix factors was related to the decision in the use of credit service of members, overall, at the highest level. 4) The relationship between personal factors and the decision in using credit service of members ($p < .05$) were such as age was related to the emergency credit, level of education was related to the ordinary credit limited by using capital stock as a guarantee, and the membership time was related to the amount of time that the emergency loan. Marketing mix factors that were related with the decision in the use of credit service of members ($p < .05$) were such as product factor was related to the use of ordinary loan service by having the capital stock as a guarantee, pricing factor was related to the amount of time used of the emergency service and the use of ordinary loan service, distribution channel/the use of credit factor was related to the use of ordinary loan service and the credit limited, marketing promotion/ advertisement factor was related to credit limited, cooperative personnel/officers were related to credit limited, and the service process factor was related to the ordinary loan credit limited by having capital stock as a guarantee.

Keywords: Decision use credit service, Toshiba Semiconductor (Thailand) Savings and Credit Cooperative Limited

บทนำ

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสถาบันการเงินแบบหนึ่งที่มีสมาชิกเป็นบุคคลซึ่งมีอาชีพอย่างเดียวกัน หรือที่อาศัยอยู่ในชุมชนเดียวกัน หรืออยู่ในสถานประกอบการเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ และให้กู้ยืมเมื่อเกิดความจำเป็นหรือเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์อกเองและได้รับการจดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ สามารถกู้ยืมเงินได้เมื่อเกิดความจำเป็นตามหลักการช่วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (www.cpd.go.th, 2560) การจัดตั้งสหกรณ์ในสถานประกอบการ มีทั้งในโรงงานอุตสาหกรรมหรือบริษัทเอกชนต่าง ๆ นับเป็นเรื่องที่ดีและถือเป็นสวัสดิการของกลุ่มอาชีพผู้ใช้แรงงาน สร้างภูมิคุ้มกัน และความไม่ประมาทต่อการดำรงชีวิตในอนาคตให้แก่ผู้ใช้แรงงาน สร้างวินัยในการใช้จ่ายและเสริมภูมิคุ้มกันด้วยการออม และหากลูกจ้างมีความขัดสนเรื่องค่าใช้จ่ายก็สามารถจะกู้ยืมเงินผ่านสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ บรรเทาปัญหาเรื่องหนี้ในระบบและส่งเสริมวินัยทางการเงินและการออมเพื่อลดปัญหาเรื่องนี้ คราวเรือน โดยมีวัตถุประสงค์หลักสำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) ส่งเสริมให้ผู้ใช้แรงงานรู้จักประหยัด และสามารถออมเงินรายได้ไว้ในทางที่มั่นคง ปลอดภัยและได้รับผลตอบแทนที่ดี เมื่อเวลาออกจากงานในอนาคตจะได้มีเงินทุนสำหรับการเลี้ยงชีพหรือลงทุนประกอบอาชีพต่อไป 2) เพื่อเป็นการช่วยเหลือในระหว่างผู้ใช้แรงงานที่เป็นสมาชิกด้วยกันในการบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนทางการเงิน ซึ่งจะทำได้สามารถทำงานอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่นตลอดไป 3) เป็นการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง (www.cpd.go.th, 2564)

สหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด มีการก่อตั้งขึ้นมาเป็นระยะเวลา 25 ปี เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เกิดจากความร่วมแรงร่วมใจกันของสมาชิกที่ประกอบอาชีพพนักงานในสถานประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของสมาชิกสหกรณ์ โดยดำเนินธุรกิจสินเชื่อเป็นธุรกิจหลัก และนำเงินส่วนที่เหลือจากการประกอบธุรกิจสินเชื่อไปลงทุนภายนอก ผลการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด ในปี 2566 มีทุนดำเนินงานเพิ่มขึ้น มีกำไรสุทธิ 2,210,308.52 บาท เป็นกำไรสุทธิที่ลดลงจากปี 2565 ซึ่งมีกำไรสุทธิ จำนวน 2,367,168.16 บาท เป็นกำไรในการดำเนินงานของสหกรณ์ลดลงจากรายได้ดอกเบี้ยรับเงินให้กู้ลดลงเป็นหลัก มีที่มาจากบริการที่สมาชิกใช้บริการ

สินเชื่อกับสหกรณ์ลดลง และเมื่อพิจารณาแหล่งที่มาของรายได้ในช่วงเวลาดังกล่าว จะพบว่ารายได้จากการลงทุนมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องแต่รายได้จากดอกเบี้ยเงินกู้รับซึ่งมาจากบริการด้านสินเชื่อกลับมีแนวโน้มที่ลดลง โดยรายได้ที่มาจากดอกเบี้ยเงินกู้รับ ปี 2564 -2566 ร้อยละ 71.55 68.36 และ 62.74 ตามลำดับ ส่วนรายได้ที่มาจากการลงทุน ปี 2564 - 2566 ร้อยละ 28.45 31.64 และร้อยละ 37.26 ตามลำดับ และสหกรณ์มีแนวโน้มในการให้สินเชื่อลดลง โดยในปี 2564 -2566 สหกรณ์จ่ายเงินกู้ให้แก่สมาชิก 25,923,000.00 บาท 17,269,000.00 บาท และ 17,652,000.00 บาท ตามลำดับ (สหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด, 2566)

ผลการดำเนินงานข้างต้นแสดงว่าสหกรณ์มีแนวโน้มเงินทุนเหลือจากการประกอบธุรกิจสินเชื่อเพิ่มมากขึ้น ทำให้สหกรณ์นำเงินไปลงทุนภายนอกมากขึ้น ซึ่งจะทำให้สหกรณ์มีรายได้ลดลง เพราะผลตอบแทนจากการลงทุนภายนอกนั้นน้อยกว่ารายได้ดอกเบี้ยรับเงินให้กู้ อีกทั้งการที่สหกรณ์มีการพึ่งพารายได้จากการลงทุนในสัดส่วนที่สูง ซึ่งรายได้จากการลงทุนทางการเงินมีความเสี่ยงและมีความผันผวนตามภาวะเศรษฐกิจ จึงอาจส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของสหกรณ์ได้ และเมื่อรายได้ของสหกรณ์ลดลงจะมีผลต่อกำไรสุทธิของสหกรณ์ลดลง และมีผลกระทบต่อสมาชิกคือเงินปันผลและเงินเฉลี่ยคืนลดน้อยลงตามไปด้วย และกำไรสุทธิที่จะจัดสรรไปยังทุนสวัสดิการสมาชิกลดน้อยลงด้วยเช่นกัน

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เน้นในประเด็น“การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด” เพื่อศึกษาถึงการตัดสินใจในการใช้บริการด้านสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ และนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการด้านสินเชื่อ เพื่อตอบสนองให้ตรงตามความต้องการของสมาชิก เพื่อให้ทราบถึงสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสหกรณ์และความต้องการของสมาชิก เพื่อเพิ่มปริมาณการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก และผลของการศึกษาในครั้งนี้สามารถนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา พัฒนาและปรับปรุงการให้บริการให้มีประสิทธิภาพ สร้างความมั่นคง ความเชื่อถือ ความศรัทธา และก่อประโยชน์สูงสุดกับสมาชิก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกในการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์ 2) การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อ

ของสมาชิกสหกรณ์ 3) ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ และ 4) ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่ใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์ ปี 2564 - 2566 จำนวน 132 คน โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน ที่ค่าความคลาดเคลื่อน .05 ได้ตัวอย่างจำนวน 100 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยกำหนดระดับความสำคัญการแปลค่าเฉลี่ย 4.21-5.00 ระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.41-4.20 ระดับมาก และ ค่าเฉลี่ย 2.61-3.40 ระดับปานกลาง ตามลำดับ สมมติฐานการวิจัยได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิก และปัจจัยส่วนประสมการตลาดมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้สถิติทดสอบไคสแควร์ และการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาพัฒนาการให้บริการด้านสินเชื่อของสหกรณ์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบาเซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด สรุปตามวัตถุประสงค์มีดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกสหกรณ์ สมาชิกสหกรณ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 39.29 ปี สถานะภาพสมรส การศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือน 32,592.33 บาท และระยะเวลาการเป็นสมาชิกเฉลี่ย 8.02 ปี

2. การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิก สรุปได้ดังนี้

2.1 ประเภทของสินเชื่อในการใช้บริการ สมาชิกส่วนใหญ่ใช้บริการสินเชื่อประเภทเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาคือเงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค้ำประกันตามลำดับ

2.2 วงเงินกู้ที่ใช้ วงเงินสูงสุดที่สมาชิกใช้บริการเงินกู้ในรอบ 3 ปี มากที่สุด คือ เงินกู้สามัญ โดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกันมากที่สุด 760,000.00 บาท รองลงมาเป็นเงินกู้สามัญ 750,000.00 บาท และเงินกู้ฉุกเฉิน 24,000.00 บาท ตามลำดับ

2.3 จำนวนครั้งที่ใช้บริการสินเชื่อ จำนวนครั้งที่สมาชิกใช้บริการเงินกู้ในรอบ 3 ปี มากที่สุดคือ เงินกู้ฉุกเฉิน จำนวน 5 ครั้ง รองลงมาเงินกู้สามัญและเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน จำนวน 2 ครั้ง เท่ากัน

ทั้งนี้สามารถแยกการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างสมาชิก ดังนี้

1) เพศ สมาชิกส่วนใหญ่ที่ใช้บริการสินเชื่อเป็นเพศหญิง โดยทั้งเพศชายและหญิงใช้บริการเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน

2) อายุ สมาชิกส่วนใหญ่ที่ใช้บริการสินเชื่อมีช่วงอายุ 31 – 40 ปี รองลงมาช่วงอายุ 41 – 50 ปี ช่วงอายุ 20 – 30 ปี และช่วงอายุ 51 – 55 ปี ตามลำดับ โดยทุกช่วงอายุใช้บริการเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน ตามลำดับ

3) สถานภาพ สมาชิกส่วนใหญ่ที่ใช้บริการสินเชื่อมีสถานภาพสมรส รองลงมาเป็นสมาชิกที่มีสถานภาพโสด และสมาชิกที่มีสถานภาพหย่า/หม้าย ตามลำดับ โดยทุกสถานภาพใช้บริการเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน ตามลำดับ

4) ระดับการศึกษา สมาชิกส่วนใหญ่ที่ใช้บริการสินเชื่อมีการศึกษาระดับปริญญาตรี/เทียบเท่า รองลงมาเป็นสมาชิกที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/เทียบเท่า สมาชิกที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญา สมาชิกที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และสมาชิกที่มีการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป ตามลำดับ โดยทุกระดับการศึกษาใช้บริการเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน ตามลำดับ ยกเว้นสมาชิกที่มีการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไปที่ใช้บริการเงินกู้สามัญ เงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน เท่ากัน

5) รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สมาชิกส่วนใหญ่ที่ใช้บริการสินเชื่อมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 15,000 - 25,000 บาท รองลงมา 25,001 - 35,000 บาท 35,001 - 45,000 บาท

55,001 บาท ขึ้นไป และ 45,001 -55,000 บาท ตามลำดับ โดยทุกช่วงรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ใช้บริการเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่า ประกัน ยกเว้น 55,001 บาท ขึ้นไป และ 45,001 -55,000 บาท ที่ใช้บริการเงินกู้สามัญกับเงินกู้ ฉุกเฉินมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน

6) ระยะเวลาการเป็นสมาชิก สมาชิกส่วนใหญ่ที่ใช้บริการสินเชื่อมีระยะเวลา การเป็นสมาชิก 6 - 10 ปี รองลงมา คือ 1 - 5 ปี 11- 15 ปี และ 16 - 20 ปี ตามลำดับ โดยทุกช่วง รายได้เฉลี่ยต่อเดือนใช้บริการเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้ฉุกเฉิน และเงินกู้สามัญโดย ใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน ยกเว้น 11 - 15 ปี ใช้บริการเงินกู้สามัญและเงินกู้ฉุกเฉินมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้สามัญ และ 16 - 20 ปี ใช้บริการเงินกู้สามัญมากที่สุด รองลงมาเป็นเงินกู้ สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน และเงินกู้ฉุกเฉิน

3. ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการ ใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก สรุปได้ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการ สินเชื่อของสมาชิก (n =100)

ปัจจัยส่วนประสมการตลาด	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับ
------------------------	-----------	------	-------	-------

ที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้ บริการสินเชื่อของสมาชิก			ความสำคัญ	ที่
1. ด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อของสหกรณ์	4.51	0.665	มากที่สุด	5
2. ด้านราคา	4.34	0.804	มากที่สุด	7
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การใช้ บริการสินเชื่อ	4.71	0.523	มากที่สุด	1
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณา ประชาสัมพันธ์	4.35	0.783	มากที่สุด	6
5. ด้านบุคลากร/เจ้าหน้าที่สหกรณ์	4.60	0.586	มากที่สุด	3
6. ด้านกระบวนการบริการ	4.61	0.565	มากที่สุด	2
7. ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทาง กายภาพ	4.54	0.612	มากที่สุด	4

ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์ทุกด้านอยู่ในระดับความสำคัญมากที่สุด โดยปัจจัยที่มีระดับความสำคัญสูงสุด ได้แก่ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การใช้บริการสินเชื่อ รองลงมาคือ ด้านกระบวนการบริการ ด้านบุคลากร/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อของสหกรณ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และด้านราคา ตามลำดับ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านมีดังนี้

3.1 ด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อของสหกรณ์ ระดับความสำคัญมากที่สุดตามลำดับดังนี้ ระยะเวลาการผ่อนชำระรายเดือนมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.63) รองลงมา คือ เงินค้ำหุ้นสามารถค้ำประกันเงินกู้ได้ตามที่ระเบียบข้อบังคับกำหนด (ค่าเฉลี่ย = 4.58) เงื่อนไขรายได้คงเหลือรายเดือนหลังการหักชำระหนี้มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.53) จำนวนเงินที่ผ่อนชำระรายเดือนมีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.52) วงเงินให้กู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการกู้เงิน (ค่าเฉลี่ย = 4.49) เงื่อนไขการค้ำประกันเงินกู้ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน (ค่าเฉลี่ย = 4.42) และสหกรณ์มีเงินกู้หลายประเภทตรงตามความต้องการ (ค่าเฉลี่ย = 4.39)

3.2 ด้านราคา ระดับความสำคัญมากที่สุดตามลำดับดังนี้ ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการยื่นกู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.69) รองลงมา คือ อัตราดอกเบี้ยมีหลายรูปแบบตามประเภทของเงินกู้ (ค่าเฉลี่ย = 4.19) และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ (ค่าเฉลี่ย = 4.13)

3.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การขอใช้บริการสินเชื่อ ระดับความสำคัญมากที่สุดตามลำดับดังนี้ ที่ตั้งของสหกรณ์มีความสะดวกในการเดินทาง (ค่าเฉลี่ย = 4.77) รองลงมา คือ มีช่องทางเข้าใช้บริการที่หลากหลาย สะดวก เช่น ติดต่อด้วยตนเอง โทรศัพท์ ออนไลน์ เป็นต้น (ค่าเฉลี่ย = 4.65)

3.4 ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ระดับความสำคัญมากที่สุดตามลำดับดังนี้ มีการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกที่กู้เงิน (ค่าเฉลี่ย = 4.50) รองลงมา คือ การแจ้งข่าวสารของสหกรณ์มีการกระจายข่าวอย่างทั่วถึง (ค่าเฉลี่ย = 4.29) และโฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น Line Website ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น อย่างเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย = 4.25)

3.5 ด้านบุคลากร/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ระดับความสำคัญมากที่สุดตามลำดับดังนี้ เจ้าหน้าที่ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต (ค่าเฉลี่ย = 4.74) รองลงมา คือ เจ้าหน้าที่ที่เต็มใจให้บริการด้วยความเสมอภาค มีอัธยาศัย และมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการ (ค่าเฉลี่ย = 4.67) เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้และความชำนาญให้คำแนะนำได้ดี (ค่าเฉลี่ย = 4.58) และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์มีเพียงพอ (ค่าเฉลี่ย = 4.41)

3.6 ด้านกระบวนการบริการ ระดับความสำคัญมากที่สุดตามลำดับดังนี้ ขั้นตอนการดำเนินงานมีความถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจน ซื่อสัตย์โปร่งใส (ค่าเฉลี่ย = 4.68) รองลงมา คือ ขั้นตอนการชำระเงินกู้ไม่ยุ่งยากซับซ้อน (ค่าเฉลี่ย = 4.66) ขั้นตอนการขอกู้เงินและการอนุมัติสินเชื่อมีความรวดเร็ว รู้ผลการอนุมัติไว (ค่าเฉลี่ย = 4.59) และการให้บริการมีการพัฒนาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ (ค่าเฉลี่ย = 4.51)

3.7 ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ระดับความสำคัญมากที่สุดตามลำดับดังนี้ ความรู้สึกเป็นสมาชิกสหกรณ์ เป็นเจ้าของสหกรณ์ต้องใช้บริการของสหกรณ์ (ค่าเฉลี่ย = 4.61) รองลงมา คือ สถานที่มีความสะอาด มีบรรยากาศที่ดี (ค่าเฉลี่ย = 4.54) และมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการใช้บริการอย่างเหมาะสม เช่น ที่นั่ง ระบบการให้บริการสมาชิก และเครื่องมืออุปกรณ์ต่าง ๆ (ค่าเฉลี่ย = 4.48)

4. ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยส่วนประสมการตลาดกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก

4.1 ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลของสมาชิกในการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 กับ อายุ ระดับการศึกษา

ระยะเวลาการเป็นสมาชิก ดังนี้ 1) อายุ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ในด้านวงเงินกู้ฉุกเฉินที่ใช้เพียงด้านเดียว 2) ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกในด้านวงเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกันเพียงด้านเดียว และ 3) ระยะเวลาการเป็นสมาชิกมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกในด้านจำนวนครั้งเงินกู้ฉุกเฉินที่ใช้ในรอบ 3 ปีเพียงด้านเดียว

4.2 ความสัมพันธ์ของส่วนประสมการตลาดกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสหกรณ์ ด้านที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีดังนี้ 1) ด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อของสหกรณ์มีความสัมพันธ์กับใช้บริการเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน 2) ด้านราคา มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งเงินกู้ฉุกเฉินที่ใช้ในรอบ 3 ปี และใช้บริการเงินกู้สามัญ 3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การขอใช้บริการสินเชื่อ มีความสัมพันธ์กับการใช้บริการเงินกู้สามัญ และวงเงินกู้สามัญ 4) ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณาประชาสัมพันธ์มีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้สามัญ 5) ด้านบุคลากร/เจ้าหน้าที่สหกรณ์มีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้สามัญที่ใช้ และ 6) ด้านกระบวนการบริการ มีความสัมพันธ์กับวงเงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกัน

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะที่สำคัญ 1) ดอกเบี้ยเงินกู้ของสหกรณ์มีอัตราสูงเกินไป 2) สมาชิกกู้เงินกู้สามัญโดยใช้ทุนเรือนหุ้นค่าประกันไม่ควรถูกต้องให้หัวหน้างานลงนามรับรอง และ 3) ควรเพิ่มวงเงินกู้ของสินเชื่อแต่ละประเภทให้มากขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษา การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ ผลการศึกษาพบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อของสหกรณ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การขอใช้บริการสินเชื่อ ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลากร/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ด้านกระบวนการบริการ ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของสมาชิกสหกรณ์ในสถานประกอบการจะทำงานอยู่ในสถานที่เดียวกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรศยา ชัตตะนัน (2557) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ

การใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่ จำกัดพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการสินเชื่อ ปัจจัยที่มีอิทธิพลในระดับมากที่สุด คือ ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ และ ปัจจัยส่วนบุคคล ส่วนปัจจัยด้านราคา ด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากรและ ด้านกระบวนการมีอิทธิพลในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะสมาชิกคนละพื้นที่และจำนวนสมาชิกค่อนข้างต่างกัน เนื่องจากลักษณะของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูอยู่กระจายทั้งจังหวัด

2. ความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคล คือ อายุ ระดับการศึกษา และระยะเวลาการเป็นสมาชิก มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร พุทธโส (2563) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรบางกะปิ จำกัด พบว่า สมาชิกสหกรณ์การเกษตรบางกะปิ จำกัด ที่มีเพศ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และระยะเวลาการเป็นสมาชิกสหกรณ์ต่างกัน ทำให้ระดับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรบางกะปิ จำกัด โดยรวมต่างกัน และยังสอดคล้องกับวิไลพร พานกระดิง (2561) ศึกษาความต้องการในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรปากพลี จำกัด จังหวัดนครนายก พบว่า ลักษณะพื้นฐานทั่วไปและสภาพด้านเศรษฐกิจของสมาชิกสหกรณ์พบว่า อายุ กับความต้องการในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรปากพลี จำกัด มีความสัมพันธ์กัน

3. ความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมการตลาดกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ ซึ่งประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อของสหกรณ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การขอใช้บริการสินเชื่อ ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ด้านบุคลากร/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ด้านกระบวนการบริการ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก สอดคล้องกับงานวิจัยจุฑามาศ อุปลัณท์ (2564) ศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนในจังหวัดสุรินทร์ พบว่าปัจจัยด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคคล ด้านส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการส่งผลกระทบต่อกระบวนการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนในจังหวัดสุรินทร์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฐาภิณี ธาราฉัตร (2563)

ศึกษาการตัดสินใจของสมาชิกในการใช้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงมหาดไทย จำกัด พบว่า ส่วนปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ (ด้านทุนเรือนหุ้น) ด้านผลิตภัณฑ์ (ด้านเงินฝาก) และด้านราคา ที่มีผลต่อการตัดสินใจของสมาชิกในการใช้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์ กระทรวงมหาดไทย จำกัด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรัสดา มีดวง (2558) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารออมสิน สำนักราชดำเนิน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยเรียงจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านราคา ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษา การตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด มีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา ผลการศึกษาสามารถแนะนำการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานเพื่อให้ผู้บริหารสหกรณ์นำไปใช้ประโยชน์และใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานในการพัฒนาและปรับปรุงการบริการและผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อ รวมทั้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ใช้เป็นแนวทางแนะนำส่งเสริมสหกรณ์ในการพัฒนาการบริการและผลิตภัณฑ์ด้านสินเชื่อ ดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิก ดังนั้นสหกรณ์ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับอายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาการเป็นสมาชิก ให้ตรงกับกลุ่มสมาชิกเป้าหมายเพื่อเพิ่มการใช้บริการสินเชื่อ

1.2 ปัจจัยส่วนประสมการตลาด ในแต่ละด้านดังนี้

1) ด้านผลิตภัณฑ์สินเชื่อของสหกรณ์ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ จำนวนเงินที่ผ่อนชำระรายเดือนมีความเหมาะสม ระยะเวลาการผ่อนชำระรายเดือนมีความเหมาะสม เงื่อนไขการค้ำประกันเงินกู้ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน เงินค้ำประกันเงินกู้ได้ตามที่ระเบียบข้อบังคับกำหนด และเงื่อนไขรายได้คงเหลือรายเดือนหลังการหักชำระหนี้มีความเหมาะสม ดังนั้นสหกรณ์ควรเน้นที่การกำหนดระยะเวลาการผ่อน

ชำระรายเดือนให้ยืดหยุ่น เพื่อให้จำนวนเงินที่ผ่อนชำระรายเดือนมีความเหมาะสม และให้รายได้คงเหลือรายเดือนหลังการหักชำระหนี้เพียงพอในการดำรงชีวิตในสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน

2) ด้านราคา ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ อัตราดอกเบี้ยมีหลายรูปแบบตามประเภทของเงินกู้ ดังนั้นสหกรณ์ควรมีผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่มีอัตราดอกเบี้ยที่หลากหลายเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของสมาชิก

3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย/การขอใช้บริการสินเชื่อ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ ที่ตั้งของสหกรณ์มีความสะดวกในการเดินทาง มีช่องทางเข้าใช้บริการที่หลากหลาย สะดวก เช่น ติดต่อด้วยตนเอง โทรศัพท์ ออนไลน์ เป็นต้น ดังนั้นสหกรณ์ควรเพิ่มช่องทางที่สมาชิกสามารถเข้ามาใช้บริการได้หลากหลาย เน้นไปที่ทางออนไลน์ที่มีความสะดวกสบายและเพื่อให้ทันกับสถานการณ์ปัจจุบันที่อินเทอร์เน็ตเข้ามามีบทบาทมากขึ้น และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีให้สมาชิกเข้าถึงข้อมูลของตนเองและสหกรณ์ได้มากยิ่งขึ้น

4) ด้านการส่งเสริมการตลาด/การโฆษณาประชาสัมพันธ์ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ โฆษณาประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น Line Website ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น มีการจ่ายเงินเฉลี่ยคืนให้กับสมาชิกที่กู้เงิน ดังนั้นสหกรณ์ควรเน้นการเพิ่มช่องทางประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสหกรณ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้สมาชิกได้รับทราบข้อมูลข่าวสารของสหกรณ์ได้หลากหลายช่องทางขึ้น รวมถึงมีการประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ที่สมาชิกจะได้รับหากมาใช้บริการสินเชื่อกับสหกรณ์

5) ด้านบุคลากร/เจ้าหน้าที่สหกรณ์ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์มีเพียงพอ และเจ้าหน้าที่เต็มใจให้บริการด้วยความเสมอภาค มีอัธยาศัย และมนุษยสัมพันธ์ที่ดีในการให้บริการ ต่อเนื่อง ดังนั้นสหกรณ์ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง เป็นการเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน เพื่อให้คำแนะนำช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาให้สมาชิก อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพ

6) ด้านกระบวนการบริการ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ ขั้นตอนการขอกู้เงินและการอนุมัติสินเชื่อมีความรวดเร็ว รู้ผลการอนุมัติไว ขั้นตอนการดำเนินงานมีความถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจน ซื่อสัตย์โปร่งใส ดังนั้นสหกรณ์ควรเน้นขั้นตอนตั้งแต่การขอกู้ไปจนถึงการจ่ายเงินกู้ให้กับสมาชิก ให้มีความรวดเร็ว มีการ

กำหนดระยะเวลาเวลาที่ชัดเจน มีความถูกต้องแม่นยำ เปิดเผย เข้าถึงง่าย และสมาชิกสามารถตรวจสอบสถานการณ์กู้ของตนเองได้

7) ด้านการสร้างและนำเสนอลักษณะทางกายภาพ ที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก ได้แก่ สถานที่มีความสะอาด มีบรรยากาศที่ดี ความรู้สึกเป็นสมาชิกสหกรณ์ เป็นเจ้าของสหกรณ์ต้องใช้บริการของสหกรณ์ ดังนั้นสหกรณ์ควรเน้นการทำให้สมาชิกมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสหกรณ์ มีความรักสหกรณ์ ร่วมธุรกิจกับสหกรณ์ และสถานที่ของสหกรณ์ต้องได้รับการดูแลความสะอาด เรียบร้อย สมาชิกอยากเข้าไปติดต่อด้วย เพื่อสร้างความประทับใจในการมาติดต่อและทันต่อความต้องการของสมาชิก

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป มีดังนี้ 1) ควรศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการไม่ใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ โดยใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์เพื่อทราบความสัมพันธ์และทิศทางจะทำให้ได้ผลการวิเคราะห์มีความแม่นยำ และ 2) ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยด้านอื่น ๆ ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์ เช่น ปริมาณหุ้นสามัญที่สมาชิกมี ภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน คู่แข่งขันทางด้านธุรกิจ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2560). *สหกรณ์ออมทรัพย์*. สืบค้นจาก <https://web.cpd.go.th/sakaeo/index.php/about1/2017-06-16-03-41-01/2017-06-16-03-44-35>.

กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2564). *บันทึกเทปสัมภาษณ์ ในประเด็น “การส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ในสถานประกอบการ”*. สืบค้นจาก https://www.cpd.go.th/cpdth2560/component/k2/newcpd_31mar2564_2.

จุฑามาศ อุปถัมภ์. (2564). *ศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์เครดิตยูเนียนในจังหวัดสุรินทร์(วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.

ฐานินี ธาราฉัตร. (2563). *ศึกษาการตัดสินใจของสมาชิกในการใช้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์กระทรวงมหาดไทย จำกัด(วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

ภัทรศยา ชัดตะนัน. (2557). *ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิก สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่(การศึกษาค้นคว้าอิสระ ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต)*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

- วิไลพร พานกระดิ่ง. (2561). *ความต้องการในการใช้บริการสินเชื่อของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรปากพลี จำกัด จังหวัดนครนายก*(วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช,นนทบุรี.
- ศิริพร พุทธิโส. (2563). *ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรบางกะปิ จำกัด*(วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- สหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด. (2566). *รายงานกิจการประจำปี 2566. ปราจีนบุรี:สหกรณ์ออมทรัพย์โตชิบา เซมิคอนดักเตอร์ (ประเทศไทย) จำกัด*
- สุรัสดา มีดวง. (2558). *ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสินเชื่อที่อยู่อาศัยของธนาคารออมสิน สำนักราชดำเนิน เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร*(วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต) . มหาวิทยาลัยศิลปกร,นครปฐม.

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์
สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2

Efficiency of Performance of the Cooperative Promotion Officer for
Promoting Cooperative Bangkok Cooperative Promotion Office of
Area 1 and Area 2

ธนิดา รัตนวิจิตร และศิริลักษณ์ นามวงศ์*
Tanida Ratanavijit and Siriluck Namwong*

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120
School of Agriculture and Cooperatives, Sukhothai Thammathirat Open University, Pakkret, Nonthaburi,
11120

*Corresponding author: siriluck.nam@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 2) เปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 3) ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน และ 4) เสนอแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ เก็บข้อมูลเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สังกัดกลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 จำนวน 74 ราย ใช้แบบสอบถามเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า 1) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ มีทัศนคติให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงานเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน นโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน สภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน 2) พบว่า ระดับการศึกษา คุณวุฒิการศึกษา อายุราชการ และตำแหน่งปัจจุบันที่แตกต่างกันก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 3) ปัญหาและอุปสรรคส่วนใหญ่ คือ ด้านการจัดการ ได้แก่ ภาระงานที่มากเกินไป การทำงานมีความซ้ำซ้อน และมีข้อเสนอแนะมากที่สุด คือ ด้านบุคลากร โดยให้กรมส่งเสริมสหกรณ์มีการปรับโครงสร้างของหน่วยงานตามการทำงานจริง เพิ่ม

อัตราค่าจ้างให้เพียงพอ กระจายงานให้มีความเหมาะสม และ 4) แนวทางการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ คือ ควรมีการกำหนดขั้นตอนและหลักเกณฑ์การทำงานควรเป็นมาตรฐานเดียวกัน ลดลำดับขั้นตอนการทำงานของบุคลากร และการบูรณาการข้อมูลในระบบงานที่เชื่อมโยง รวมถึงการจัดสรรอัตราค่าจ้างให้เพียงพอกับปริมาณงาน

คำสำคัญ ทักษะคติ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์

Abstract

The objectives of this study were to 1) study attitudes of the Cooperative Promotion Officer toward factors affecting the efficiency in the performance 2) compare personal factors of the Cooperative Promotion Officer which create efficiency in the performance 3) study problems, obstacles, and suggestions in the performance of the Cooperative Promotion Officer and 4) propose the operational guidelines for efficiency of the cooperative extension officers. The population of this study was 74 Cooperative Promotion Officers under the cooperative extension group, Bangkok cooperative promotion office of area 1 and area 2. The study was done with the entire population. Data were collected by using questionnaires. Data were then analyzed by using descriptive statistics, percentage, standard deviation, independent-sample t-Test, one-way ANOVA and content analysis.

The results of the research found that 1) the Cooperative Promotion Officers had the attitudes that focused on factors generating the efficiency in the performance, overall, at the high level and every aspect at the high level. They emphasized on the relationship with working personnel on the highest ranking. Second to that was on the understanding in the operation, policy and administration of the agencies, environment in the operation, and security advancement and motivation in the operation, respectively. 2) Education, educational qualifications, time in service, and current position had an influence on the efficiency of the performance. 3) Most of the problems and obstacles were on the management such as work overload, complicated (complicated ?) work, and the working system of the department of cooperative extension. And 4) Guidelines for effective work performance were that steps should be established and work criteria should be of the same standard. Reduce the work flow of personnel and integration of data in connected work systems Including the allocation of manpower to be sufficient for the workload.

Keywords: Attitude, Efficiency in the performance, Cooperative Extension Officer

คำนำ

กรมส่งเสริมสหกรณ์เป็นส่วนราชการระดับกรม ภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำกับดูแลสหกรณ์ ชุมนุมสหกรณ์ ทั้ง 7 ประเภท จำนวนทั้งหมด 7,613 แห่ง มีสถานะ ดำเนินงาน 6,358 แห่ง สมาชิกสหกรณ์ จำนวน 11,363,895 คน ปริมาณธุรกิจทั้งสิ้น 2,567,545.97 ล้านบาท โดยนายทะเบียนสหกรณ์ได้มอบอำนาจให้รองทะเบียนสหกรณ์มีหน้าที่ ในการกำกับดูแลสหกรณ์ในพื้นที่ต่างๆ ผ่านการบริหารราชการของสำนักงานสหกรณ์จังหวัดและ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1-2 ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครมีสหกรณ์ใน การกำกับดูแล จำนวน 723 แห่ง ประกอบ สหกรณ์ออมทรัพย์ จำนวน 358 แห่ง สหกรณ์บริการ จำนวน 273 แห่ง สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน จำนวน 45 แห่ง สหกรณ์ร้านค้า จำนวน 30 แห่ง และ สหกรณ์ภาคการเกษตร จำนวน 17 แห่ง มีสถานะดำเนินงาน 617 แห่ง มีสมาชิกสหกรณ์ จำนวน 1,785,830 คน และปริมาณธุรกิจทั้งสิ้น 671,082.74 ล้านบาท (กรมส่งเสริมสหกรณ์, 2566)

ปัจจุบันจำนวนบุคลากรของกรมส่งเสริมสหกรณ์มีจำนวนลดน้อยลง และส่วนใหญ่จะเป็น บุคลากรที่บรรจุใหม่ขาดประสบการณ์ในการทำงาน แต่จำนวนสหกรณ์ที่ต้องดูแลเพิ่มมากขึ้น อาจส่งผลให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ลดลง ส่งผลกระทบต่อ การกำกับดูแล และแนะนำส่งเสริมสหกรณ์ ทำให้สหกรณ์อาจเกิดความเสียหายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครมีจำนวนสหกรณ์ภายใต้การกำกับดูแลมากถึง 723 สหกรณ์ ซึ่งตามโครงสร้างของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ต้นสังกัดที่ดูแลเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 มีจำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริม สหกรณ์ ทั้งข้าราชการและพนักงานราชการ สังกัดกลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ ทั้งหมดอยู่เพียง 74 ราย ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ 1 คน ต้องกำกับดูแลสหกรณ์ถึง 10 สหกรณ์ อาจจะส่งผลต่อ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานได้ รวมถึงส่งผลต่อการประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติ งานประจำปีงบประมาณ การประเมินผลของหน่วยงาน ซึ่งสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 มีผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ที่ต้องปรับปรุง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมสหกรณ์สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 โดยเฉพาะปัจจัย ส่วนบุคคล ว่ามีปัจจัยในการทำงานด้านใดที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน รวมถึง

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการสะท้อนปัญหา ในการปฏิบัติงาน และเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติงานให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพกับ บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนการสหกรณ์ให้ สหกรณ์มีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูงเพิ่มขึ้นตามเป้าหมายของกรมส่งเสริม สหกรณ์ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการ และพนักงานราชการ ตำแหน่งนักวิชาการ สหกรณ์และเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ ที่ปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สังกัดกลุ่ม ส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 จำนวน 74 ราย โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด เครื่องมือในการศึกษาใช้แบบสอบถาม ตรวจสอบความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา ได้ค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) เท่ากับ 0.92 และตรวจสอบ ความเชื่อถือได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.95 ในการแปลผลค่าคะแนนที่ได้รับจาก แบบสอบถามเกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ คือ 1.00 - 1.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด 1.51 - 2.50 หมายถึง เห็นด้วยน้อย 2.51 - 3.50 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง 3.51 - 4.50 หมายถึง เห็นด้วย มาก 4.51 - 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด วิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาค่าความถี่ ค่า ร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาโดยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางควบคุมคำ บรรยาย และวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมสหกรณ์ด้วยการใช้สถิติที่การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way ANOVA) โดยมีนัยทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และ
คุณวุฒิการศึกษา (N = 74)

ลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์		จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ	ชาย	29	39.2
	หญิง	45	60.8
อายุ	ต่ำกว่า 30 ปี	13	17.6
	30 – 40 ปี	27	36.5
	41 – 50 ปี	26	35.1
	51 – 60 ปี	8	10.8
สถานภาพ	โสด	50	67.6
	สมรส	24	32.4
ระดับการศึกษา	ต่ำกว่าปริญญาตรี	7	9.5
	ปริญญาตรี	43	58.1
	สูงกว่าปริญญาตรี	24	32.4
คุณวุฒิการศึกษา	บริหารธุรกิจ	38	51.4
	บัญชี	15	20.2
	เศรษฐศาสตร์	7	9.5
	เกษตรศาสตร์	2	2.7
	นิติศาสตร์	3	4
	อื่นๆ	9	12.2
อายุราชการ	ต่ำกว่า 2 ปี	15	20.3
	2 – 5 ปี	20	27
	6 -10 ปี	13	17.6
	11 -15 ปี	11	14.9
	16 -20 ปี	3	4
	20 ปีขึ้นไป	12	16.2

จากตารางที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และคุณวุฒิการศึกษาจำนวน 74 ราย พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.8

เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 30 -40 ปี ร้อยละ 36.5 สถานภาพโสด ร้อยละ 67.6 สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี ร้อยละ 58.1 คุณวุฒิการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ ร้อยละ 51.4 และมีอายุราชการอยู่ที่ 2-5 ปี ร้อยละ 27

ตารางที่ 2 ลักษณะส่วนบุคคลเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ จำแนกตามอายุราชการ ตำแหน่งปัจจุบัน ประเภทสหกรณ์ในความรับผิดชอบ จำนวนสหกรณ์ในความรับผิดชอบ และขนาดสหกรณ์ในความรับผิดชอบ (N = 74)

ปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตำแหน่งปัจจุบัน		
ข้าราชการตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ	25	33.8
ข้าราชการตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ	20	27
ข้าราชการตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการพิเศษ	4	5.4
ข้าราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ปฏิบัติงาน	0	0
ข้าราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ชำนาญงาน	3	4
ข้าราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์อาวุโส	2	2.7
พนักงานราชการตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์	11	14.9
พนักงานราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	9	12.2
ประเภทสหกรณ์ในความรับผิดชอบ		
สหกรณ์ออมทรัพย์	70	34.48
สหกรณ์บริการ	65	32.02
สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน	39	19.21
สหกรณ์ร้านค้า	16	7.88
สหกรณ์การเกษตร	10	4.93
สหกรณ์ประมง	3	1.48
จำนวนประเภทสหกรณ์ ในความรับผิดชอบ		
1 - 2 ประเภท	30	40.5
3 - 4 ประเภท	40	54.1
5 -7 ประเภท	4	5.4

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ขนาดสหกรณ์ในความรับผิดชอบ		
สหกรณ์ขนาดเล็ก (สินทรัพย์น้อยกว่าห้าพันล้านบาท)	73	76.04
สหกรณ์ขนาดใหญ่ (สินทรัพย์ตั้งแต่ห้าพันล้านบาทและ ชุมนุมสหกรณ์)	23	23.96
จำนวนสหกรณ์ในความรับผิดชอบ		
1-3 สหกรณ์	5	6.8
4-6 สหกรณ์	11	14.9
7-9 สหกรณ์	26	35.1
10 สหกรณ์ขึ้นไป	32	43.2

ตารางที่ 2 พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งปัจจุบันเป็นข้าราชการ ตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ ร้อยละ 33.8 มีสหกรณ์ในความรับผิดชอบ 3-4 ประเภท ร้อยละ 54.1 โดยประเภทสหกรณ์ที่รับผิดชอบมากที่สุด คือ สหกรณ์ออมทรัพย์ ร้อยละ 34.38 เป็นสหกรณ์ที่มีขนาดเล็กที่มีสินทรัพย์น้อยกว่าห้าพันล้านบาท ร้อยละ 31.1 และมีความรับผิดชอบสหกรณ์ 10 สหกรณ์ขึ้นไป ร้อยละ 43.2

1. ทศนคติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จากการศึกษา พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.89) โดยให้ความสำคัญกับด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงานเป็นอันดับแรก (ค่าเฉลี่ย = 3.99) รองลงมา คือ ด้านความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.96) ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.94) ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.83) และด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.76) ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ระดับทัศนคติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ต่อปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	ค่าเฉลี่ย	แปลผล	ลำดับที่
1. ด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน	3.96	มาก	2
2. ด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน	3.76	มาก	5
3. ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน	3.94	มาก	3
4. ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน	3.99	มาก	1
5. ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	3.83	มาก	4
ค่าเฉลี่ยรวม	3.89	มาก	

จากตารางที่ 3 เมื่อพิจารณาทัศนคติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 ที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านสามารถสรุปได้ ดังนี้

1.1 ด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการได้ใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.12) รองลงมา คือ การมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญในงานที่ปฏิบัติที่ได้รับมอบหมาย (ค่าเฉลี่ย = 4.09) สามารถวางแผนการปฏิบัติงาน หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ จากการปฏิบัติงานได้สำเร็จ (ค่าเฉลี่ย = 3.93) และลักษณะงานที่ปฏิบัติอยู่ตรงกับความรู้ความสามารถ (ค่าเฉลี่ย = 3.70) ตามลำดับ

1.2 ด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้ความสำคัญกับความเชื่อมั่นในความมั่นคงของหน่วยงานมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.17) รองลงมา คือ มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถในการพัฒนางานที่รับผิดชอบอย่างเต็มที่ (ค่าเฉลี่ย = 3.95) งานที่ได้รับมอบหมายมีส่วนส่งเสริมให้ได้รับความก้าวหน้า และเติบโตในหน้าที่การงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.87) การสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในการทำงานที่เหมาะสมกับผลงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ความยุติธรรมในการพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง เลื่อนขั้นเงินเดือน (ค่าเฉลี่ย = 3.66) โอกาสในการพัฒนาด้านการศึกษาต่อ การฝึกอบรม การประชุม และการเพิ่มประสบการณ์การทำงานอย่างต่อเนื่อง (ค่าเฉลี่ย = 3.63) การเลื่อนขั้นเงินเดือนและการเลื่อนตำแหน่งเป็นไปตามผลงาน ความรู้ และความสามารถ (ค่าเฉลี่ย = 3.58) และเงินเดือนและค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ (ค่าเฉลี่ย = 3.54) ตามลำดับ

1.3 ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้ความสำคัญกับหน่วยงานมีการประชุมชี้แจงนโยบาย เป้าหมาย และแผนงานต่างๆ ให้ทุกคนได้รับทราบโดยทั่วกัน อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.39) รองลงมา คือ หน่วยงานเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานเพื่อกำหนดผู้รับผิดชอบและขอบเขตการทำงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.89) หน่วยงานมีการเก็บรวบรวมองค์ความรู้ การถ่ายทอดประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคลากร (ค่าเฉลี่ย = 3.75) และหน่วยงานมีการกระจายงานและหน้าที่ความรับผิดชอบ อย่างเหมาะสมตรงตามตำแหน่ง (ค่าเฉลี่ย = 3.74) ตามลำดับ

1.4 ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้ความสำคัญกับการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และหัวหน้างานมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.24) รองลงมา คือ เมื่อเกิดปัญหาจากการปฏิบัติงาน ได้รับความช่วยเหลือ เกื้อกูลจากเพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และหัวหน้างาน (ค่าเฉลี่ย = 4.17) การยอมรับในการปฏิบัติงานจากเพื่อนร่วมงาน ผู้ใต้บังคับบัญชา และหัวหน้างาน (ค่าเฉลี่ย = 4.16) ความสัมพันธ์ที่ดีกับคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ฝ่ายจัดการ และสมาชิกสหกรณ์ที่รับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย = 4.06) การยอมรับในการปฏิบัติงานจากคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ ฝ่ายจัดการ และสมาชิกสหกรณ์ที่รับผิดชอบ (ค่าเฉลี่ย = 3.98) และมีโอกาสในการแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมในงานที่รับผิดชอบ และได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในหน่วยงาน (ค่าเฉลี่ย = 3.93) ตามลำดับ

1.5 ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้ความสำคัญกับสถานที่ทำงานมีความปลอดภัย สะอาดเรียบร้อย สวยงาม และสะดวกสบายในการทำงานมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.17) รองลงมา คือ การจัดอาคาร สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกอย่างเป็นสัดส่วน (ค่าเฉลี่ย = 3.93) อุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงานที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน เช่น โน้ตบุ๊ก คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร เป็นต้น ที่มีคุณภาพ เพียงพอ และเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 3.67) และการสนับสนุนยานพาหนะ อุปกรณ์ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างเพียงพอและเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 3.55) ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมสหกรณ์ที่ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยการทดสอบสมมติฐานทางสถิติ พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ได้แก่ ระดับการศึกษา คุณวุฒิการศึกษา อายุราชการ และตำแหน่งปัจจุบันที่แตกต่างกันก่อให้เกิดประสิทธิภาพการปฏิบัติงานด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.1 ระดับการศึกษาที่ต่างกัน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญาตรี มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความรู้ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงและก้าวหน้า ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน แตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษาที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ (N=74)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	การศึกษา	N	\bar{X}	SD	F	Sig.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน	ต่ำกว่าป.ตรี	7	3.10	0.45	12.65	0.00***
	ป.ตรี	43	3.93	0.58		
	สูงกว่าป.ตรี	24	4.27	0.48		
	รวม	74	3.96	0.62		
2. ด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน	ต่ำกว่าป.ตรี	7	2.87	0.59	8.830	0.00***
	ป.ตรี	43	3.78	0.60		
	สูงกว่าป.ตรี	24	3.98	0.64		
	รวม	74	3.76	0.68		
3. ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน	ต่ำกว่าป.ตรี	7	3.53	0.56	1.784	0.17
	ป.ตรี	43	3.98	0.59		
	สูงกว่าป.ตรี	24	4.00	0.62		
	รวม	74	3.94	0.61		
4. ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน	ต่ำกว่าป.ตรี	7	3.38	0.34	5.42	0.06*
	ป.ตรี	43	4.04	0.50		
	สูงกว่าป.ตรี	24	4.06	0.55		
	รวม	74	3.99	0.54		
5. ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	ต่ำกว่าป.ตรี	7	3.28	0.39	3.99	0.23
	ป.ตรี	43	3.90	0.55		
	สูงกว่าป.ตรี	24	3.86	0.54		
	รวม	74	3.83	0.56		

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับการศึกษาคือปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงานที่แตกต่างกัน ใช้วิธีทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อทดสอบความต่างเป็นรายคู่ แสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ของปัจจัยก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน จำแนกตามระดับการศึกษา (N=74)

ระดับการศึกษา	ค่าเฉลี่ย	ผลการทดสอบ		
		ต่ำกว่า ป.ตรี	ป.ตรี	สูงกว่าป.ตรี
ต่ำกว่า ป.ตรี	3.38		0.02**	0.03**
ป.ตรี	4.04	0.02**		0.91
สูงกว่าป.ตรี	4.06	0.03**	0.91	

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 5 แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงานแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรี และการศึกษาในระดับสูงกว่าปริญญาตรี

2.2 คุณวุฒิการศึกษาที่ต่างกัน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีคุณวุฒิการศึกษา ด้านอื่นๆ ได้แก่ การโรงแรมและการท่องเที่ยว ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การตลาด รัฐประศาสนศาสตร์ สื่อสารมวลชน การขาย และคอมพิวเตอร์ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงและก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่ คุณวุฒิการศึกษาด้านบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านคุณวุฒิการศึกษาที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ (N=74)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	คุณวุฒิ การศึกษา	N	\bar{X}	SD	F	Sig.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจใน การปฏิบัติงาน	บริหารธุรกิจ	38	4.03	0.56	1.039	0.40
	บัญชี	7	4.10	0.71		
	เศรษฐศาสตร์	15	3.88	0.57		
	เกษตรศาสตร์	2	3.62	1.23		
	นิติศาสตร์	3	4.33	0.57		
	อื่นๆ	9	3.96	0.77		
	รวม	74	3.96	0.62		
2. ด้านความมั่นคงก้าวหน้า และขวัญกำลังใจในการ ปฏิบัติงาน	บริหารธุรกิจ	38	3.91	0.52	4.68	0.01***
	บัญชี	7	3.98	0.82		
	เศรษฐศาสตร์	15	3.65	0.72		
	เกษตรศาสตร์	2	3.62	0.00		
	นิติศาสตร์	3	4.45	0.50		
	อื่นๆ	9	2.95	0.62		
	รวม	74	3.76	0.68		
3. ด้านนโยบายและการ บริหารงานของหน่วยงาน	บริหารธุรกิจ	38	3.88	0.57	2.81	0.23
	บัญชี	7	4.39	0.55		
	เศรษฐศาสตร์	15	3.98	0.65		
	เกษตรศาสตร์	2	4.00	0.35		
	นิติศาสตร์	3	4.66	0.57		
	อื่นๆ	9	3.52	0.47		
	รวม	74	3.94	0.61		
4. ด้านความสัมพันธ์กับบุคคล ในการทำงาน	บริหารธุรกิจ	38	3.99	0.49	2.05	0.81
	บัญชี	7	4.04	0.46		
	เศรษฐศาสตร์	15	4.10	0.58		
	เกษตรศาสตร์	2	4.25	0.70		
	นิติศาสตร์	3	4.46	0.41		
	อื่นๆ	9	3.54	0.59		
	รวม	74	3.99	0.54		

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	คุณวุฒิการศึกษา	N	\bar{X}	SD	F	Sig.
5. ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	บริหารธุรกิจ	38	3.82	0.49	2.08	0.78
	บัญชี	7	3.78	0.54		
	เศรษฐศาสตร์	15	3.95	0.65		
	เกษตรศาสตร์	2	3.87	0.17		
	นิติศาสตร์	3	4.58	0.52		
	อื่นๆ	9	3.47	0.57		
	รวม	74	3.83	0.56		

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 6 พบว่า คุณวุฒิการศึกษา คือ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงและก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ใช้วิธีทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อทดสอบความต่างเป็นรายคู่ แสดงในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ของปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ด้านความมั่นคงและก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานจำแนกตามคุณวุฒิการศึกษา (N=74)

คุณวุฒิการศึกษา	ค่าเฉลี่ย	ผลการทดสอบ					
		บริหารธุรกิจ	บัญชี	เศรษฐศาสตร์	เกษตรศาสตร์	นิติศาสตร์	อื่นๆ
บริหารธุรกิจ	3.91	1	0.78	0.15	0.51	0.14	0.00***
บัญชี	3.98	0.78	1	0.23	0.46	0.26	0.00***
เศรษฐศาสตร์	3.65	0.15	0.23	1	0.95	0.40	0.00***
เกษตรศาสตร์	3.62	0.51	0.46	0.95	1	0.13	0.16
นิติศาสตร์	4.45	0.14	0.26	0.40	0.13	1	0.00***
อื่นๆ	2.95	0.00***	0.00***	0.00***	0.16	0.00***	1

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาด้านอื่นๆ มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงและก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน

แตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่คุณวุฒิการศึกษาด้าน บริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ และนิติศาสตร์

2.3 อายุราชการที่ต่างกัน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการต่ำกว่า 2 ปี มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงานแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการ 11-15 ปี อายุราชการ 6-10 ปี และอายุราชการ 20 ปีขึ้นไป นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการ 2-5 ปี มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงานแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการ 20 ปีขึ้นไป แสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอายุราชการก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ (N=74)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	อายุราชการ	N	\bar{X}	SD	F	Sig.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน	ต่ำกว่า 2 ปี	15	3.58	0.53	2.44	0.04*
	2 – 5 ปี	20	3.90	0.65		
	6 – 10 ปี	13	4.11	0.50		
	11 -15 ปี	11	4.04	0.67		
	16 -20 ปี	3	3.83	0.76		
	20 ปีขึ้นไป	12	4.33	0.52		
	รวม	74	3.96	0.62		
2. ด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน	ต่ำกว่า 2 ปี	15	3.65	0.56	0.33	0.89
	2 – 5 ปี	20	3.89	0.70		
	6 – 10 ปี	13	3.85	0.47		
	11 -15 ปี	11	3.71	0.85		
	16 -20 ปี	3	3.62	0.69		
	20 ปีขึ้นไป	12	3.67	0.86		
	รวม	74	3.76	0.68		

ตารางที่ 8 (ต่อ)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	อายุราชการ	N	\bar{X}	SD	F	Sig.
3. ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน	ต่ำกว่า 2 ปี	15	4.03	0.54	0.15	0.97
	2 – 5 ปี	20	3.91	0.61		
	6 – 10 ปี	13	3.90	0.73		
	11 -15 ปี	11	4.00	0.64		
	16 -20 ปี	3	3.75	0.75		
	20 ปีขึ้นไป	12	3.93	0.60		
	รวม	74	3.94	0.61		
4. ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน	ต่ำกว่า 2 ปี	15	4.03	0.52	1.04	0.39
	2 – 5 ปี	20	4.12	0.47		
	6 – 10 ปี	13	3.98	0.51		
	11 -15 ปี	11	3.85	0.54		
	16 -20 ปี	3	3.43	0.51		
	20 ปีขึ้นไป	12	3.98	0.67		
	รวม	74	3.99	0.54		
5. ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	ต่ำกว่า 2 ปี	15	3.91	0.62	1.10	0.36
	2 – 5 ปี	20	3.95	0.55		
	6 – 10 ปี	13	3.76	0.51		
	11 -15 ปี	11	3.68	0.43		
	16 -20 ปี	3	3.25	0.25		
	20 ปีขึ้นไป	12	3.89	0.66		
	รวม	74	3.83	0.56		

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 8 พบว่า อายุราชการคือปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ใช้วิธีทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อทดสอบความต่างเป็นรายคู่ แสดงในตารางที่ 9

ตารางที่ 9 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ของปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงาน จำแนกตามอายุราชการ (N=74)

อายุราชการ	ค่าเฉลี่ย	ผลการทดสอบ					
		ต่ำกว่า 2 ปี	2 - 5 ปี	6 - 10 ปี	11 -15 ปี	16 -20 ปี	20 ปีขึ้นไป
ต่ำกว่า 2 ปี	3.58	1	0.12	0.02*	0.05*	0.50	0.00*
2 - 5 ปี	3.90	0.12	1	0.31	0.51	0.85	0.05*
6 - 10 ปี	4.11	0.02*	0.31	1	0.75	0.46	0.36
11 -15 ปี	4.04	0.05*	0.51	0.77	1	0.58	0.25
16 -20 ปี	3.83	0.50	0.85	0.46	0.58	1	0.19
20 ปีขึ้นไป	4.33	0.00*	0.05*	0.36	0.25	0.19	1

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 9 แสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการต่ำกว่า 2 ปี มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงานแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการ 11 - 15 ปี อายุราชการ 6 -10 ปี และอายุราชการ 20 ปีขึ้นไป นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการ 2 - 5 ปี มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงานแตกต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการ 20 ปีขึ้นไป

2.4 ตำแหน่งปัจจุบันที่ต่างกัน พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงและก้าวหน้า ด้านขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงานที่แตกต่างกัน ดังตารางที่ 10

ตารางที่ 10 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลด้านตำแหน่งปัจจุบันที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ (N=74)

ประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงาน	ตำแหน่งปัจจุบัน	N	\bar{X}	SD	F	Sig.
1. ด้านความรู้ความเข้าใจใน การปฏิบัติงาน	นักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ	25	3.77	0.59	5.26	0.00***
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ	20	4.20	0.41		
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการพิเศษ	4	4.62	0.47		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ปฏิบัติงาน	0	0	0		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ชำนาญงาน	3	4.50	0.50		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์อาวุโส	2	3.75	0.35		
	นักวิชาการสหกรณ์	11	4.15	0.61		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	9	3.30	0.55		
	รวม	74	3.96	0.62		
2. ด้านความมั่นคงก้าวหน้า และขวัญกำลังใจในการ ปฏิบัติงาน	นักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ	25	3.90	0.62	3.75	0.03**
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ	20	3.84	0.62		
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการพิเศษ	4	4.56	0.46		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ปฏิบัติงาน	0	0	0		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ชำนาญงาน	3	3.37	0.78		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์อาวุโส	2	3.56	0.61		
	นักวิชาการสหกรณ์	11	3.77	0.54		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	9	3.02	0.63		
	รวม	74	3.76	0.68		
3. ด้านนโยบายและการ บริหารงานของหน่วยงาน	นักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ	25	3.95	0.57	1.26	0.28
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ	20	3.95	0.62		
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการพิเศษ	4	4.62	0.32		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ปฏิบัติงาน	0	0	0		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ชำนาญงาน	3	3.91	0.38		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์อาวุโส	2	3.62	0.53		
	นักวิชาการสหกรณ์	11	3.97	0.75		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	9	3.66	0.58		
	รวม	74	3.94	0.61		

ตารางที่ 10 (ต่อ)

ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	ตำแหน่งปัจจุบัน	N	\bar{X}	SD	F	Sig.
4. ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน	นักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ	25	4.12	0.42	3.42	0.00***
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ	20	3.91	0.55		
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการพิเศษ	4	4.37	0.35		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ปฏิบัติงาน	0	0	0		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ชำนาญงาน	3	4.36	0.47		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์อาวุโส	2	3.60	0.56		
	นักวิชาการสหกรณ์	11	4.12	0.63		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	9	3.42	0.38		
	รวม	74	3.99	0.54		
5. ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน	นักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ	25	4.01	0.57	2.38	0.38
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการ	20	3.70	0.51		
	นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการพิเศษ	4	4.18	0.55		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ปฏิบัติงาน	0	0	0		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ชำนาญงาน	3	4.16	0.52		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์อาวุโส	2	3.62	0.53		
	นักวิชาการสหกรณ์	11	3.88	0.56		
	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	9	3.36	0.41		
	รวม	74	3.83	0.56		

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10

จากตารางที่ 10 พบว่า ตำแหน่งปัจจุบันคือปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน 1)ด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน 2) ด้านความมั่นคงและก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน และ 3) ด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงานที่แตกต่างกัน โดยใช้วิธีทดสอบแบบ Least Significant Difference (LSD) เพื่อทดสอบความต่างเป็นรายคู่ แสดงในตารางที่ 11-13

ตารางที่ 11 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ของปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความรู้และความเข้าใจในการปฏิบัติงาน จำแนกตามตำแหน่งปัจจุบัน (n=74)

ตำแหน่งปัจจุบัน	ค่าเฉลี่ย	ผลการทดสอบ						
		ปฏิบัติการ	ชำนาญการ	ชำนาญการพิเศษ	ชำนาญงาน	อาวุโส	นักวิชาการสหกรณ์	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์
ปฏิบัติการ	3.77	1	0.00*	0.00*	0.02*	0.96	0.04*	0.02*
ชำนาญการ	4.20	0.00*	1	0.15	0.36	0.26	0.84	0.00*
ชำนาญการพิเศษ	4.62	0.00*	0.15	1	0.76	0.06	0.14	0.00*
ชำนาญงาน	4.50	0.02*	0.36	0.76	1	0.13	0.33	0.00*
อาวุโส	3.75	0.96	0.26	0.06	0.13	1	0.32	0.29
นักวิชาการสหกรณ์	4.15	0.04*	0.84	0.14	0.33	0.32	1	0.00*
เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	3.30	0.02*	0.00*	0.00*	0.00*	0.29	0.00*	1

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 12 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ของปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงและก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน จำแนกตามตำแหน่งปัจจุบัน (n=74)

ตำแหน่งปัจจุบัน	ค่าเฉลี่ย	ผลการทดสอบ						
		ปฏิบัติการ	ชำนาญการ	ชำนาญการพิเศษ	ชำนาญงาน	อาวุโส	นักวิชาการสหกรณ์	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์
ปฏิบัติการ	3.90		0.76	0.05*	0.16	0.45	0.57	0.00*
ชำนาญการ	3.84	0.76		0.37	0.22	0.54	0.76	0.00*
ชำนาญการพิเศษ	4.56	0.05*	0.37		0.01*	0.06	0.03*	0.00*
ชำนาญงาน	3.37	0.16	0.22	0.01*		0.74	0.32	0.40
อาวุโส	3.56	0.45	0.54	0.06	0.74		0.65	0.57
นักวิชาการสหกรณ์	3.77	0.57	0.76	0.03*	0.33	0.65		0.00*
เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	3.02	0.00*	0.00*	0.00*	0.40	0.27	0.00*	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 13 ผลการทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่ของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน จำแนกตำแหน่งปัจจุบัน (n=74)

ตำแหน่งปัจจุบัน	ค่าเฉลี่ย	ผลการทดสอบ						
		ปฏิบัติการ	ชำนาญการ	ชำนาญการพิเศษ	ชำนาญงาน	อาวุโส	นักวิชาการสหกรณ์	เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์
ปฏิบัติการ	4.12		0.15	0.34	0.42	0.15	0.98	0.00*
ชำนาญการ	3.91	0.15		0.09	0.14	0.40	0.24	0.01*
ชำนาญการพิเศษ	4.37	0.34	0.09		0.98	0.07	0.39	0.00*
ชำนาญงาน	4.36	0.42	0.14	0.98		0.09	0.45	0.00*
อาวุโส	3.60	0.15	0.40	0.07	0.09		0.16	0.64
นักวิชาการสหกรณ์	4.12	0.98	0.24	0.39	0.45	0.16		0.00*
เจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์	3.42	0.00*	0.01*	0.00*	0.00*	0.00*	0.64	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์

3.1 ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ 1) ด้านบุคลากร พบว่า โครงสร้างของหน่วยงานและอัตรากำลังไม่เพียงพอต่อภาระงาน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ยังขาดความรู้ความเข้าใจและขาดประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน 2) ด้านวัสดุอุปกรณ์ พบว่า การจัดหาหนังสือ วัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน และอุปกรณ์สำนักงานไม่มีความเพียงพอกับจำนวนของบุคลากร รวมถึงที่จัดเก็บเอกสารไม่เพียงพอ 3) ด้านการจัดการ พบว่า ภาระงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีปริมาณงานมากเกินไป การทำงานมีความซ้ำซ้อน และปัญหาของระบบการทำงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ และ 4) ด้านอื่นๆ พบว่า ปัญหาการดำเนินงานของเคสสถานส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์

3.2 ข้อเสนอแนะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ จากผลการศึกษา มีข้อเสนอแนะใน 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบุคลากร ควรมีการปรับโครงสร้างของหน่วยงานตามการทำงานจริง เพิ่มอัตรากำลังให้เพียงพอและกระจายงานให้มีความเหมาะสม เท่าเทียมกัน รวมถึงการจัดประชุมหารือร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อสะท้อนข้อเท็จจริงและปัญหาในการปฏิบัติงาน 2) ด้านงบประมาณ ขาดการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อจัดจ้างยานพาหนะ

ราชการ 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ควรจัดให้อุปกรณ์สำนักงานเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์เพียงพอและทันสมัย 4) ด้านการจัดการ ควรมีการบูรณาการข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลในระบบงานที่เชื่อมโยงกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงาน และ 5) ด้านอื่นๆ พบว่า เป็นข้อเสนอแนะไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการลดการจัดตั้งสหกรณ์บริการประเภทเคหสถาน เพื่อป้องกันปัญหาในการบริหารจัดการสหกรณ์ ลดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์

4. เสนอแนวทางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพ

4.1 ด้านบุคลากร ได้แก่ ควรจัดให้มีการสำรวจปัญหาในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อสะท้อนข้อเท็จจริงและนำผลการสำรวจมาใช้เป็นข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางการปรับโครงสร้าง และการจัดสรรอัตรากำลังของหน่วยงาน และควรจัดทำโครงการพัฒนาบุคลากรภายในสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2

4.2 ด้านงบประมาณ ได้แก่ กรมส่งเสริมสหกรณ์ควรจัดสรรงบประมาณให้ครอบคลุมกับการบริหารของสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ และควรมีการประชาสัมพันธ์หลักเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติในการเบิกค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ราชการ

4.3 ด้านวัสดุ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก ควรจัดให้มียานพาหนะของทางราชการให้เพียงพอต่อจำนวนบุคลากรภายในหน่วยงาน เพื่ออำนวยความสะดวกในการเดินทางไปปฏิบัติหน้าที่ราชการของบุคลากร และให้การสนับสนุนอุปกรณ์สำนักงาน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ให้เพียงพอและทันสมัย

4.4 ด้านการจัดการ การประสานงานภายในหน่วยงานควรจัดให้มีรูปแบบการปฏิบัติงานที่เป็นขั้นตอน และควรมีการประชาสัมพันธ์หลักเกณฑ์หรือหลักปฏิบัติในการเบิกค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่ออกไปปฏิบัติงาน

การวิจารณ์ผลและสรุปประเด็นสำคัญ

จากการศึกษา ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 ประกอบกับการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทศนคติของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 ที่มีต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จากการศึกษ พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริม

สหกรณ์ให้ความสำคัญกับปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับด้านความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงานเป็นอันดับแรก รองลงมา คือ ด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน ด้านนโยบายและการบริหารงานของหน่วยงาน ด้านสภาพแวดล้อมในการปฏิบัติงาน และด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุรณี สุริยไชย (2564) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร มีการรับรู้และให้ความสำคัญเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า เมื่อความสำเร็จเกี่ยวกับปัจจัยจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน เพิ่มสูงขึ้น ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากรจะเพิ่มตามไปด้วย กล่าวคือ ปัจจัยจูงใจ ปัจจัยค้ำจุน มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธินันท์ บุญเรือง (2561) เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่า 1) ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุนมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอุษา เฟื่องประยูร (2558) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านนิเทศงานและการปกครองบังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน ด้านความมั่นคงในงาน ด้านความสำเร็จในงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานที่ทำ ด้านความรับผิดชอบ ด้านเงินเดือน และสวัสดิการ อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ปัจจัยส่วนบุคคลของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ได้แก่ ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน คุณวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกัน อายุราชการที่แตกต่างกัน และตำแหน่งปัจจุบันที่แตกต่างกันเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันดังต่อไปนี้

2.1 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ซึ่งผลวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า ความแตกต่างของระดับการศึกษา

ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีผลก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานและด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน อาจเนื่องด้วยลักษณะงานของการส่งเสริมสหกรณ์ต้องอาศัยความรู้ทางวิชาการและทักษะในงานที่หลากหลาย ไม่ตรงกับความรู้ความสามารถ ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีอาจจะยังขาดความรู้และความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน จากการเลื่อนขั้นเงินเดือน และการเลื่อนตำแหน่งเป็นไปตามผลงาน ความรู้ และความสามารถ และการได้รับเงินเดือนและค่าตอบแทนจากการปฏิบัติงานเหมาะสมกับความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาคณาธิป จันทรสง่า (2561) เรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงาน เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร พบว่า ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน

2.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาแตกต่างกันมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ความแตกต่างของคุณวุฒิการศึกษาของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาอื่นๆ ได้แก่ การโรงแรมและการท่องเที่ยว ศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์ การตลาด รัฐประศาสนศาสตร์ สื่อสารมวลชน การขาย และคอมพิวเตอร์ มีผลก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานต่างจากผู้ที่มีคุณวุฒิด้านบริหารธุรกิจ บัญชี เศรษฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ เนื่องด้วยงานที่ได้รับมอบหมายมีส่วนส่งเสริมให้ได้รับความก้าวหน้าและเติบโตในหน้าที่การงาน รวมถึงการสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในการทำงานที่เหมาะสมกับผลงาน ซึ่งลักษณะของงานอาจไม่ตรงตามคุณวุฒิที่ศึกษามา ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีคุณวุฒิการศึกษาอื่นๆ ยังขาดความรู้และความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้การกำหนดคุณวุฒิการศึกษาของตำแหน่งของพนักงานราชการ เจ้าหน้าที่พนักงานส่งเสริมสหกรณ์ควรกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกับตำแหน่งงานของข้าราชการตามมาตรฐานการกำหนดตำแหน่งของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน จะทำให้การสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ตรงกับความต้องการของหน่วยงานมากขึ้น

2.3 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการแตกต่างกันมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ซึ่งผลวิจัยสามารถอธิบายได้ว่า ความแตกต่างของอายุราชการของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์มีผลก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้าน

ความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน อาจเนื่องด้วยลักษณะงานของการส่งเสริมสหกรณ์ต้องอาศัยความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ ทำให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการต่ำกว่า 2 ปี และอายุราชการระหว่าง 2 - 5 ปี อาจจะยังขาดความรู้และความเข้าใจในงานที่ปฏิบัติซึ่งต่างจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีอายุราชการ 6 - 10 ปี, 11 -15 ปี และ 20 ปีขึ้นไป ที่มีประสบการณ์ การปฏิบัติงานที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ อ้วนแก้ว และบุญญาพร แก้ว ยม (2564) เรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน กรณีศึกษาพนักงานบริษัทโมเดิร์น เทรนด์ในจังหวัดพิษณุโลก โดยปัจจัยส่วนบุคคลในด้านระยะเวลาที่ปฏิบัติงานที่แตกต่างกันมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกัน

2.4 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีตำแหน่งปัจจุบันแตกต่างกันมีปัจจัยที่ก่อให้เกิด ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกัน ผลวิจัยอธิบายได้ว่า ความแตกต่างของตำแหน่ง ปัจจุบันของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่เป็นข้าราชการตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่เป็นพนักงานราชการตำแหน่งเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานในด้านความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน รวมถึงด้าน ความมั่นคงและก้าวหน้าและขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และด้านความสัมพันธ์กับบุคคลใน การทำงาน เนื่องด้วยตำแหน่งนักวิชาการสหกรณ์ปฏิบัติการ เป็นตำแหน่งแรกรับบรรจุของ ข้าราชการ อาจส่งผลต่อความสัมพันธ์กับบุคคลในการทำงาน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ อาจยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน เมื่อเทียบกับตำแหน่งทางวิชาการอื่น และตำแหน่งเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ เป็นตำแหน่งพนักงานราชการที่ระดับการศึกษาต่ำกว่า ปริญญาตรี และมีคุณวุฒิการศึกษาที่หลากหลาย ทำให้อาจจะยังขาดความรู้และความเข้าใจใน งานที่ปฏิบัติ และลักษณะงานไม่ตรงกับกับความรู้ความสามารถ ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคงและ ก้าวหน้าในการปฏิบัติงานด้วย ทั้งนี้อาจจะต้องส่งเสริมประสบการณ์ในการปฏิบัติงานต่อไป ซึ่ง สอดคล้องกับสุทธินันท์ บุญเรือง (2561) ที่พบว่า เจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่มีคุณลักษณะส่วน บุคคลแตกต่างกันมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ยกเว้นด้านตำแหน่งในการ ปฏิบัติงานที่พบว่า นักวิชาการสหกรณ์ชำนาญการและเจ้าพนักงานส่งเสริมสหกรณ์ชำนาญการมี ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากกว่าบุคลากรในตำแหน่งงานอื่น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1.1 ด้านบุคลากร 1) กรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรให้ความสำคัญกับโครงสร้างและอัตรากำลังของหน่วยงาน ควรมีการสำรวจปัญหาในการปฏิบัติงานของบุคลากรในแต่ละหน่วยงาน หรือจัดการประชุมหารือร่วมกัน เพื่อเปิดโอกาสให้บุคลากรในแต่ละหน่วยงานมีส่วนร่วมในการกำหนดโครงสร้างด้วย เพื่อสะท้อนปัญหาและนำข้อเท็จจริงมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดแนวทางการวางแผนการบริหารบุคคล รวมถึงการจัดสรรอัตรากำลังให้เพียงพอกับปริมาณงาน นอกจากนี้ กรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมความรู้ความสามารถและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร เนื่องจากงานด้านการส่งเสริมสหกรณ์ เป็นงานที่ต้องใช้ความรู้ที่หลากหลายร่วมกัน เช่น การสหกรณ์ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง การเงิน การบัญชี เป็นต้น หน่วยงานจึงควรจัดให้มีโครงการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างบุคลากรภายในหน่วยงาน การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในหน่วยงาน หรือ Knowledge Management (KM) เพื่อให้บุคลากรในหน่วยงานเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น และ 2) สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรภายในหน่วยงาน โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ที่เป็นข้าราชการบรรจุใหม่ และพนักงานราชการ เพื่อเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติงาน เพิ่มพูนทักษะในการส่งเสริมสหกรณ์ รวมถึงการจัดโครงการอบรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ ทั้งนี้ ควรมีการสำรวจความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ รวมถึงตำแหน่งอื่นๆ ภายในหน่วยงานด้วย

1.2 ด้านงบประมาณ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรสำรวจความต้องการของบุคลากรเพื่อนำไปวางแผนงานงบประมาณประจำปีให้ครอบคลุมการปฏิบัติงานของบุคลากรในหน่วยงาน ทั้งการจัดซื้อจัดจ้าง ครุภัณฑ์ เครื่องใช้สำนักงาน การบริหารงานบุคคล รวมถึงการบริหารค่าตอบแทนให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากร

1.3 ด้านวัสดุ อุปกรณ์อำนวยความสะดวก สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์ กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรจัดสรรอุปกรณ์สำนักงานต่างๆ เช่น คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร วัสดุต่างๆ ให้เพียงพอต่อจำนวนบุคลากร เพื่ออำนวยความสะดวก

ความสะดวกให้แก่การปฏิบัติงาน โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ ควรมีความทันสมัย รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ เพื่อรองรับระบบการทำงานของกรมส่งเสริมสหกรณ์ และการจัดราชการให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งานเพื่ออำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่ปฏิบัติงานของบุคลากร

1.4 ด้านการจัดการ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานครพื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 และกรมส่งเสริมสหกรณ์ ควรมีแนวทางการบริหารงานที่ชัดเจน การกำหนดขั้นตอนการทำงาน และหลักเกณฑ์การทำงานควรเป็นมาตรฐานเดียวกัน ลดลำดับขั้นตอนการทำงานของบุคลากร และการบูรณาการข้อมูลในระบบงานที่เชื่อมโยงกัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการปฏิบัติงานและแบ่งเบาภาระของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากร

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการทำงานเพิ่มขึ้น

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการประเมินสภาพการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคของบุคลากรเฉพาะแต่ละหน่วยงาน เพื่อนำปัญหาและอุปสรรคมาดำเนินการปรับปรุงแก้ไข บูรณาการในการพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานต่อไป

2.3 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อได้ข้อมูลที่เป็นจริงตามความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์มากที่สุด เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลมาพัฒนาและกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ต่อไป

2.4 ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยด้านอื่นๆ หรือปัจจัยที่มีผลต่อหรือมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจมีความเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ และการใช้สถิติขั้นสูงในการวิเคราะห์เพื่อความครอบคลุม ถูกต้องและแม่นยำ สามารถนำผลที่ได้ไปกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.5 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ เฉพาะสำนักงานส่งเสริมสหกรณ์กรุงเทพมหานคร พื้นที่ 1 และพื้นที่ 2 เท่านั้น ควรมีการขยายขอบเขตของประชากรให้ครอบคลุมมากขึ้น อาทิเช่นเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์จากสำนักงานสหกรณ์จังหวัดต่างๆ เพื่อให้

ได้ความแตกต่างด้านปัจจัยส่วนบุคคล ความคิดเห็น รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมสหกรณ์. (2566). *ปริมาณธุรกิจสหกรณ์*. สืบค้นจาก <https://bigdata.cpd.go.th/>.
- จุฑามาศ อ้วนแก้ว และบุญญาพร แก้วยม. (2564). *ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน กรณีศึกษาพนักงานบริษัทโมเดิร์นเทรดในจังหวัดพิษณุโลก*. บทความวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. พิษณุโลก
- พระมหาคณาธิบ จันทรสง่า. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานเขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร*. สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐประศาสนศาสตร์) มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพมหานคร
- บุรณี สุริยไชย. (2564). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่กรมศุลกากร*. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบรมคัมแห่ง, กรุงเทพมหานคร
- สุทธินันท์ บุญเรือง. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์สำนักงานสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่*. การค้นคว้าอิสระปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี
- อุษา เพ็ญประยูร. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตอำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Effect of Egg Storage Periods and Broiler Grandparent Stock Age on Chick Quality

Nattaphon Sedwong¹, Monticha Putsakum^{2*}, Warinthorn Maneerat²,

¹ Chaiyaphum Hatchery, CPF (Thailand) Public Company Limited, Mueng Chaiyaphum, Chaiyaphum, 36000

²Agricultural Resources Management, School of Agriculture and Cooperatives,
Sukhothai Thammathirat Open University, Pak Kret, Nonthaburi 11120, Thailand.

*Corresponding author: mputsakum@gmail.com

ABSTRACT

The objective of this study was to examine the effect of egg storage periods and the age of broiler grandparent stock on chick quality. The experiment was conducted using a 4x3 factorial design in a Randomized Complete Block Design (RCBD). It involved four different egg storage periods (7, 14, 21, and 28 days) and three age groups of broiler grandparent stock (30, 40, and 50 weeks old). The experiment took place in two houses within a closed system (blocks). A total of 6,048 eggs per house were collected from broiler grandparent stock. There were 12 treatment combinations, and each combination had 3 replicates with 168 eggs per replicate. The data were statistically analyzed using ANOVA, and the differences among the mean values were compared using Duncan's New Multiple Range Test. The findings indicated that eggs stored for 7 days had the highest Pasgar score ($p < 0.05$). Eggs stored for 14 days resulted in the longest chicks, while eggs stored for 28 days led to the heaviest chicks and the highest chick yield percentage ($p < 0.05$). Additionally, the eggs from grandparent stock at 30 weeks of age had the highest Pasgar score ($p < 0.05$). The eggs from grandparent stock at 50 weeks of age had the highest chick weight, chick yield percentage, and chick length ($p < 0.05$). In conclusion, hatching eggs should be stored for no more than 14 days and can be collected from broiler grandparent stock at 30, 40, and 50 weeks of age because this will result in the optimum quality of chicks including chick weight, chick length, chicken yield, and Pasgar score.

Keywords: Egg storage periods, Broiler grandparent stock age, Chick quality

INTRODUCTION

Chick quality is critical for the success of hatcheries and poultry productivity. Hatcheries aim to maximize hatchability and chick production. The total length of egg storage can vary between 1-3 weeks due to varying market demands for day-old chicks in the poultry industry and maximum hatchery capacity (Hassan et al., 2005; Kuurman et al., 2002). The quality of day-old chicks is influenced by pre-incubation and incubation factors. Pre-incubation factors include breeder's age, strain, health, nutrition, egg quality, disinfectants, and egg storage periods (Elibol, Peak, & Brake, 2002; Tona et al., 2005). Incubation factors include temperature, humidity, ventilation, and egg-turning frequency (Elibol & Brake, 2006). The duration of egg storage is crucial for both hatchability and chick quality. Therefore, it's important to store the eggs in an optimal environment. If the storage period is less than 4 days, keep the temperature between 20-25°C. For storage periods of 4-7 days, maintain a temperature of 16-17°C, and for storage periods longer than 7 days, the temperature should be 10-12°C (Meijerhof, 1994). The relative humidity in the storage room should be between 70-85%.

Tercic et al. (2016) studied the effect of egg storage periods on chick quality and found that egg storage periods longer than 7 days had the lowest chick weight and length compared to storage periods of less than 7 days ($p < 0.05$). In a study by Decuypere & Bruggeman (2007), it was found that longer periods of egg storage can affect various physiological parameters of embryonic development. These include heat production, metabolism, gas exchange (O_2 and CO_2), as well as hormonal balances related to thyroid hormones (triiodothyronine, T_3 ; thyroxine, T_4 ; triiodothyronine: thyroxine ratio) and corticosterone. These factors are crucial for the development and survival of the embryo during the incubation period. In addition, the breeder's age influenced chick quality because it affected egg weight, embryo weight, and embryo organ weight. These factors had an impact on chick

quality. In a study by Christensen et al. (2001), it was found that egg weight and egg storage periods have the most significant influence on chick weight after hatching. Additionally, Rifkhan, Gamlath & Adikari (2016) investigated the effect of breeder's age on chick quality and found that older breeders (more than 45 weeks of age) had higher chick weight compared to prime and young breeders ($p < 0.05$). The majority of research studies focus on the effect of egg storage periods and broiler parent stock age on chick quality (Peebles et al., 2000; Hamidu et al., 2011; Tercic & Pestotnik, 2016; Jabbar & Yousaf, 2017). However, there are very few research studies on the broiler grandparent stock. Therefore, this research was conducted to study the effect of egg storage periods and broiler grandparent stock age on chick quality.

MATERIALS AND METHODS

Experimental Design

A total of 6,048 eggs per house were collected from broiler grandparent stock. The experiments followed a 4x3 factorial design within a randomized complete block design (RCBD), with four different egg storage periods (7, 14, 21, and 28 days) and three different ages of the broiler grandparent stock (30, 40, and 50 weeks). The experiments took place in two houses within a closed system (blocks). There were 12 different treatment combinations, each with 3 replicates, and 168 eggs per replicate. The broiler grandparent stock was housed in a closed system with an evaporative cooling system (EVAP). The male to female ratio was 1:10, and the broiler grandparent stock was kept under similar environmental and management conditions, including temperature program, ventilation system, lighting schedule, water, and feeding program.

Data Collected

Chick weight and chick yield

After pulling the hatch, 30 chicks per replicate were randomly selected for each treatment combination. The weight and yield of the chicks were then individually measured and calculated according to the following formulas (Aviagen, 2024a, 2024b):

$$\text{Average chick weight (g/bird)} = \frac{\text{Total chick weight (g)}}{\text{Number of chick}}$$

$$\text{Chick yield (\%)} = \frac{\text{Total chick weight (g)}}{\text{Total egg weight (g)}} \times 100$$

Chick length

For each treatment combination, 30 chicks were selected at random for each replicate. A 30-centimeter ruler was used to measure the length of the chicks. The length was measured by placing the tip of the beak at the zero mark of the ruler and stretching the chick along the ruler to the end of its middle toe (Hill, 2001). The average chick length was calculated using the following formulas:

$$\text{Average chick length (cm./bird)} = \frac{\text{Total chick length (cm.)}}{\text{Number of chick}}$$

Pasgar score

In each treatment combination, 30 chicks per replicate were randomly selected and scored using the Pasgar scoring system (Boerjan, 2006). The Pasgar score is based on a list of criteria outlined in Table 1. The highest chick quality is indicated by a total score of 10 points, with one point deducted for each

abnormality recorded in each criterion. The average Pasgar score was calculated using the following formulas:

$$\text{Average Pasgar score (score)} = \frac{\text{Total Pasgar score (score)}}{\text{Number of chick}}$$

Table 1 Criteria used to downgrade chicks for the analysis of the Pasgar score

Category	Criteria for downgrading
Reflex	Chicks need more than two seconds to turn from lying on their back to a normal position.
Navel	Navel closed with small white knob; small black knob; large black knob; remnants of yolk; open navel; down is smeared with albumen, knob.
Legs	Red hooks, swollen hooks, malformations.
Beak	Red dot, nostrils contaminated with albumen; malformed beak.
Yolk	No yolk left, the yolk sac is too large.

Source: Boerjan. (2006).

Statistical Analysis

The data was analyzed using Analysis of Variance (ANOVA). The differences in mean values for chick weight, chick yield percentage, chick length, and Pasgar score were compared using Duncan's New Multiple Range Test (Duncan, 1955). Statements of significance were based on $p < 0.05$.

RESULTS AND DISCUSSION

Chick weight was significantly affected ($p < 0.05$) by the interaction between egg storage periods and broiler grandparent stock age (Table 2). The eggs from grandparent stock at 50 weeks of age and storage of 7, 14, 21, and 28 days resulted in significantly higher chick weights ($p < 0.05$) compared to the eggs from grandparent stock at 30 and 40 weeks of age with storage periods of 7, 14, 21, and 28 days. Meanwhile, the eggs from grandparent stock at 30 weeks of age and storage of 14, 21, and 28 days showed the lowest chick weights ($p < 0.05$).

The study revealed that the interaction between the storage periods of eggs and the age of the broiler grandparent stock had an impact on the weight of chicks. The weight of chicks improved with the age of the broiler grandparent stock due to differences in egg weight, embryo weight, and embryo organ weight. According to Christensen et al. (2001), egg weight and storage duration were the most influential factors affecting chick weight after hatching. Williams (1994) also noted that larger eggs contained more nutrients than smaller eggs, resulting in developing embryos from larger eggs having more nutrients for their growth.

The findings agree with Okur, Eleroglu, & Turkoglu (2018) who reported that chick weight was significantly affected ($p < 0.05$) by the interaction between egg storage periods and broiler parent stock age. However, these results differed from the findings of Alsobayel, Almarshade, & Albadry (2013), who reported no significant interaction ($p > 0.05$) between egg storage periods and broiler parent stock age on chick weight. They observed that chick weight was highest when the eggs were stored for 0 days, while eggs from broiler parent stock aged 50-55 weeks resulted in the highest chick weight. Similarly, other studies have also reported that eggs from broiler parent stock older than 50 weeks had the highest chick weight ($p < 0.05$) (Iqbal et al., 2016; Jabbar & Ditta, 2017; Mohammed & Ali, 2019; Rifkhan et al., 2016).

Table 2 Effect of egg storage periods and broiler grandparent stock age on chick weight (gram)

Grandparent stock age (Weeks)	Egg storage periods (Days)			
	7	14	21	28
30	36.55 ^e ± 0.066	36.92 ^{de} ± 0.196	38.03 ^d ± 0.217	37.33 ^{de} ± 0.426
40	43.12 ^c ± 0.726	43.03 ^c ± 1.324	42.76 ^c ± 0.494	42.87 ^c ± 0.348
50	44.85 ^b ± 0.415	45.96 ^{ab} ± 0.400	46.19 ^a ± 0.193	46.88 ^a ± 0.509

Means ± SE

^{ab,c,d,e} Means with different superscripts differ significantly (p<0.05)

The percentage of chick yield was significantly affected by the interaction between the age of the broiler grandparent stock and the storage period of the eggs (Table 3). Eggs from 50-week-old grandparent stock stored for 28 days had the highest chick yield percentage (69.82 ± 1.105%). The eggs from 50-week-old grandparent stock also had the highest egg weight and yolk proportion compared to eggs from 30 and 40-week-old grandparent stock. Moreover, eggs stored for 28 days showed decreased embryo development and nutrient utilization from the yolk. The study discovered that eggs from grandparent stock at 50 weeks of age, stored for 28 days, had the lowest Pasgar score. This was due to the chicks having a closed navel with a small white or black knob and a yolk sac that was too large.

Aviagen (2017) suggests that the ideal chick yield percentage should be 68-69%. For each week of egg storage, 0.5% should be added to this percentage. Considering that the eggs in the present study were stored for a maximum of 28 days, the chick yield percentage should range from 67-70%. The results of this study indicate that all egg storage periods and broiler grandparent stock ages led to optimal chick yield percentages.

The findings of Alsobayel, Almarshade & Albadry (2013) differ from these results. They reported no interaction ($p>0.05$) between egg storage periods and broiler parent stock age on chick yield percentage. In their study, egg storage periods increased and resulted in the lowest chick yield percentage. However, other studies align with our results, showing that eggs from broiler parent stock more than 50 weeks of age had the highest chick yield percentage ($p<0.05$) (Iqbal et al., 2016; Jabbar & Ditta, 2017; Rifkhan, Gamlath & Adikari, 2016).

Table 3 Effect of egg storage periods and broiler grandparent stock age on chick yield (%)

Grandparent stock age (Weeks)	Egg storage periods (Days)			
	7	14	21	28
30	68.00 ^{ab} ± 0.650	68.07 ^{ab} ± 1.694	69.28 ^{ab} ± 1.044	69.71 ^a ± 0.301
40	68.79 ^{ab} ± 0.117	68.91 ^{ab} ± 1.624	68.10 ^{ab} ± 0.282	69.41 ^{ab} ± 0.419
50	67.46 ^b ± 0.504	68.88 ^{ab} ± 0.412	69.21 ^{ab} ± 0.391	69.82 ^a ± 1.105

Means ± SE

^{a,b} Means with different superscripts differ significantly ($p<0.05$)

The length of chicks was significantly affected ($p<0.05$) by the interaction between egg storage periods and the age of the broiler grandparent stock (Table 4). The eggs from the 50-week-old grandparent stock, stored for 14 days, resulted in the longest chick length (19.60 ± 0.106 cm), which was significantly longer ($p<0.05$) than others. However, there was no significant difference in chick length ($p>0.05$) when compared to the eggs from grandparent stock at 40 and 50 weeks of age with a storage period of 7 days. On the other hand, eggs from the 30-week-old grandparent stock, stored for 21 days, produced the shortest chick length (17.86 ± 0.023 cm) ($p<0.05$). However, there was no significant difference in chick length ($p>0.05$) compared to the eggs from the 30-week-old grandparent stock

with storage periods of 28 days, and from the 40-week-old grandparent stock with storage periods of 21 and 28 days.

In a study by Hill (2001), it was observed that chick length increased as the breeder's age increased. Decuypere & Bruggeman (2007) noted that factors such as heat production, metabolism, hormonal balances (specifically thyroid hormones T3 and T4, as well as the T3:T4 ratio), corticosterone, and gas exchange (O₂ and CO₂) played a significant role in embryonic development and survival during incubation. Additionally, Tona et al. (2004) found that egg storage periods had an impact on embryo physiology. Specifically, eggs stored for 3 days exhibited higher concentrations of T3, T4, and T3:T4 ratio compared to eggs stored for 18 days ($p < 0.05$).

The findings align with those reported by Rifkhan, Gamlath & Adikari (2016), who discovered that eggs from broiler parent stock aged 46-65 weeks yielded the longest chick length compared to those from broiler parent stock at 26-35 and 36-45 weeks of age ($p < 0.05$). Iqbal et al. (2016) noted that eggs from broiler parent stock at 60 weeks of age produced the longest chick length ($p < 0.05$) compared to those from broiler parent stock at 30 and 45 weeks of age. Gharib (2013) found that an egg storage period of 4 days resulted in the longest chick length ($p < 0.05$) compared to storage periods of 7, 10, and 14 days. Moreover, Goliomytis, Tsiropoulian & Hager-Theodorides (2015) reported that an egg storage period of 4 days resulted in the longest chick length compared to a storage period of 16 days ($p < 0.05$).

Table 4 Effect of egg storage periods and broiler grandparent stock age on chick length (cm.)

Grandparent stock age (Weeks)	Egg storage periods (Days)			
	7	14	21	28
30	18.19 ^{de} ± 0.047	18.33 ^d ± 0.018	17.86 ^f ± 0.023	18.15 ^{def} ± 0.127
40	19.40 ^{ab} ± 0.205	19.27 ^b ± 0.026	17.95 ^{ef} ± 0.059	18.16 ^{def} ± 0.045
50	19.38 ^{ab} ± 0.007	19.60 ^a ± 0.106	19.19 ^b ± 0.141	18.82 ^c ± 0.330

Means ± SE

a,b,c,d,e,f Means with different superscripts differ significantly ($p < 0.05$)

The Pasgar score was significantly affected ($p < 0.05$) by the interaction between egg storage periods and broiler grandparent stock age (Table 5). The eggs from the grandparent stock at 30 weeks of age, stored for 7 days, had the highest Pasgar score (9.87 ± 0.049), which was significantly different ($p < 0.05$). However, there was no significant difference in Pasgar score ($p > 0.05$) between the eggs from the grandparent stock at 30 weeks of age, stored for 7 days, and the eggs from the same stock stored for 14 days, as well as the eggs from the grandparent stock at 40 weeks of age stored for 7, 14, and 21 days. On the other hand, the eggs from the grandparent stock at 50 weeks of age, stored for 28 days, had the lowest Pasgar score (8.59 ± 0.299), which was significantly different ($p < 0.05$).

The study discovered that longer egg storage periods and older broiler grandparent stock were associated with the lowest Pasgar score ($p < 0.05$). Specifically, eggs from grandparent stock at 50 weeks of age and storage periods of 28 days had the lowest Pasgar score. The extended storage periods impacted embryonic development, leading to slower hatching, reduced nutrient absorption and utilization from the yolk sac, and increased heat production.

Boerjan (2006) found that the best chick quality was associated with a Pasgar score of 10 points. Eggs from broiler parent stock at 35 weeks of age had a higher Pasgar score compared to eggs from broiler parent stock at 45 weeks of age. This was due to the higher number of chicks with navel and beak contamination from residual albumen. These findings differed from those reported by Iqbal et al. (2016), who found that the age difference of the breeders did not significantly affect Pasgar scores ($p>0.05$).

Table 5 Effect of eggs storage periods and broiler grandparent stock age on Pasgar score (score)

Grandparent stock age (Weeks)	Egg storage periods (Days)			
	7	14	21	28
30	9.87 ^a ± 0.049	9.75 ^{ab} ± 0.084	9.54 ^{bc} ± 0.019	9.49 ^{bc} ± 0.096
40	9.66 ^{ab} ± 0.045	9.71 ^{ab} ± 0.030	9.69 ^{ab} ± 0.049	9.50 ^{bc} ± 0.011
50	9.37 ^c ± 0.014	9.34 ^c ± 0.212	9.06 ^d ± 0.038	8.59 ^e ± 0.299

Means ± SE

a,b,c,d,e Means with different superscripts differ significantly ($p<0.05$)

CONCLUSIONS

The study found that eggs stored for 7 days received the highest Pasgar score. Eggs stored for 14 days resulted in the longest chicks, while those stored for 28 days produced the heaviest chicks and highest chick yield percentage. Eggs from broiler grandparent stock at 30 weeks of age had the highest Pasgar score, while those from broiler grandparent stock at 50 weeks of age had the heaviest chicks, highest chick yield percentage, and longest chicks. In summary, chick quality was influenced by both egg storage periods and the age of the broiler grandparent

stock. Therefore, hatching eggs should be stored for no more than 14 days and can be collected from broiler grandparent stock at 30, 40, and 50 weeks of age because this will result in the optimum quality of chicks including chick weight, chick length, chicken yield, and Pasgar score.

REFERENCES

- Alsobayel, A.A., Almarshade, M.A., & Albadry, M.A. (2013). Effect of breed age and storage period on fertility and hatchability of hatching eggs of commercial broilers breeders. *Arab. Gulf. J. Sci. Res.* 30, 1-6.
- Aviagen. (2024a). How to Bulk Weigh Broilers between 0 and 21 Days. Retrieved May 7, 2024, from http://en.aviagen.com/assets/Tech_Center/BB_Resources_Tools/Broiler-Mgt/AVBR-Howto5-BulkWeighBroilers-EN-17.pdf
- Aviagen. (2024b). Measure chick yield. Retrieved May 7, 2024, from http://en.aviagen.com/assets/Tech_Center/BB_Resources_Tools/Hatchery_How_Tos/02HowTo2 MeasureChickYield.pdf
- Boerjan, M.L. (2006). Incubation for uniformity. *Australian Poult. Sci. Sympo.* 18, 174-181.
- Chinrasri, O. (2004). Poultry production technology. Mahasarakham: Department of Agricultural Technology, Faculty of Technology, Mahasarakham University.
- Christensen, V.L., Wineland, M.J., Fassenko, G.M., & Donaldson, W.E. (2001). Egg storage effects on plasma glucose and supply and demand tissue glycogen concentration of broiler embryos. *Poult. Sci.* 80, 1729-1735.
- Decuyper, E. & Bruggeman, V. (2007). The endocrine interface of environmental and egg factors affecting chick quality. *Poult. Sci.* 86:1037-1042.
- Duncan, D. B. (1955). Multiple Range and Multiple F Tests. *Biometrics*, 11(1), 1-42. <https://doi.org/10.2307/3001478>
- Elibol, O., & Brake, J. (2006). Effect of egg turning angle and frequency during incubation on hatchability and incidence of unhatched broiler embryos with head in the small end of the egg. *Poult. Sci.* 85, 1433-1437.
- Elibol, O., Peak, S.D., & Brake, J. (2002). Effect of flock age length of egg storage and frequency of turning during storage on hatchability of broiler hatching eggs. *Poult. Sci.* 81, 945-950.

- Gharib, H.B. (2013). Effect of pre-storage heating of broiler breeder eggs, stored for long periods on hatchability and chick quality. *Egypt. J. Anim. Prod.* 50, 174-184.
- Goliomytis, M., Tspouzian, T., & Hager-Theodorides, A.L. (2015). Effect of egg storage on hatchability, chick quality, performance and immunocompetence parameters of broiler chickens. *Poult. Sci.* 94, 2257-2265.
- Hamidu, J.A., Uddin, Z., Li, M., Fassenko, G.M., Guan, L.L., & Barreda, D.R. (2011). Broiler egg storage induces cell death and influences embryo quality. *Poult. Sci.* 90, 1749-1757.
- Hassan, S.M., Siam, A.A., Mady, M.E. & Cartwright, A.L. (2005). Egg storage period and weight effects on hatchability of ostrich eggs. *Poult. Sci.* 84, 1908-1912.
- Hill, D. (2001). Chick length uniformity profiles as a field measurement of chick quality. *Avian Poult. Biol. Rev.* 12, 188.
- Iqbal, J., Khan, S.H., Mukhtar, N., Ahmen, T. & Pasha, R.A. (2016). Effects of egg size (weight) and age on hatching performance and chick quality of broiler breeder. *J. Appl. Anim. Res.* 44, 54-64.
- Jabbar, A., & Ditta, Y. A. (2017). Effect of broiler breeder age on hatchability, candling, water loss, chick yield and dead in shell. *World's Veterinary Journal*, 7(2), 40-46.
- Jabbar, A., & Yousaf, A. (2017). Effect of age wise incubation programme on broiler breeder hatchability and post hatch performance. *Online J. Anim. Feed Res.* 7, 13-17.
- Kuurman, W.W., Bailey, B.A., Koops, W.J. & Grossman, M. (2002). Influence of storage days on the distribution for time of embryonic mortality during incubation. *Poult. Sci.* 81, 1-8.
- Lourens, A., Brand, H.V.D., Heetkamp, M.J.W., Meijerhof, R. & Kemp, B. (2007). Effect of eggshell temperature and oxygen concentration on embryo growth and metabolism during incubation. *Poult. Sci.* 86, 2194-2199.
- Meijerhof, R. (1994). Theoretical and empirical studies on temperature and moisture loss of hatching eggs during the pre-incubation period. (Doctoral dissertation).
Landbouwwuniversiteit Wageningen, Netherlands.
- Mohammed, H. N., & Ali, K. A. (2019). Broiler performance response to breeder age, egg storage period, egg storage type and sumac powder. *Plant Archives*, 19(2), 1202-1214.
- Okur, N., Eleroglu, H., & Turkoglu, M. (2018). Impacts of breeder age, storage time and setter ventilation program on incubation and post-hatch performance of broilers. *Brazilian Journal of Poultry Science*, 20(1), 27-36.

- Peebles, E.D., Zumwalt, C.D., Doyle, S.W., Gerard, P.D., Latour, M.A., Boyle, C.R. & Smith, T.W. (2000). Effect of breeder age and dietary fat source and level on broiler hatching egg characteristics. *Poult. Sci.* 79, 698-704.
- Rifkhan, M.H.M., Gamlath, G.A.S.N. & Adikari, A.M.J.B. (2016). Effect of broiler breeder's age on incubation and chick quality parameters. *Int. J. Livest. Res.* 10, 19-26.
- Tercic, D., & Pestotnik, M. (2016). Effect of flock age, prestorage heating of eggs, egg position during storage and storage duration on hatchability parameters in layer parent stock. *Acta. Agric. Slovenica.* 5, 138-142.
- Tona, K., Onagbesan, O.O., Jegu, Y., Kamers, B., Decuypere, E., & Bruggeman, V. (2004). Comparison of embryo physiological parameters during incubation, chick quality and growth performance of three lines of broiler breeders differing in genetic composition and growth rate. *Poult. Sci.* 83, 507-513.
- Tona, K., Bruggeman, V., Onagbesan, O., Bamelis, F., Gbeassor M., Mertens, K. & Decuypere, E. (2005). Relationship to hatching egg quality, adequate incubation practice and prediction of broiler performance. *Avian. Poult. Biol. Rev.* 16, 109-119.
- Williams, T.D. (1994). Intraspecific variation in egg size and egg composition in birds: effects on offspring fitness. *Biol. Rev.* 68, 35-59.

บทความวิชาการ
การส่งเสริมนวัตกรรมการผลิต และการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตลำไย
ตลอดโซ่อุปทานของเกษตรกร
Extension of Production Innovations and Marketing for Increasing
Values of Longan Production throughout
the Supply Chain by Famers

ชูเกียรติ ปันตา^{1*} และจินดา ขลิบทอง²
Chookiat Panta^{1*} and Jinda Khibtong²

¹9/5 ม.9 ต.เหมืองง่า อ.เมืองลำพูน จ.ลำพูน 51000

²สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นนทบุรี ประเทศไทย 11120

9/5 Moo 9 Mueng Nga Subdistict, Mueng Lamphun Distict, Lamphun 51000

²School of Agriculture and Cooperatives, SukhothaiThammathirat Open University,
Nonthaburi 11120

* Corresponding author: arkjin@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา แนวทางการส่งเสริมนวัตกรรมการผลิต และการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตลำไยตลอดโซ่อุปทานของเกษตรกร โดยใช้หลักการตลาดนำการผลิตและนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุนการผลิตลำไยของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า การวิเคราะห์ที่ศึกษาความต้องการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดก่อนการผลิต ช่วยลดความเสี่ยงด้านตลาด และการจัดการตลอดโซ่อุปทานโดยการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนอย่างเหมาะสม จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต ช่วยทำให้เกษตรกรผลิตลำไยให้มีคุณภาพ และมาตรฐาน สามารถเพิ่มมูลค่าผลตอบแทนการส่งเสริมถ่ายทอดความรู้ให้กับเกษตรกรควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ และใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติ เนื่องจาก การอบรมบางกิจกรรมต้องให้เกษตรกรได้ทดลองปฏิบัติจริง ผลการศึกษานี้ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการตลาดนำการผลิต และการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ตลอดโซ่อุปทานเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกลำไย

คำสำคัญ : ลำไย นวัตกรรม โซ่อุปทาน การตลาดลำไย

Abstract

This article aims to examine approaches for extending production and marketing innovations to enhance the value of longan production throughout the agricultural supply chain. The research employs market-oriented production principles and applies innovations to improve efficiency and reduce production costs for longan farmers. The findings indicate that analyzing and aligning production with market demands prior to cultivation mitigates market risks. Furthermore, managing the entire supply chain by appropriately applying innovations at each stage enhances efficiency and reduces production costs, enabling farmers to produce high-quality, standardized longan fruit and increase their return on investment. To facilitate knowledge transfer to farmers, the study recommends establishing learning centers and implementing hands-on training methodologies, as some activities necessitate practical experimentation by farmers. This research underscores the significance of market-led production strategies and the integration of innovations throughout the supply chain to augment the productive capacity of longan farmers.

Keyword: Longan, Innovation, Supply chain, Longan marketing

บทนำ

ลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย มีการปลูกกระจายไปทั่วประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2566 มีพื้นที่ปลูกทั้งหมด 1,695,554 ไร่ และมีปริมาณผลผลิตรวม 1,414,874 ตันต่อปี หรือเฉลี่ย 849 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรผู้ปลูกลำไยมีจำนวนทั้งสิ้น 250,872 ครัวเรือน ภาคเหนือ มีพื้นที่ปลูกมากที่สุดถึง 1,290,701 ไร่ ผลผลิตรวม 995,395 ตัน หรือเฉลี่ย 764 กิโลกรัมต่อไร่ มีจำนวนเกษตรกรผู้ปลูก 213,775 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 76.12 ของพื้นที่ปลูกลำไยทั่วประเทศ และในจำนวนนี้ภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัดมีพื้นที่ปลูกมากที่สุด เนื่องจากมีสภาพพื้นที่และอากาศที่เหมาะสม จำนวน 1,240,450 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 96.11 ผลผลิตรวม 929,831 ตัน คิดเป็นร้อยละ 93.41 ของพื้นที่ภาคเหนือทั้งหมด ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกน้อยที่สุด จำนวน 377 ไร่ ผลผลิตรวม 196 ตัน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2567) ลำไยเป็นพืชที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร โดยในปี พ.ศ. 2565 มีการบริโภคลำไยภายในประเทศมีจำนวน 233,304 ตัน มีการส่งออกลำไยสดจำนวน 470,547 ตัน มูลค่า 17,434 ล้านบาท ลำไยอบแห้งจำนวน 159,229 ตัน มูลค่า 7,409 ล้านบาท ลำไยบรรจุภาชนะอัดลมจำนวน 11,261 ตัน มูลค่า 955 ล้านบาท และลำไยแช่แข็งจำนวน 126 ตัน มูลค่า 10 ล้านบาท (สำนักงานเศรษฐกิจ

การเกษตร, 2566) ประเทศคู่ค้าที่สำคัญ ได้แก่ จีน เวียดนาม อินโดนีเซีย และมาเลเซีย โดยเฉพาะประเทศจีนมีการนำเข้าผลไม้จากไทยสัดส่วนร้อยละ 40.81 มูลค่า 6,445 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แม้ว่าจีนจะเป็นประเทศผู้นำเข้ารายใหญ่ที่สุด แต่ประเทศจีนก็มีการปลูกลำไยและผลผลิตลำไยเพิ่มขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะทางตอนใต้ของประเทศ มีผลผลิตรวมมากกว่า 1.88 ล้านตัน และมีการเก็บเกี่ยวผลผลิตช่วงเดียวกันกับฤดูกาลปกติของประเทศไทยคือ ช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม (ฝ่ายเกษตร ประจำกงสุลใหญ่ ณ นครกว่างโจว สำนักปลัดและกระทรวงเกษตร, 2566)

ปัจจุบันการทำการเกษตรมีต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง เนื่องจากประสบปัญหาทั้งจากราคาปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น การขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร สภาพอากาศแปรปรวน พื้นที่การทำเกษตรลดลงจากการขยายตัวของเมือง รวมถึงโรคและแมลง ทำให้ผลผลิตที่ได้จากภาคเกษตรมีจำนวนน้อยลง นวัตกรรมและเทคโนโลยีเกษตรจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ตั้งแต่การใช้โดรนเพื่อการเกษตร การปลูกพืชในโรงเรือนอัจฉริยะ การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ในการตรวจสอบโรคพืช รวมถึงการเพิ่มคุณภาพของผลผลิต (บ้านและสวน, 2566) นวัตกรรมเกษตรมีความสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ลดต้นทุน และเพิ่มผลผลิต ช่วยพัฒนาชนบทและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมความยั่งยืนและความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ที่สำคัญยังช่วยเพิ่มมูลค่าสินค้าการเกษตร การสนับสนุนให้เกษตรกรนำนวัตกรรมเกษตรมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มมูลค่าการผลิตของเกษตรกร (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน), 2566) ที่ผ่านมากเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ต้องเผชิญปัญหาทั้งจากปัจจัยภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอกที่กระทบ ได้แก่ การที่ประเทศจีนได้มีการออกกฎระเบียบและข้อปฏิบัติที่เกี่ยวกับการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร โดยมีการตั้งหน่วยงานศุลกากรจีนแห่งชาติ (The General Administration of Customs: GACC) มีอำนาจพิจารณาเบ็ดเสร็จในการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร ในส่วนของผลไม้ได้มีการออกกฎหมายควบคุมความปลอดภัยเป็นการเฉพาะ (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2566) ลำไยที่จะส่งออกไปประเทศจีนต้องไม่ตรวจพบศัตรูพืช มีปริมาณสารซัลเฟอร์ไดออกไซด์ตกค้างได้ไม่เกิน 50 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม มีไบรบริงสุขภาพพืช ยาฆ่าแมลงและสารเคมีตกค้างได้ไม่เกินค่ามาตรฐานที่กำหนด และต้องได้รับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับลำไย (GAP) (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2566) ผู้ประกอบการแปรรูปหรือโรงคัดจะต้องขอรับรองใบสุขภาพพืชและขอรับรองมาตรฐาน

การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงคัดบรรจุผักและผลไม้ (GMP) ส่วนเกษตรกรต้องขอรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับลำไย (GAP) ซึ่งปัจจุบันพบว่า มีเกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานเพียงจำนวน 671,309.69 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 39.59 ของพื้นที่การปลูกลำไยทั้งหมด (สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร, 2567) ปัจจัยภายในที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตลำไย ได้แก่ การที่ลำไยในภาคเหนือไม่มีการตัดแต่งข้อผลอย่างเหมาะสม ทำให้ผลลำไยลูกเล็ก และผลผลิตต่อไร่ต่ำเฉลี่ย 600-1,000 กิโลกรัม ซึ่งต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดสมุทรสาครและจันทบุรีที่มีผลผลิตต่อไร่เฉลี่ย 2,100-2,400 กิโลกรัม นอกจากนี้เกษตรกรยังเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร โดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยว ทำให้ต้นทุนการผลิตสูง คุณภาพลดลง อีกปัญหาหนึ่งคือเกษตรกรในภาคเหนือนิยมปลูกเฉพาะลำไยพันธุ์อีดอ ซึ่งเหมาะสำหรับการแปรรูป จึงทำให้ลำไยพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับการบริโภคสด เช่น เบี้ยวเขียว แห้ว มีการปลูกน้อยลง (การุณย์ มะโนใจ, 2566) อีกทั้งการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้าไปปรับใช้ในการผลิตยังค่อนข้างต่ำ (พัชรา แสนสุข และคณะ, 2564) หากไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยเร่งด่วน จะส่งผลให้ผลผลิตลำไยคุณภาพต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง และไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้ อาจสูญเสียตลาดส่งออก โดยเฉพาะตลาดในประเทศจีนที่มีข้อกำหนดที่เข้มงวด ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรและเศรษฐกิจโดยรวมของภาคเหนือตอนบน เนื่องจากลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญสร้างงานสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับชุมชน

บทความนี้มุ่งเสนอแนวทางเกี่ยวกับการส่งเสริมการผลิตลำไยให้ได้คุณภาพและมาตรฐาน ส่งเสริมให้ใช้หลักการตลาดนำการผลิต และการนำนวัตกรรมการผลิตมาประยุกต์ใช้ตลอดโซ่อุปทาน เพื่อให้เกษตรกรลดความเสี่ยงด้านตลาด และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต และผลิตลำไยที่มีคุณภาพ มาตรฐาน ตรงกับความต้องการของตลาด ตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ที่มุ่งมั่นสร้างรายได้และเพิ่มมูลค่าการผลิตให้เกษตรกรผ่านหลักการ “ตลาดนำ นวัตกรรมเสริม เพิ่มรายได้”

นวัตกรรมตลอดโซ่อุปทานลำไย

ปัจจุบันมีนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การเก็บรักษา การขนส่ง และการตลาด ซึ่งสามารถช่วยทำให้ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มมูลค่าผลตอบแทน ตลอดจนทำให้สินค้ามีคุณภาพ และมาตรฐาน ดังนี้

1. นวัตกรรมด้านการผลิต

นวัตกรรมการผลิตมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบันที่ขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร เกิดภัยแล้ง และต้นทุนการผลิตที่สูง การใช้นวัตกรรมช่วยแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการใช้ปัจจัยการผลิตอย่างคุ้มค่า ช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดการพึ่งพาแรงงานคน ปัจจุบันมีนวัตกรรมที่นำมาใช้กับการผลิตลำไย เช่น การปลูกลำไยทรงเตี้ยระยะชิด เทคโนโลยีชีวภาพ การเกษตรแม่นยำ ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และบล็อกเชนเพื่อการเกษตร ดังนี้

1.1 การปลูกลำไยทรงเตี้ยระยะชิด การปลูกลำไยแบบทรงเตี้ยระยะชิดเพื่อเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนแรงงาน และสะดวกต่อการจัดการ โดยระยะปลูกที่นิยมตั้งแต่ 2 x 2 เมตร ถึง 2 x 5 เมตร สามารถปลูกลำไยได้ตั้งแต่ 160 - 400 ต้นต่อไร่ ขึ้นอยู่กับระยะที่ปลูก (สำนักงานพัฒนาการ เรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2566)

1.2 เทคโนโลยีชีวภาพทางการเกษตร การใช้เทคโนโลยีสารชีวภาพป้องกันศัตรูพืชและ ส่งเสริมการเจริญเติบโต รวมถึงทำให้พืชทนต่อโรคและสภาพดินที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นอันตราย ต่อสิ่งแวดล้อม ช่วยลดปัญหาการตกค้างสารเคมี (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การ มหาชน) , 2566)

1.3 การเกษตรแม่นยำ การใช้เซนเซอร์และ IoT (Internet of Things) ในการเก็บ ข้อมูลและประมวลผลแบบเรียลไทม์ เพื่อควบคุมการเปิดปิดน้ำอัตโนมัติ ติดตั้งอุปกรณ์ตรวจวัด ค่าต่างๆ ของดินและสิ่งแวดล้อม และใช้ข้อมูลเหล่านี้ในการพยากรณ์และตัดสินใจในการบริหาร จัดการการปลูกลำไยได้อย่างแม่นยำ ทำให้มีการให้น้ำและปัจจัยการผลิตอย่างแม่นยำและคุ้มค่า ช่วยลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การ มหาชน) , 2566)

1.4 ข้อมูลขนาดใหญ่ และปัญญาประดิษฐ์ การใช้ข้อมูลติดตามการเจริญเติบโตของ ลำไยและปัจจัยแวดล้อมในการประมวลผลด้วยปัญญาประดิษฐ์ เพื่อช่วยตัดสินใจและแนะนำ ทางเลือกที่เหมาะสมในการดูแลและการผลิต (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) , 2563)

1.5 บล็อกเชนเพื่อการเกษตร การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชนในภาคการเกษตรเพื่อสร้าง ความน่าเชื่อถือ ตรวจสอบความเป็นเจ้าของสายพันธุ์ และใช้ระบบ Smart Contract ที่บันทึก

ข้อมูลอย่างไม่สามารถแก้ไขได้ ช่วยตรวจสอบความสดของลำไยและเรียกดูข้อมูลได้ทันที สร้างความเชื่อมั่นต่อผู้บริโภค (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) , 2563)

นวัตกรรมการผลิตดังกล่าว สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับลำไยได้จริง ทั้งเกษตรกรรายย่อย และรายใหญ่ โดยเกษตรกรควรศึกษาและประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง นวัตกรรมและเทคโนโลยีดังกล่าว สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ซึ่งจะส่งผลต่อการเพิ่มมูลค่าผลตอบแทนจากการผลิตลำไย

2. นวัตกรรมด้านการแปรรูป การเก็บเกี่ยว และการขนส่ง

สินค้าเกษตรเป็นสินค้าที่มีความเสี่ยงต่อการเสียหายได้ง่าย โดยเฉพาะการส่งออกไปตลาดต่างประเทศที่ต้องใช้ระยะเวลาการขนส่งที่ยาวนาน ผลผลิตบางชนิดมีอายุการเก็บรักษาสั้น เสี่ยงต่อโรคพืช แบคทีเรีย การสูญเสียน้ำ การเกิดบาดแผล และถูกโรคพืช หรือแมลงทำลาย ทำให้สินค้าเสื่อมคุณภาพหรือเน่าเสีย ปัจจุบันมีนวัตกรรมด้านการแปรรูป การจัดการหลังจากการเก็บเกี่ยว และขนส่ง ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ รักษาคุณภาพ ยืดอายุการเก็บรักษา และลดความเสียหายของสินค้าเกษตร ดังนี้

2.1 เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลด้าน Internet of Things ในกระบวนการอบแห้งของห้องอบลำไย ปัจจุบันกระบวนการอบแห้งลำไยยังใช้แรงงานคน ควบคุมคุณภาพ ทำให้เสียพลังงานมาก การใช้เทคโนโลยี IoT และเซ็นเซอร์วัดอุณหภูมิ ความชื้น และเวลา รวมกันเป็น wireless sensor network (WSN) จะช่วยควบคุมคุณภาพอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลส่งไปยังระบบประมวลผลเพื่อหาสถานะการผลิตที่ดีที่สุด การเชื่อมต่อผ่าน Wi-Fi การแสดงผลออนไลน์ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานและเจ้าของกิจการตัดสินใจและวางแผนการผลิตได้ดีขึ้น ลดการใช้พลังงาน และเพิ่มรอบการผลิตทำให้สามารถผลิตได้เพิ่มขึ้น

2.2 เทคโนโลยี Machine Vision เป็นเครื่องคัดคุณภาพลำไยอบแห้ง ช่วยลดปัญหาการใช้แรงงานคนที่มีทักษะสูง และแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในช่วงฤดูกาลผลิต เทคโนโลยีนี้ใช้การประมวลผลด้วย Machine Learning เพื่อสร้างเครื่องคัดคุณภาพลำไยอบแห้งแบบอัตโนมัติที่สามารถคัดแยกลำไยอบแห้งที่เสียออกจากลำไยอบแห้งที่ดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มกำลังการผลิต คุณภาพ และมูลค่าสินค้า ลดต้นทุน และส่งเสริมการพัฒนาทางเทคโนโลยีในอุตสาหกรรมแปรรูปลำไยอบแห้ง

2.3 บรรจุภัณฑ์ปรับบรรยากาศ (Modified Atmosphere Packaging : MAP) เทคโนโลยีนี้ช่วยยืดอายุการเก็บรักษาลำไยสด โดยการปรับบรรยากาศภายในบรรจุภัณฑ์ให้

เหมาะสมกับลำไย ใช้ Nano-composite เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการยืดอายุ บรรจุภัณฑ์อัจฉริยะยังสามารถประเมินความสดและอายุของลำไย มีระบบตรวจสอบ บันทึก ติดตาม และสื่อสารข้อมูลผลิตภัณฑ์ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2563)

2.4 **บรรจุภัณฑ์ฐานชีวภาพและย่อยสลายทางชีวภาพ** บรรจุภัณฑ์ที่ทำจากพลาสติกฟิล์มที่บริโภคได้ เคลือบผิวลำไยเพื่อลดอัตราการหายใจและคายน้ำ ยืดอายุการเก็บรักษา เพราะผลิตจากสารธรรมชาติที่บริโภคได้และย่อยสลายทางชีวภาพ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2563)

2.5 **อุปกรณ์ตรวจสอบและระบบติดตามคุณภาพผลผลิตอัจฉริยะ** ใช้อุปกรณ์ตรวจสอบคุณภาพลำไยอย่างแม่นยำโดยไม่ทำลายผลผลิต เช่น จมูกอิเล็กทรอนิกส์ และ Hyperspectral Imaging ตรวจสอบสภาพลำไยขณะเก็บและขนส่ง ตรวจสอบความสุก ความสด และการปนเปื้อน มีระบบติดตามคุณภาพผ่าน Cloud แบบเรียลไทม์ และเซ็นเซอร์ไร้สาย ส่งข้อมูลออนไลน์และประมวลผลเรียลไทม์ เรียกดูข้อมูลผ่านคอมพิวเตอร์หรือสมาร์ทโฟน (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2563)

2.6 **การใช้เทคโนโลยีตู้คอนเทนเนอร์ควบคุมบรรยากาศระบบไอโซน** ช่วยรักษาคุณภาพลำไยได้นานขึ้น โดยการควบคุมบรรยากาศภายในตู้คอนเทนเนอร์ด้วยระบบไอโซน (รักบ้านเกิด.คอม, 2567)

2.7 **การใช้เทคโนโลยีการเคลือบผิว** ช่วยรักษาความชุ่มชื้นและความสดของลำไยได้นานขึ้น เช่น การเคลือบผิวด้วยสารซิลิกาเจล หรือสารเคลือบต้านเชื้อแบคทีเรีย (รักบ้านเกิด.คอม, 2567)

นวัตกรรมเหล่านี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการแปรรูปลำไย รักษาคุณภาพ ยืดอายุการเก็บรักษา ลดการสูญเสียของผลผลิตระหว่างการเก็บรักษา และการขนส่งก่อนที่จะไปถึงผู้บริโภค

3. นวัตกรรมด้านการตลาด

นวัตกรรมการตลาดคือการนำเสนอแนวคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการตลาดสินค้าและบริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเน้นการใช้ นวัตกรรม เทคโนโลยี สร้างประสบการณ์ผู้บริโภคที่ดีขึ้น ดังนี้

3.1 **ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)** ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างประสบการณ์การซื้อขายสินค้า โดยการวิเคราะห์ข้อมูลผู้บริโภคเพื่อสร้างคอนเทนต์การตลาดที่ตรงตามความต้องการของลูกค้า (Catherine Erdly, 2024) ตัวอย่างเช่น การใช้

ปัญญาประดิษฐ์เพื่อวิเคราะห์พฤติกรรม การซื้อของลูกค้าและส่งเสริมหรือข้อเสนอพิเศษเกี่ยวกับลำไยที่ตรงกับความสนใจของลูกค้า

3.2 การค้าโซเชียล (Social Commerce) การรวมกันระหว่างโซเชียลมีเดียและการค้าออนไลน์เปลี่ยนแปลงประสบการณ์การซื้อสินค้า ผู้บริโภคสามารถค้นพบและซื้อผลิตภัณฑ์ลำไยได้โดยตรงจากแพลตฟอร์มโซเชียล เช่น การใช้ Facebook หรือ Instagram (Catherine Erdly, 2024) ผู้ประกอบการหรือเกษตรกรสามารถใช้ช่องทางนี้เพื่อเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของแบรนด์ แสดงตัวตน จำหน่าย หรือไลฟ์สด

3.3 การตลาดเนื้อหาและการเล่าเรื่อง (Content Marketing and Storytelling) การสร้างและเผยแพร่เนื้อหาคุณภาพสูงออนไลน์ เช่น บล็อกและวิดีโอ เพื่อดึงดูดความสนใจและกระตุ้นการมีส่วนร่วมกับแบรนด์ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2563) ผู้ประกอบการหรือเกษตรกรสามารถอาจใช้ช่องทางนี้เพื่อ การทำวิดีโอเกี่ยวกับกระบวนการปลูก และการเก็บเกี่ยวลำไยที่ปลูกด้วยวิธีการอินทรีย์ ซึ่งจะเป็นการช่วยเพิ่มมูลค่าลำไยให้สูงขึ้น

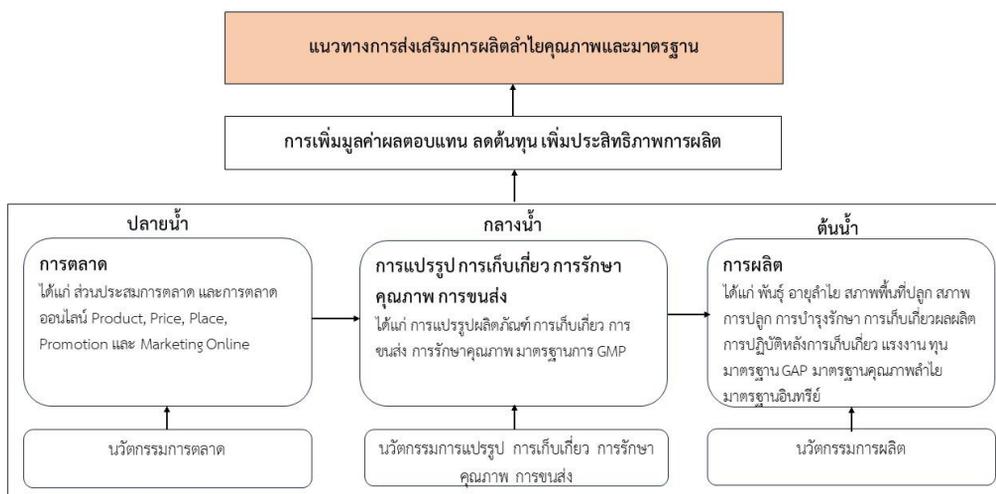
3.4 กลยุทธ์ SEO และ SEM กลยุทธ์ Search Engine Optimization (SEO) และ Search Engine Marketing (SEM) มุ่งเน้นการปรับแต่งเว็บไซต์และเนื้อหาเพื่อเพิ่มการมองเห็นในผลการค้นหาแบบธรรมชาติ ส่วน SEM เป็นการใช้จ่ายค่าโฆษณาเพื่อเพิ่มการเข้าถึงและยอดขาย โดยการใช้คำค้นหาผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มการมองเห็นในผลการค้นหา (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2563) โดยในส่วนของลำไยอาจมีการทำคอนเทนต์บนเว็บไซต์ของเราที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติของลำไย วิธีการปลูกลำไย เป็นต้น ซึ่ง Key Word จะต้องเกี่ยวข้องกับลำไย

3.5 การตลาดใช้อินฟลูเอนเซอร์ (Influencer Marketing) อินฟลูเอนเซอร์คือบุคคลที่มีผู้ติดตามในออนไลน์จำนวนมาก ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคและเพิ่มความเชื่อมั่นในแบรนด์ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2563) ปัจจุบันอินฟลูเอนเซอร์ ไม่จำกัดเฉพาะดารา นักแสดง แต่ยังมีอินฟลูเอนเซอร์อีกจำนวนมากที่เป็นบุคคลธรรมดา การเลือกใช้อินฟลูเอนเซอร์ ขึ้นอยู่กับผลิตภัณฑ์ กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย ค่าใช้จ่าย ความน่าเชื่อถือ ความถนัด และผลงานที่ผ่านมา

3.6 เทคโนโลยีผสมผสานภาพจำลอง (Augmented Reality: AR) และภาพเสมือนจริง (Virtual Reality: VR) การใช้เทคโนโลยี AR และ VR เพื่อสร้างประสบการณ์การชื้อขายเสมือนจริงที่เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้บริโภคกับผลิตภัณฑ์ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การ

มหาชน), 2563) สำหรับธุรกิจลำไย เทคโนโลยีนี้อาจเหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกร สำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากมีประสบการณ์ในการปลูก การเก็บเกี่ยว หรือการแปรรูปลำไย

ในการจัดการตลอดโซ่อุปทานของลำไย ด้วยการนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ สามารถวิเคราะห์และนำไปเป็นแนวการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพและมาตรฐานตามภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แนวการส่งเสริมการผลิตลำไยคุณภาพและมาตรฐาน

การส่งเสริมนวัตกรรมการผลิตและการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตลำไยตลอดโซ่อุปทานสามารถแบ่งออกเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ปลายทาง เริ่มจากการตลาดโดยใช้หลักการตลาดนำการผลิตเพื่อลดความเสี่ยง การวิเคราะห์ตลาดด้วยแนวคิด 4Ps เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ลำไย ประกอบด้วยการพัฒนาคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ให้ดึงดูด การตั้งราคาที่เหมาะสม การขยายช่องทางจำหน่ายทั้งออนไลน์และออฟไลน์ การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างแบรนด์ เกษตรกรสามารถใช้นวัตกรรมสนับสนุน เช่น AI วิเคราะห์ข้อมูลการตลาด การทำการตลาดผ่านโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook, TikTok และการตลาดใช้อินฟลูเอนเซอร์

2. กลางน้ำ การแปรรูป การเก็บเกี่ยว และการรักษาคุณภาพเป็นขั้นตอนสำคัญ การแปรรูป เช่น ลำไยอบแห้ง แช่แข็ง ลำไยกระป๋อง น้ำลำไย การเก็บเกี่ยวที่เหมาะสมช่วยรักษาคุณภาพ การใช้เครื่องจักรเพิ่มประสิทธิภาพ การรักษาคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยว และการขนส่งที่มีประสิทธิภาพช่วยให้ลำไยถึงผู้บริโภคได้รวดเร็วและลดความเสียหาย นวัตกรรมที่ช่วยสนับสนุน

ได้แก่ เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลในกระบวนการอบแห้งของห้องอบลำไยที่มีระบบควบคุมการทำงาน ทำให้ประหยัดพลังงาน เทคโนโลยี Machine Vision คัดคุณภาพลำไยอบแห้งที่ช่วยคัดลำไยที่เสีย บรรจุภัณฑ์ปรับบรรยากาศ บรรจุภัณฑ์อัจฉริยะ เทคโนโลยีการเคลือบผิวลำไย และระบบติดตามคุณภาพผลผลิตอัจฉริยะ ที่ช่วยรักษาคุณภาพระหว่างการเก็บรักษาและขนส่ง

3. ต้นน้ำ การผลิตลำไยให้มีคุณภาพ มาตรฐานตามความต้องการของตลาด การวางแผน การปลูกการเลือกพันธุ์ที่เหมาะสม การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต นวัตกรรมที่สนับสนุน ได้แก่ การปลูกลำไยทรงเตี้ยระยะชิด การใช้เทคโนโลยีชีวภาพ การปรับปรุงพันธุ์ การใช้ นวัตกรรมเกษตรแม่นยำ เช่น IoT ควบคุมการเปิดปิดน้ำและให้ปุ๋ยอัตโนมัติ การใช้โดรนให้ปุ๋ย และการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่และ AI เพื่อวิเคราะห์และวางแผนการผลิต

การจัดการการผลิตลำไยตลอดโซ่อุปทานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จะช่วยให้เกษตรกรผลิตลำไยที่มีคุณภาพและมาตรฐาน การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ ตลอดห่วงโซ่อุปทานจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเพิ่มมูลค่าผลตอบแทนให้กับเกษตรกรมากขึ้น ทั้งนี้ เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถใช้เป็นแนวทางการ ส่งเสริมการผลิตลำไยของเกษตรกรต่อไป

แนวคิดส่วนผสมทางการตลาด (Marketing mix)

แนวคิดส่วนผสมทางการตลาด (Marketing mix) เป็นเครื่องมือกลยุทธ์ทางการตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดเป้าหมาย สมพร อิศวิลานนท์ (2546) อ้างถึงใน (สำนักวิจัย เศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563) ประกอบด้วย

1. **ผลิตภัณฑ์ (product)** สิ่งที่ยังค์กรนำเสนอต่อตลาดเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้า รวมถึงสินค้า บริการ ความคิด สถานที่ และบุคคล สำหรับการส่งเสริมการผลิตลำไย ผลิตภัณฑ์ลำไยจะต้องมีคุณภาพดี สดใหม่ และปลอดภัยจากสารเคมี นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูป เช่น ลำไยอบแห้ง ลำไยกระป๋อง ลำไยแช่อิ่ม หรือผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างมูลค่าเพิ่มอื่น ๆ

2. **ราคา (price)** กำหนดราคาของผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมกับตำแหน่งการแข่งขัน และสามารถสร้างกำไรที่เหมาะสม การกำหนดราคาควรพิจารณาต้นทุนการผลิต การแข่งขันในตลาด และความสามารถในการซื้อของลูกค้า เช่น การตั้งราคาขายส่งสำหรับผู้จัดจำหน่ายหรือราคาขายปลีกสำหรับผู้บริโภคทั่วไป

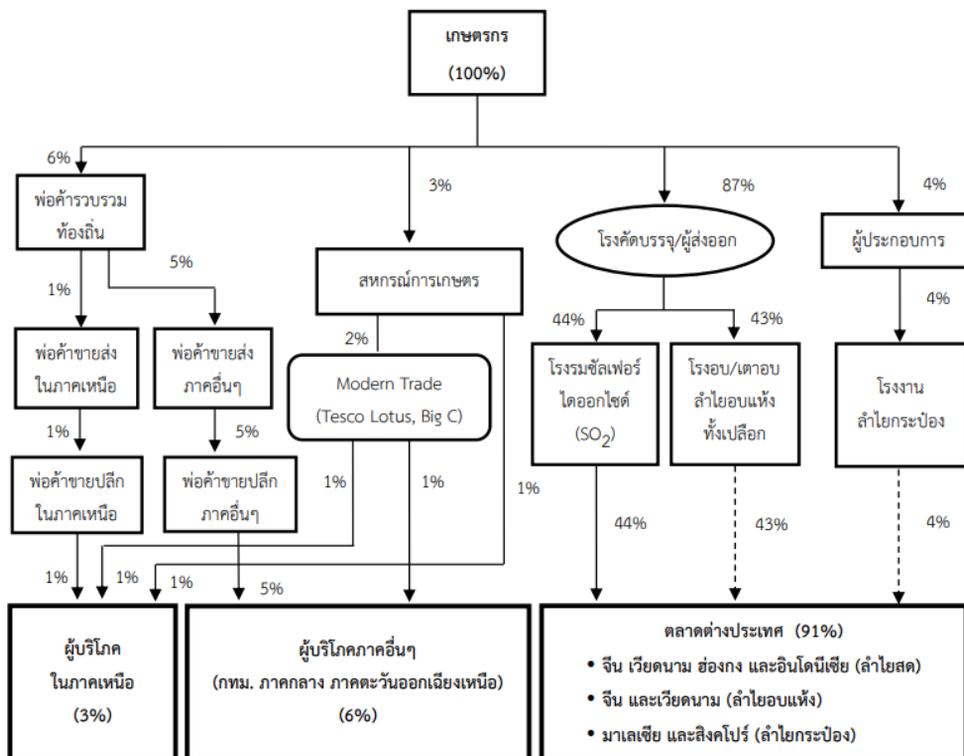
3. **ช่องทางการจัดจำหน่าย** (place) กระบวนการและกิจกรรมที่ทำให้สินค้าไปถึงผู้บริโภคอย่างเหมาะสม รวมถึงการขนส่ง การจัดการคำสั่งซื้อ คลังสินค้า และการเก็บรักษาคลัง สำหรับลำไย ควรมีการจัดการโลจิสติกส์ที่ดีเพื่อรักษาคุณภาพของสินค้า เช่น การใช้รถที่มีเครื่องปรับอากาศในการขนส่ง โดยเฉพาะลำไยสดที่มีอายุการเก็บรักษาสั้น

4. **การส่งเสริมการตลาด** (promotion) การสื่อสารทางการตลาดเพื่อโน้มน้าวใจลูกค้าและสร้างความสัมพันธ์ เช่น การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การให้ข่าว การตลาดทางตรง และการตลาดอินเทอร์เน็ต สำหรับลำไย ควรใช้การตลาดออนไลน์เพื่อเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย เช่น การใช้โซเชียลมีเดียเพื่อโปรโมตสินค้า การจัดแคมเปญโปรโมชันพิเศษ หรือการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าทางการเกษตรเพื่อเพิ่มการรับรู้และความสนใจ เนื่องจากตลาดออนไลน์มีค่าใช้จ่ายไม่สูงมากเมื่อเทียบกับตลาดออฟไลน์ แต่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับการตลาดนี้เพิ่มเติม

ส่วนผสมทางการตลาดเป็นกลยุทธ์ที่ใช้ในการตอบสนองตลาดเป้าหมาย ประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด เพื่อสร้างความสนใจและตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันการตลาดออนไลน์ได้รับความนิยมและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องศึกษาเรียนรู้ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับคู่แข่งได้

วิธีการตลาดของลำไย

เกษตรกรภาคเหนือส่วนใหญ่ขายลำไยสดร่วงและลำไยสดช่อ ลำไยสดร่วงจะขายให้โรงงานแปรรูปผ่านล้งหรือจตุรัสซ้อของพ่อค้ารายย่อย โดยลำไยจะถูกคัดเกรดเป็น AA, A, B และ C บางปีที่ราคาตกต่ำอาจไม่มีการรับซื้อเกรด C การคัดแยกต้องใช้เวลามาก โรงงานแปรรูปจึงให้ล้งหรือจตุรัสซ้อรายย่อยดำเนินการลำไยสดช่อจะขายให้ผู้รับซื้อรายใหญ่โดยตรง หรืออาจมีพ่อค้าท้องถิ่นรวบรวมลำไยสดช่อส่งให้พ่อค้าส่งระดับภาคเพื่อขายให้ห้างสรรพสินค้าหรือพ่อค้ารายย่อยจำหน่ายให้ประชาชน บางจังหวัดมีสถาบันเกษตรกร เช่น สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน รวบรวมลำไยของสมาชิกผ่านศูนย์กระจายสินค้าของสหกรณ์ ห้างสรรพสินค้า และประชานิยม ตามภาพที่ 2 แสดงวิธีการตลาดลำไยสด (สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563) ดังนี้

ภาพที่ 2 วิธีการตลาดลำไยสด

ที่มา: สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2563

วิธีการตลาดแยกเป็น 2 ช่องทางหลัก คือ การบริโภคภายในประเทศ และส่งออกไปตลาดต่างประเทศ สำหรับช่องทางการบริโภคภายในประเทศมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละ 9 แยกเป็นตลาดภาคเหนือร้อยละ 3 และภาคอื่นๆ อีกร้อยละ 6 เกษตรกรจะขายลำไยผ่านพ่อค้าในท้องถิ่น และผ่านไปยังพ่อค้าส่ง และผ่านพ่อค้าขายปลีกจนถึงผู้บริโภค อีกช่องทางหนึ่งเกษตรกรขายผ่านสถาบันเกษตรกร เช่น สหกรณ์การเกษตรและวิสาหกิจชุมชน ผ่านตลาดโมเดิร์นเทรด เช่น Big C, Tesco Lotus หรือผ่านผู้ประกอบการขนส่ง เช่น บริษัท ไปรษณีย์ไทย จำกัด ไปยังผู้บริโภค สำหรับช่องทางการส่งออกไปตลาดต่างประเทศ คิดเป็นร้อยละ 91 แยกเป็นลำไยสด ลำไยอบแห้ง และลำไยกระป๋อง กรณีลำไยสดชื่อ เกษตรกรขายให้กับโรงคัดบรรจุหรือผู้ส่งออก ผู้ประกอบการจะนำไปเข้าโรงรมซัลเฟอร์ไดออกไซด์ และส่งออก กรณีลำไยสดร่วงเกษตรกรขายให้กับโรงอบลำไย และขายให้กับพ่อค้าจีน หรือผู้ส่งออก และบางส่วนขายให้กับโรงงานกระป๋องเพื่อนำไปผลิตเป็นลำไยกระป๋องส่งออกตลาดต่างประเทศ

มาตรฐานการผลิตลำไย

ในที่นี้จะอธิบายถึงมาตรฐานการผลิตลำไยที่สำคัญ 2 มาตรฐาน คือ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับลำไย (GAP) และมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: ลำไย ดังนี้

1. การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับลำไย (GAP)

มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับลำไยหรือมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Practices) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกษตรกรผลิตลำไยที่ปลอดภัยจากศัตรูพืช ปลอดภัยและเหมาะสมต่อการบริโภค ซึ่งเป็นข้อกำหนดของประเทศจีนและห้างสรรพสินค้าที่ซื้อลำไย มีเกณฑ์ที่กำหนดครอบคลุมทุกขั้นตอนการผลิต ประกอบด้วย 1) แหล่งน้ำต้องปลอดภัยและไม่มีสารปนเปื้อน 2) พื้นที่ปลูกต้องปลอดภัยจากวัตถุอันตราย 3) การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรต้องตามคำแนะนำ 4) การจัดการเพื่อป้องกันศัตรูพืชต้องสำรวจและป้องกันศัตรูลำไย 5) การเก็บเกี่ยวและหลังการเก็บเกี่ยวต้องตามมาตรฐานคุณภาพ 6) บริเวณพักผลิตผลและการขนย้ายต้องสะอาดและป้องกันการปนเปื้อน 7) ต้องมีบันทึกข้อมูลการสำรวจศัตรูลำไยและการใช้วัตถุอันตราย (กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550)

2. มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: ลำไย

มาตรฐานสินค้าลำไยคือข้อกำหนดเรื่องคุณภาพและขนาด โดยคุณภาพขั้นต่ำต้องเป็นผลสมบูรณ์ คุณภาพดี ไม่เน่าเสีย ไม่ขำ ไม่มีตำหนิที่เด่นชัด ปลอดภัยจากศัตรูพืชและความเสียหายจากศัตรูพืช ปลอดภัยจากความเสียหายจากอุณหภูมิที่ไม่เหมาะสม ปลอดภัยจากเชื้อรา กลิ่นและรสชาติผิดปกติ ผลลำไยต้องเหมาะสมกับการบริโภคสด ผิวเกลี้ยง รสชาติดี มีการแบ่งชั้นคุณภาพเป็น 3 ระดับ คือ ชั้นพิเศษ (Extra Class) ที่มีคุณภาพดีที่สุด ตรงตามพันธุ์ สีเปลือกสม่ำเสมอ ไม่มีตำหนิขนาดเล็กน้อย ชั้นหนึ่ง (Class I) มีคุณภาพดี สีเปลือกสม่ำเสมอ ตำหนิไม่เกิน 0.5 ตารางเซนติเมตร และชั้นสอง (Class II) มีคุณภาพขั้นต่ำ ตำหนิไม่เกิน 0.6 ตารางเซนติเมตร การกำหนดขนาดพิจารณาจากจำนวนผลต่อกิโลกรัมหรือเส้นผ่าศูนย์กลางของผล (สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2566)

รูปแบบและวิธีการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร

การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรมีรูปแบบที่หลากหลาย ขึ้นอยู่กับเป้าหมายและทรัพยากรที่มี โดยแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบหลัก ประกอบด้วย รูปแบบการส่งเสริมแบบทั่วไป มุ่งเน้นการฝึกอบรมและเยี่ยมชมเกษตรกรอย่างเป็นทางการ รวมถึงการจัดกิจกรรมและการ

สนับสนุนเพื่อยกระดับความรู้และความสามารถในการตอบสนองความต้องการของตลาด และรูปแบบการส่งเสริมทางเลือก เน้นพัฒนาผลผลิตเฉพาะเจาะจง การมีส่วนร่วมของเกษตรกร การดำเนินโครงการพัฒนาฟาร์ม และการทำเกษตรพันธสัญญาเพื่อรับประกันรายได้และแหล่งทุนที่มั่นคง วิธีการส่งเสริมการเกษตรรวมถึงการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากทางวิชาการไปยังเกษตรกร โดยมุ่งสร้างความสนใจและความสามารถในการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ วิธีการที่ใช้สามารถเป็นแบบบุคคลต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือมวลชน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการถ่ายทอดความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบล ทั้งนี้ต้องพิจารณาเนื้อหา วิธีการ และการสนับสนุนที่เหมาะสมตามบริบทของแต่ละพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร (พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, 2564) การส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรสำหรับลำไยในภาคเหนือตอนบนควรมีรูปแบบและวิธีการส่งเสริม ดังนี้

1. รูปแบบการส่งเสริม

1.1 การส่งเสริมแบบทั่วไป

1) การฝึกอบรมและการเยี่ยมชม จัดการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ในการปลูกและดูแลลำไย รวมถึงการเยี่ยมชมเกษตรกรเพื่อให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหา ซึ่งจะทำให้นักส่งเสริมได้เห็นสภาพบริบทจริง

2) การจัดกิจกรรมและการสนับสนุน จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติ เช่น การสาธิตการใช้เทคโนโลยีใหม่ การแสดงสินค้าลำไย และการจัดประกวดคุณภาพลำไย เพื่อสร้างแรงจูงใจและยกระดับคุณภาพของผลผลิต

1.2 การส่งเสริมทางเลือก

1) การพัฒนาผลผลิตเฉพาะเจาะจง เน้นการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาคุณภาพของลำไย เช่น การใช้ปุ๋ยชีวภาพ การควบคุมศัตรูพืชแบบปลอดภัย และการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่ดี

2) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร ส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม รวมถึงการร่วมกันวางแผนการผลิตและการตลาด เพื่อสร้างความรู้สึกรับเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบ

3) การทำเกษตรพันธสัญญา ส่งเสริมการทำสัญญาซื้อขายลำไยระหว่างเกษตรกรและบริษัทหรือสถาบันเกษตรกรเพื่อรับประกันรายได้และตลาดในการจำหน่ายผลผลิต โดยใช้หลักการตลาดนำการผลิต

4) การส่งเสริมการผลิตลำไยให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ตรงกับความต้องการของตลาด

5) วิธีการส่งเสริม มีวิธีการส่งเสริมโดยการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การตลาด

2. วิธีการส่งเสริมการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี

2.1 การสื่อสารและการตลาดออนไลน์ ใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์ และจำหน่ายลำไย รวมถึงการใช้โซเชียลมีเดียในการสร้างแบรนด์และประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์

2.2 การจัดการข้อมูลและการวิเคราะห์ด้านการผลิต และการตลาด โดยการใช้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อวางแผนการผลิตและการตลาดที่มีประสิทธิภาพ

2.3 การถ่ายทอดความรู้ผ่านศูนย์การเรียนรู้ประจำตำบล สนับสนุนให้มีจัดตั้ง หรือใช้ ศูนย์การเรียนรู้เดิม เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้ามาเรียนรู้และทดลองใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ และควรจัดการฝึกอบรมและกิจกรรมเชิงปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกษตรกรสามารถพัฒนาความรู้และทักษะ

รูปแบบและวิธีการส่งเสริมโดยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยดังกล่าว จะช่วย ทำให้เกษตรกรสามารถผลิตลำไยได้อย่างมีคุณภาพ มาตรฐานตรงกับความต้องการของตลาด

บทสรุป

จากการศึกษาข้างต้น สามารถสรุปเป็นแนวคิดในการส่งเสริมนวัตกรรมการผลิต และการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตลำไยตลอดโซ่อุปทานของเกษตรกร และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. การตลาดนำการผลิต ตามวิถีตลาดลำไยสดมี 2 ช่องทาง คือ ตลาดภายในประเทศและ ต่างประเทศ เกษตรกรควรวางแผนตั้งแต่การปลูกว่า จะเลือกช่องทางการตลาดไหนเป็นหลัก เนื่องจากการตลาดเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางการผลิตลำไย การวิเคราะห์ตลาดก่อน การผลิต จะช่วยลดความเสี่ยงด้านราคา การที่เกษตรกรกำหนดตลาดไว้ก่อนผลิต เกษตรกร สามารถนำเครื่องมือการตลาด 4Ps มาวิเคราะห์เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพลำไย การ ตั้งราคาขายที่สอดคล้องกับผู้ซื้อ เลือกช่องทางจำหน่ายที่เหมาะสม การสร้างแบรนด์ การส่งเสริม การตลาด และเกษตรกรสามารถนำนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ ประกอบด้วย

1.1 ปัญญาประดิษฐ์ (AI) วิเคราะห์ข้อมูลผู้บริโภคและสร้างคอนเทนต์การตลาดลำไย

1.2 การค้าโซเชียล ใช้แพลตฟอร์ม เช่น Facebook และ TikTok จำหน่ายและไลฟ์สดขายลำไย

1.3 การตลาดเนื้อหา การสร้างเนื้อหาที่ดึงดูด เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในสวนลำไย เพื่อสร้างความสนใจ

1.4 SEO และ SEM ปรับแต่งเว็บไซต์เพื่อเพิ่มการมองเห็นใน ทำให้ลูกค้าที่ค้นหาผ่าน Google ค้นหาได้ง่ายและอยู่หน้าแรกของเว็บไซต์

1.5 การใช้อินฟลูเอนเซอร์ โดยการใช้ผู้มีชื่อเสียงในการโฆษณาลำไย เพื่อสร้างการ

1.6 AR และ VR สร้างประสบการณ์ซื้อขายเสมือนจริง เช่น การเข้าไปดูลำไยในสวน เพื่อสร้างประสบการณ์ให้กับลูกค้า

การจะเลือกใช้กลยุทธ์หรือนวัตกรรมใดนั้น ควรพิจารณาถึงกลุ่มลูกค้า ความชำนาญของผู้ใช้ และค่าใช้จ่าย และความคุ้มค่า เป็นหลัก

2. ด้านการแปรรูป การรักษาคุณภาพ และการขนส่ง

2.1 ด้านการแปรรูป ลำไยส่วนใหญ่จะถูกแปรรูปเป็นลำไยอบแห้ง 2 ชนิด ได้แก่ ลำไยอบแห้งทั้งเปลือก และลำไยอบเนื้อสีทอง การแปรรูปผู้ประกอบการหรือเกษตรกร สามารถนำเทคโนโลยี IoT และเซ็นเซอร์ในการควบคุมกระบวนการอบแห้ง ช่วยลดต้นทุนแรงงานและพลังงาน นอกจากนี้ เทคโนโลยี Machine Vision ยังช่วยคัดแยกลำไยที่เสียออกจากลำไยดี เทคโนโลยีดังกล่าวจะช่วยลดต้นทุนการผลิต มีการใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า และสามารถคัดแยกลำไยเสียออกจากลำไยดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามผู้ประกอบการจะต้องวิเคราะห์ความคุ้มค่าในการนำเครื่องดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ด้วย

2.2 ด้านการรักษาคุณภาพและการขนส่ง นวัตกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบันส่วนใหญ่เหมาะที่จะใช้กับลำไยสด โดยจะช่วยยืดอายุลำไยระหว่างการเก็บรักษา และการขนส่ง มีดังนี้

1) บรรจุภัณฑ์ปรับบรรยากาศ (MAP) ช่วยยืดอายุการเก็บรักษาลำไยสดโดยการปรับบรรยากาศในบรรจุภัณฑ์

2) บรรจุภัณฑ์ชีวภาพ ใช้พลาสติกฟิล์มที่ย่อยสลายได้ เคลือบลำไยสดเพื่อลดการหายใจและคายน้ำ ช่วยยืดอายุลำไยให้เก็บได้นานขึ้น ตัวฟิล์มผลิตจากเม็ดไบโอพลาสติก จึงสามารถย่อยสลายได้ทางชีวภาพ 100% ช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม

3) อุปกรณ์ตรวจสอบและระบบติดตามคุณภาพ ใช้เทคโนโลยีเช่น จมูกอิเล็กทรอนิกส์และ Hyperspectral Imaging เพื่อตรวจสอบลำไยอย่างแม่นยำ เป็นระบบที่ใช้ติดตามสภาพลำไยสดว่ามีคุณภาพเป็นอย่างไรระหว่างขนส่ง

4) ตู้คอนเทนเนอร์ควบคุมบรรยากาศด้วยระบบไอโซน ระบบไอโซนช่วยรักษาคุณภาพลำไยระหว่างขนส่ง เป็นระบบที่ใช้สำหรับบรรจุลำไยสดเพื่อการส่งออก

5) การเคลือบผิว ใช้สารซิลิกาเจลหรือสารต้านแบคทีเรียเพื่อรักษาความชุ่มชื้นและความสดของลำไย ปัจจุบันนวัตกรรมนี้สามารถผลิตได้จากวัสดุธรรมชาติเป็นผลิตภัณฑ์อินทรีย์ เช่น ผลิตภัณฑ์ EDEN AGITECH เป็นสารเคลือบพืชผัก ผลไม้ และผลไม้ตากแห้ง ที่สามารถยืดอายุการเก็บรักษาได้นานถึง 3 เท่า สามารถชะลอการสุกและการเกิดเชื้อราของผักและผลไม้ (ศูนย์เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร, 2567)

นวัตกรรมส่วนใหญ่เหมาะสำหรับผู้ประกอบการส่งออกลำไยไปต่างประเทศ สำหรับผู้ประกอบการขนาดเล็กหรือเกษตรกร ควรใช้บรรจุภัณฑ์ชีวภาพย่อยสลายทางชีวภาพ และเทคโนโลยีการเคลือบผิว เนื่องจากมีต้นทุนต่ำและวิธีการใช้ไม่ซับซ้อน

3. การผลิตลำไยให้มีคุณภาพและมาตรฐาน การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในปัจจุบัน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตลำไย ลดต้นทุน และยกระดับคุณภาพ ดังนี้

3.1 การปลูกลำไยทรงเตี้ยระยะชิด วิธีนี้ช่วยเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนแรงงาน และจัดการดูแลได้ง่ายขึ้นทั้งในการเก็บเกี่ยว การตัดแต่งกิ่ง การพ่นฮอร์โมน ยาฆ่าแมลง หรือสารเร่งดอก ลำไย

3.2 เทคโนโลยีชีวภาพ การใช้สารชีวภาพในการป้องกันศัตรูพืชและส่งเสริมการเจริญเติบโตแบบวิธีธรรมชาติ ช่วยลดการใช้สารเคมีและเพิ่มความต้านทานของพืช ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและเกษตรกร

3.3 การเกษตรแม่นยำ การใช้เซนเซอร์และ IoT ในการควบคุมการเปิดปิดน้ำอัตโนมัติ การให้ปัจจัยการผลิต และตรวจวัดค่าต่างๆ ของดิน ช่วยเพิ่มความแม่นยำ เพิ่มประสิทธิภาพในการให้น้ำและปัจจัยการผลิต

3.4 ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) และปัญญาประดิษฐ์ (AI) ทำให้เกษตรกรมีข้อมูลในการติดตามการเจริญเติบโตและปัจจัยแวดล้อมเพื่อช่วยในการตัดสินใจและแนะนำการดูแลได้อย่างถูกต้อง

3.5 การใช้โทรคมนาคมช่วยตรวจสอบและให้ฮอร์โมนได้ทั่วถึง ประหยัดต้นทุนและลดเวลาในการฉีดพ่นแบบเดิม นอกจากนี้ โทรคมนาคมในปัจจุบันยังช่วยในการวิเคราะห์ประเมินสุขภาพพืชในเบื้องต้นได้ด้วย

การเลือกใช้นวัตกรรมควรพิจารณาจากความรู้ สภาพพื้นที่ และค่าใช้จ่ายเป็นหลัก การรวมกลุ่มแบบเกษตรแปลงใหญ่จะทำให้เกษตรกรลดต้นทุน เนื่องจากการเฉลี่ยค่าใช้จ่ายตามจำนวนแปลง และมีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปส่งเสริมสนับสนุนด้วย

4. การส่งเสริมนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ตลอดโซ่อุปทาน

การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในทุกขั้นตอนของโซ่อุปทานสามารถเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และเพิ่มมูลค่าผลผลิตได้ โดยเกษตรกรและนักส่งเสริมการเกษตรสามารถใช้นวัตกรรมเพื่อเพิ่มผลตอบแทนจากการผลิตได้ ทั้งนี้ ควรเลือกใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยพิจารณาจากบริบทพื้นที่ ความรู้ความสามารถของเกษตรกร และความคุ้มค่า ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ควรถ่ายทอดเป็นกลุ่ม เป็นการอบรมเชิงปฏิบัติ เนื่องจากบางนวัตกรรมจะต้องมีการสาธิต วิธีนี้เกษตรกรจะเข้าใจง่ายกว่าการอบรมเชิงบรรยายเพียงอย่างเดียว

เนื่องจากเกษตรกรในภาคเหนือตอนบนยังมีการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในระดับต่ำ และมีความสามารถในการปรับตัวกับสิ่งใหม่ๆ ค่อนข้างน้อยโดยเฉพาะเกษตรกรสูงอายุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพัชรา แสนสุข และคณะ (2564) พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกลำไยส่วนใหญ่ในภาคเหนือตอนบน ร้อยละ 56.7 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา และร้อยละ 13.9 ไม่ได้รับการศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงปัญหาการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในภาคเกษตร

แม้ว่าการนำนวัตกรรมมาใช้จะมีประโยชน์มาก แต่ต้องระมัดระวังไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเกษตรกรรายใหญ่และรายย่อยในการเข้าถึงเทคโนโลยี ดังนั้น ควรมีนโยบายสนับสนุนที่ครอบคลุมและเป็นธรรม รวมถึงการสร้างศูนย์การเรียนรู้เฉพาะด้าน เพื่อให้เกษตรกรสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติต่อยอดได้อย่างแท้จริงในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานภาครัฐควรพิจารณาจัดตั้งกองทุนสนับสนุนนวัตกรรมสำหรับเกษตรกรรายย่อย เพื่อลดช่องว่างในการเข้าถึงนวัตกรรม เทคโนโลยี

2. หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และสถาบันการศึกษา ควรมีการพัฒนาหลักสูตรอบรมด้านการตลาดดิจิทัลและการใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะที่เหมาะสมกับเกษตรกร

3. หน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชน และสถาบันการศึกษาควรบูรณาการ ส่งเสริมการตลาดออนไลน์ เนื่องจากการตลาดออนไลน์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

4. หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการแปรรูปลำไยเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เช่น ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร เครื่องสำอาง หรือการผลิตสุราที่บ้าน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2550). *ระบบการจัดการคุณภาพ GAP ลำไย*. กรุงเทพฯ:

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (10 ตุลาคม 2566). เข้าถึงได้จาก กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ:

<https://tradelogistics.go.th/th/>

การุณย์ มะโนใจ. (10 กรกฎาคม 2566). เข้าถึงได้จาก เทคโนโลยีชาวบ้าน:

https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_31696

บ้านและสวน. (15 กรกฎาคม 2566). *บ้านและสวน*. เข้าถึงได้จาก บ้านและสวน:

<https://www.baanlaesuan.com/garden-farm>

ฝ่ายเกษตร ประจำกลุ่มใหญ่ ณ นครกว่างโจว สำนักปลัดและกระทรวงเกษตร. (11 ตุลาคม 2566). เข้าถึงได้

จาก <https://www.opsmoac.go.th/guangzhou-dwl-files-451591791874>

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. (2564). *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนา*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัย

ธรรมธิราช.

พัชรา แสนสุข, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ, จินดา ขลิบทอง และพาวิณ มะโนชัย. (2564). โมเดลการส่งเสริมเทคโนโลยี

การผลิตลำไยสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของเกษตรกรผู้ผลิตลำไยในภาคเหนือของประเทศไทย. *วารสาร*

สังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ, 95-110.

รักบ้านเกิด.คอม. (15 กรกฎาคม 2567). เข้าถึงได้จาก รักบ้านเกิด.คอม: <https://www.rakbankerd.com/>

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) . (2563). *เทรนด์นวัตกรรมพลิกโฉมธุรกิจเกษตรไทย*. นนทบุรี:

บริษัท ธนรัชการพิมพ์ จำกัด.

สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) . (15 กรกฎาคม 2566). *สำนักงานพัฒนาการวิจัย*

การเกษตร (องค์การมหาชน) . เข้าถึงได้จาก <https://www.arda.or.th>

สำนักพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2566, ธันวาคม 2). Retrieved from สำนัก

พัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (10 ตุลาคม 2566). เข้าถึงได้จาก สำนักงานมาตรฐาน
สินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: <https://www.acfs.go.th/standard/download/longans.pdf>
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2566). *สารสนเทศเศรษฐกิจการเกษตรรายสินค้า ปี 2565*. กรุงเทพฯ:
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (31 พฤษภาคม 2567). เข้าถึงได้จาก สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร:
<https://www.oae.go.th/>
สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร. (1 มิถุนายน 2567). (ส่วนงานพัฒนา
ระบบและฐานข้อมูล กลุ่มพัฒนาระบบตรวจรับรองมาตรฐานการผลิต, ผู้อำนวยการสร้าง) เข้าถึงได้
จาก สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าพืช กรมวิชาการเกษตร:
<https://gap.doa.go.th/plantexdata>
สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร . (2563). *การศึกษายาพิษของผู้ประกอบการ
ธุรกิจผลไม้ที่มีต่อผลไม้ไทย กรณี : ลำไย*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงาน
เศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
Catherine Erdly. (2024, July 15). *Forbes*. Retrieved from <https://www.forbes.com/>

การส่งต้นฉบับ

1) การส่งต้นฉบับทางอีเมลให้แนบไฟล์ต้นฉบับ 1 ชุด ให้มีรายละเอียดครบตรงตามคำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับ และหนังสือนำส่งถึงบรรณาธิการ โดยระบุชื่อเรื่องที่ส่ง ชื่อ-นามสกุลจริง ที่อยู่ของผู้ที่เป็น เจ้าของบทความ และ correspondent author พร้อมสถานที่ติดต่อทางไปรษณีย์ หมายเลขโทรศัพท์ และ email address ส่งมาที่ STOU.AgJournal@gmail.com

2) การส่งต้นฉบับทางไปรษณีย์ ให้แนบไฟล์ต้นฉบับ 1 ชุดและแผ่นบันทึกข้อมูลไฟล์ต้นฉบับ และหนังสือนำส่งถึงบรรณาธิการ โดยระบุชื่อเรื่องที่ส่ง ชื่อ-นามสกุลจริง ที่อยู่ของผู้ที่เป็น เจ้าของบทความ และ correspondent author พร้อมสถานที่ติดต่อทางไปรษณีย์ หมายเลขโทรศัพท์ และ email address ส่งมาที่

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์
อาคารวิชาการ 3 ชั้น 3
9/9 หมู่ 9 ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี 11120

การตรวจสอบเบื้องต้น การแก้ไข และการยอมรับการตีพิมพ์

1) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความในเบื้องต้น ในกรณีที่ต้องแก้ไขจะแจ้งให้เจ้าของบทความดำเนินการแก้ไขก่อนนำส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาในลำดับต่อไป สำหรับบทความที่ไม่ได้รับการพิจารณา ทางบรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้เขียนหรือเจ้าของบทความทราบผ่านทางไปรษณีย์ และ email

2) บทความที่ได้รับการพิจารณาจากกองบรรณาธิการให้ดำเนินการต่อ จะได้รับการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อยบทความละ 2 ท่าน ที่เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับบทความนั้นๆ และบทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ กองบรรณาธิการจะส่งข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ คืนให้เจ้าของบทความปรับปรุงแก้ไข

3) กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขบทความที่จะส่งไปลงพิมพ์ทุกเรื่องตามความเห็นสมควร

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วรชัย สิงห์ฤกษ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภวัต เจียมจินฉนวน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรยา สิงห์คำ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรัฐ รัตนเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงอร ไชยยศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธำรงเจต พัฒนमुख

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์

ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ฤกษ์หำราย

ศาสตราจารย์ ดร.ดุสิต เวชกิจ

ศาสตราจารย์ ดร.สุริยะ สะวานนท์

ศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ พลธานี

รองศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ศรีพฤกษ์เกียรติ

รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรมศักดิ์ ทองเกต

รองศาสตราจารย์ ดร.ยุวเรศ เรืองพานิช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประทีป ค้วงแค

รองศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.สุรัชย์ กังวล

รองศาสตราจารย์นงนุช อังยุริกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พร โสววัฒนกุล

ดร.วรตลต์ แจ่มจำรูญ

นายพิชัย เอกศิริพงษ์

บรรณาธิการภาษาต่างประเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภวัต เจียมจินฉนวน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรัฐ รัตนเจริญ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงอร ไชยยศ

ผู้จัดการวารสาร

อาจารย์จิราพร ว่องไววิริยะ

ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร

อาจารย์เพชร ทวีวงศ์

นางสาววศินี ปัญญาวรรณ

มหาวิทยาลัยรังสิต

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สมาคมศิษย์เก่าวนศาสตร์ มก.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

กรมป่าไม้

สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยนครราชสีมา

9/9 หมู่ที่ 9 ถ.แจ้งวัฒนะ ต.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120

โทรศัพท์ 02-5048046-9 โทรสาร 02-5033578

e-mail: stou.agjournal@gmail.com